

บทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย

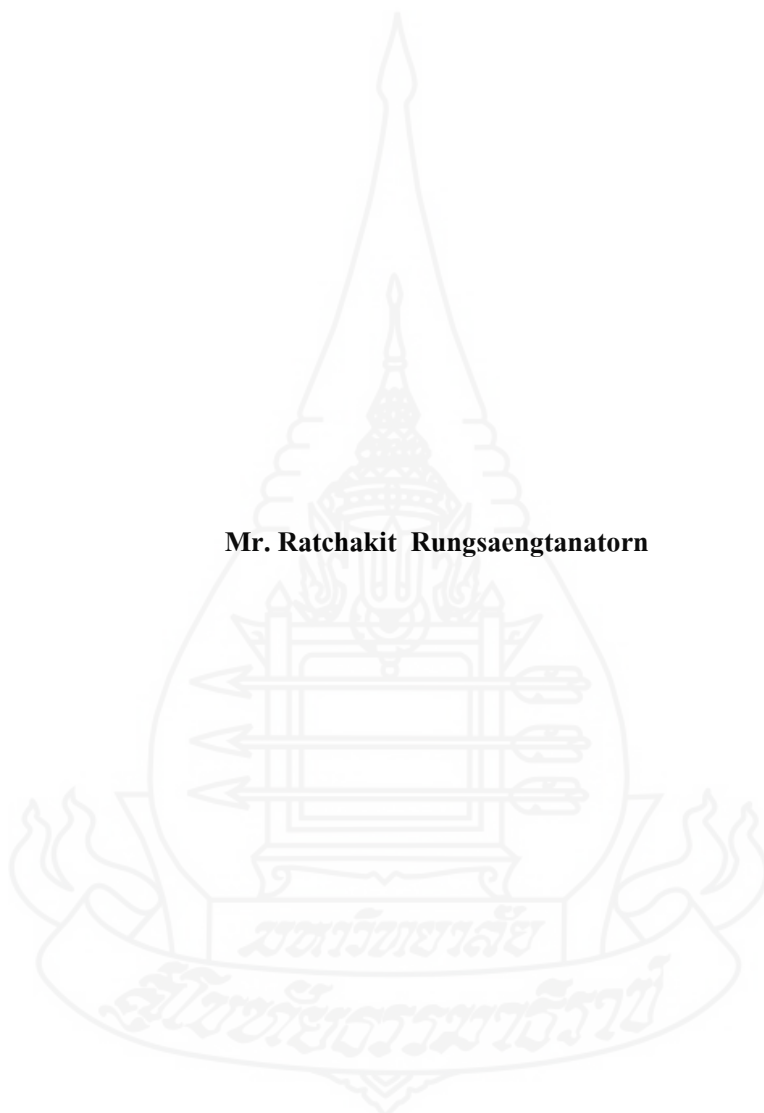
นายรัชกฤต รุ่งแสงธนธร

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2554

The Political Roles of the Thai Rice Farmers Association

Mr. Ratchakit Rungsaengtatorn

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

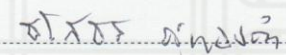
2011

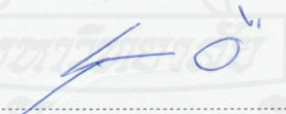
หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ บทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย
ชื่อและนามสกุล นายรัชกฤต รุ่งแสงธนธร
แขนงวิชา การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2555

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ธวัชชัย ผู้ทองคำ)

.....
(รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชา รัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ บทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย

ผู้ศึกษา นายรัชกฤต รุ่งแสงธนธร รหัสนักศึกษา 2528000025 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

(การเมืองการปกครอง) **อาจารย์ที่ปรึกษา** รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย **ปีการศึกษา** 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย (2) ผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง การสังเกตการณ์และสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้บริหารสมาคมชานาข้าวไทย กลุ่มที่ 2 กลุ่มสมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้เป็นชานา กลุ่มที่ 4 กลุ่มสมาชิกนักรบการเมืองและกลุ่มนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร จำนวนทั้งสิ้น 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) สมาคมชานาข้าวไทยใช้อิทธิพลอำนาจในการผลักดันนโยบายผ่านนักรบการเมืองและพรรคการเมือง ผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย เกิดจากปัญหาภายในผู้นำของสมาคมชานาข้าวไทย ไม่มีจุดยืนที่มั่นคงและไม่ทำตนให้เป็นกลางก็จะมีผู้ที่แสวงหาผลประโยชน์เข้ามาได้ เพราะในอนาคตสมาคมชานาข้าวไทยจะต้องมีพลังที่เข้มแข็งมากขึ้น ปัญหาภายนอก คือ การแทรกแซงจากรัฐและผู้มีอำนาจทางการเมืองที่ต้องการควบคุมกำหนดทิศทางบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย (2) ผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย คือ การทำงานผ่านนักรบการเมืองและพรรคการเมืองในแต่ละยุคก็มีอุดมการณ์ที่ขัดแย้งกับกลุ่มสมาชิกของสมาคมชานาข้าวไทย เกิดความคิดแตกแยกความเห็นแตกต่างภายในระหว่างผู้นำและสมาชิก ทำให้เกิดแนวทางร่วมกันไม่ได้เป็นผลกระทบทำให้องค์กรไม่สามารถทำหน้าที่แทนชานาได้อย่างแท้จริง ขาดอิสระในการบริหารจัดการองค์กร และขาดอุดมการณ์ในการเสนอข้อเรียกร้องที่แท้จริง

คำสำคัญ บทบาททางการเมือง สมาคมชานาข้าวไทย กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มกดดัน

Independent Study title: The Political Roles of the Thai Rice Farmers Association

Author: Mr.Ratchakit Rungsaengtanatorn; **ID:** 2528000025;

Degree: Master of Political science (Politics and Governments);

Independent Study advisor: Yuttaporn Issarachai, Associate Professor;

Academic year: 2011

Abstract

The objectives of this research were to study (1) the political role of the Thai Rice Farmers Association; and (2) the impact of the association's expression of that role.

This was a qualitative research based on documentary research, interviews with key informants, observation and focus group discussions. The sample population, chosen through purposive sampling, consisted of 4 groups: 1) executives of the Thai Rice Farmers Association; 2) members of the Thai Rice Farmers Association; 3) rice farmers; and 4) politicians and academics specializing in agricultural policy, for a total of 17. Data were analyzed descriptively.

The results showed that: (1) The Thai Rice Farmers Association used its power of influence to push for the policies it wanted through politicians and political parties. The leaders of the Thai Rice Farmers Association did not have a firm standpoint and were not impartial. (2) The primary impact of the Thai Rice Farmers Association's expression of its political role was interference by the government and people with political power who wanted to control and direct the Thai Rice Farmers Association's political role. The ideals of different political parties at different periods of time were in conflict with the ideals of members of the Thai Rice Farmers Association. This caused some members to try to use the association to work for their own personal benefit, and caused rifts and disagreements between association members and association leaders. As a result, the association could not meet its intended objective of representing rice farmers. There was a lack of independence in the association's management and a lack of ideals in the association's expression of its demands.

Key words: political role, Thai Rice Farmers Association, interest group, pressure group

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ได้สำเร็จสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ เพราะได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรัชัย ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์และอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระและรองศาสตราจารย์ชโยธร ผู้ทองคำ กรรมการสอบร่วม ซึ่งได้ให้คำแนะนำและเสนอแนะในด้านความรู้ และกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จนผู้วิจัยสามารถดำเนินการศึกษาค้นคว้าวิจัยได้สำเร็จสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้สั่งสอนอบรมให้ความรู้และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักบัณฑิตศึกษาทุกท่านที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้แล้วเสร็จและมีความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ นายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมชวาเนาชาวไทย ที่คอยให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลในเชิงลึก กลุ่มผู้บริหารสมาคมชวาเนาชาวไทย กลุ่มสมาชิกสมาคมชวาเนาชาวไทย กลุ่มชวาเนา และกลุ่มสมาชิกราชการเมืองและกลุ่มนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ทุกท่าน ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณมา ณ โอกาสนี้เช่นกัน

ท้ายสุดนี้ ขอขอบคุณสมาชิกครอบครัว เพื่อนนักศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ทุกท่านที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

รัชกฤต รุ่งแสงธนธร

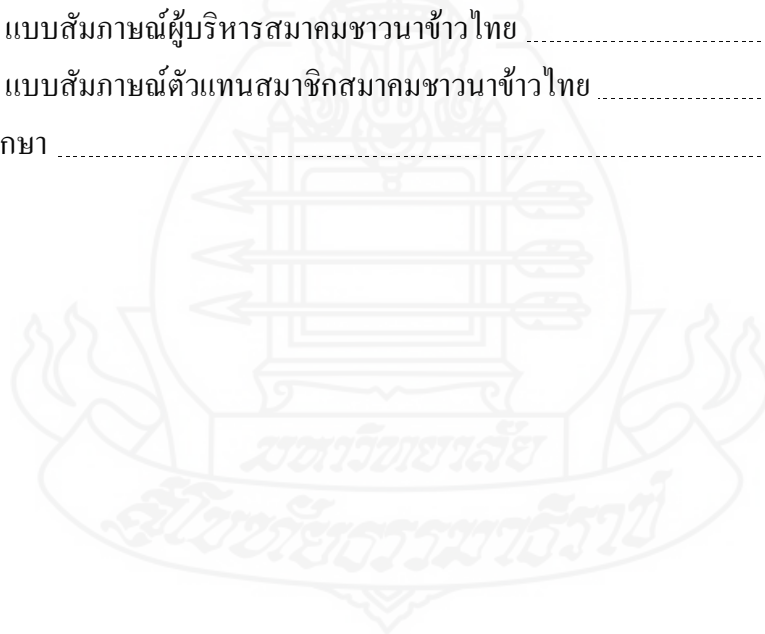
มิถุนายน 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
กรอบแนวคิดของการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
วิธีการดำเนินการวิจัย	5
นิยามคำศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองแบบมีส่วนร่วม	7
แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมือง	15
กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองของชาวนา	48
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	52
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	55
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	55
เครื่องมือในการวิจัย	56
การเก็บรวบรวมข้อมูล	56
การวิเคราะห์ข้อมูล	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสมาคมชานาข้าวไทย	58
ตอนที่ 2 บทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย	59
ตอนที่ 3 ผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย	73
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	75
สรุปผลการวิจัย	75
อภิปรายผล	78
ข้อเสนอแนะ	81
บรรณานุกรม	85
ภาคผนวก	90
ก แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสมาคมชานาข้าวไทย	91
ข แบบสัมภาษณ์ตัวแทนสมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย	98
ประวัติผู้ศึกษา	105

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ชาวนาชาวไร่ผู้ประสบความเดือดร้อนมาช้านานได้รวมตัวกันเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งแก้ไขปัญหาชาวนา ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 จนถึงเดือนพฤษภาคม ชาวนาจำนวนมากได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือเรื่องหนี้สิน และปัญหาการครอบครองที่ดินปลายเดือนมิถุนายน 2517 ชาวนาได้จัดชุมนุมใหญ่เป็นครั้งแรกที่ท้องสนามหลวง และชุมนุมกันอีกครั้งในเดือน พฤศจิกายนปีเดียวกัน ในที่สุดก็มีการก่อตั้งองค์กรของชาวนาขึ้นอย่างเป็นทางการในชื่อ “สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย” มีแกนนำสำคัญอยู่ทางภาคเหนือและภาคอีสาน ทำการเคลื่อนไหวเรียกร้องที่ดินทำกิน และให้รัฐบาลประกันราคาพืชผล มีการประสานรวมพลังกับนักเรียนนิสิตนักศึกษาที่ต่อสู้ในเมืองและประสานกับขบวนการกรรมกร กลายเป็นพลังสามประสานที่สั่นคลอนอำนาจรัฐปฏิบัติกริยาในยุคนั้นอย่างมีพลัง แต่การชุมนุมเรียกร้องและเดินขบวนสำแดงกำลังในเมืองใหญ่หลายครั้งก็ทำได้เพียงช่วงเวลาสั้นๆ หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 การเคลื่อนไหวของชนชั้นชาวนาไทยในเมืองก็ต้องยุติ

หลังสถานการณ์ “ป่าแตก” การต่อสู้ของชนชั้นชาวนาก็ยังเกิดขึ้นเรื่อยมา เพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบมาเน้นหนักในเรื่องการรวมตัวกันเรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น ทั้งจากการถูกอรวัดเอาเปรียบถูกกดขี่ขูดรีดจากกลไกของรัฐซึ่งพยายามแสวงหาประโยชน์และจากระบบทุนนิยม รวมทั้งการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการเพิ่มของประชากรกับการขยายพื้นที่ทำการผลิต โดยไม่ได้ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มปริมาณที่มากพอ

ในสายตาของชนชั้นปกครอง ความยากจนของชนชั้นชาวนาไทยในชนบทกลายเป็นตัวถ่วงรั้งในการพัฒนาประเทศ รัฐจึงต้องส่งข้าราชการซึ่งเป็นกลไกของรัฐจากส่วนกลางไปควบคุม ทำให้ ชนชั้นชาวนายังไม่มีส่วนในการกำหนดนโยบายเพื่อสนองตอบความต้องการของตนเองตอกย้ำความขัดแย้งทางสังคมให้มากยิ่งขึ้นนำไปสู่แนวความคิดต่อต้านนโยบายการปกครองของรัฐอันเกิดจากการกำหนดของชนชั้นปกครองที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตโดยหวังเพียงปลดปล่อยอำนาจรัฐที่ครอบงำสังคมเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้น และในที่สุดก็ต้องหันมาสร้างเครือข่ายลุกขึ้นต่อสู้เคลื่อนไหวไม่ต่างกับชนชั้นชาวนาไทยในประวัติศาสตร์ เช่น

- สมัชชาคนจนที่มีพื้นที่เคลื่อนไหวทางภาคอีสานเหนือ
- สมัชชาเกษตรกรภาคอีสาน (สกอ.)
- สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน (สกยอ.) มีฐานอยู่ในเขตอีสานใต้ และต่อมาได้

ขยายเขตออกไปทางอีสานเหนือด้วย กลายเป็น สกยอ.1 และ สกยอ.2

- สมัชชาคนจน
- กลุ่มปลดหนี้สินเกษตรกร ฯลฯ

ขบวนการต่อสู้ของชนชั้นชาวนาเหล่านี้เกิดขึ้น ในช่วงหลังจาก พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา เป็นการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ของชาวนาในท้องที่ต่างๆ แต่การต่อสู้ดังกล่าวก็ยังมีจุดอ่อนอยู่หลายประการและเป็นจุดอ่อนของชนชั้นชาวนาที่กำหนดจากวิธีการผลิต ชีวิตความเป็นอยู่ ระดับการรับรู้ ตลอดจนวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งจุดอ่อนของชนชั้นชาวนาไทย พอสรุปได้ดังนี้

1. กระจัดกระจาย อยู่ห่างไกลกันมากกว่าจะรวมตัวกันได้สัก 10,000 คน ต้องระดมกันมาหลายสิบจังหวัด
2. ขาดจิตสำนึกในการรวมพลัง เพราะปัญหาของแต่ละกลุ่มที่เข้าร่วมต่อสู้เพียงเพื่อต้องการให้ข้อเรียกร้องของกลุ่มตนบรรลุผล เมื่อใดที่บรรลุผลแล้วก็จะเลิกต่อสู้ปล่อยให้เพื่อนร่วมขบวนการต่อสู้ต่อไปตามลำพัง กลายเป็นว่า “ยิ่งต่อสู้ ยิ่งชนะ ผู้คนก็ยิ่งลดน้อยลงไป”
3. ไม่เป็นเอกภาพต่างคนต่างต่อสู้ตามแต่ปัญหาและแนวความคิดของตัวเอง เช่น คนที่ต่อสู้เรื่องเชื่อนก็จะไม่สนใจปัญหาของกลุ่มโรงโม่หิน กลุ่มโรงโม่หินก็จะไม่สนใจปัญหาของกลุ่มที่ถูกขับไล่ออกจากที่ดินทำกิน กลุ่มที่ถูกขับไล่ออกจากที่ดินทำกินก็ไม่สนใจทั้งปัญหาเรื่องเชื่อนและโรงโม่หิน
4. ขาดระเบียบวินัย
5. ขาดการหนุนช่วยจากชนชั้นอื่น หรือแม้แต่การสนับสนุนจากชนชั้นอื่นๆ ของชนชั้นชาวนา เช่น ชาวนารวย เป็นต้น
6. มีความคิดมกมาย หวังพึ่งโชคชะตา-ปาฏิหาริย์-สิ่งศักดิ์สิทธิ์
7. ขาดการชี้นำทางความคิดด้วยทฤษฎีลัทธิมาร์ก-เลนิน
8. ขาดการมองปัญหาอย่างเป็นระบบ มักจะมองเห็นปัญหาเฉพาะส่วนของตน
9. มีความคิดเฉลี่ยสมบูรณสูง ไม่ยอมให้ใครได้มากกว่า หรือสะดวกกว่า แม้ว่าจะไม่สามารถแบ่งให้เท่าๆ กันได้จริงๆ ในทางปฏิบัติก็ยังไม่ยอม
10. มีความคิดพึ่งพาสูง ไม่สันตคนในการคิดด้วยตนเอง อยากได้สูตรสำเร็จในการต่อสู้ อยากให้ผู้นำช่วยคิดโดยผู้นำจะนำพาไปทางไหนก็ตามไปด้วย

จุดอ่อนเหล่านี้ ทำให้การต่อสู้ของชนชั้นชาวนาไทยก็ค่อย ๆ อ่อนแอลง ถ้าหากยังคิดจะต่อสู้อย่างโดดเดี่ยวและปฏิเสธการนำของชนชั้นกรรมาชีพ อนาคตของการต่อสู้กับชนชั้นการปกครองก็ไม่ต่างกับชนชั้นชาวนาที่เคยต่อสู้อย่างเข้มแข็งมาแล้วในประวัติศาสตร์ซึ่งสุดท้ายก็ต้องถูกปราบปรามลงอย่างสิ้นซากเพียงแต่ในปัจจุบันอาจจะไม่จำเป็นต้องใช้กำลังอาวุธ ใช้เพียงแค่อาวุธทางวัฒนธรรมก็เพียงพอแล้ว

ปัญหาของชนชั้นชาวนาไทยปัจจุบันที่ถูกกดราคาผลผลิตจนแทบไม่พอกิน บ้างก็ไร้ที่ดินทำกิน บ้างก็มีหนี้สินล้นพ้นตัว บ้างก็ถูกขับไล่ออกจากที่ดินทำกิน บ้างก็ประสบภัยธรรมชาติ ทั้งอากาศหนาว น้ำท่วม ฝนแล้ง แมลงลง ไฟป่า ตลอดจนโรคภัยไข้เจ็บ ฯลฯ แยกไม่ออกจาก

- ปัญหาของประเทศชาติทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคม
- ปัญหาการกดขี่ขูดรีดทางชนชั้นอย่างหนักหน่วงและสลับซับซ้อน
- การถูกกดขี่ขูดรีดโดยกลุ่มทุนใหญ่ข้ามชาติ “จักรวรรดินิยม” ที่ครอบงำโลกอยู่อย่าง

แน่นอน

- การถูกอิทธิพลศักดินา กลุ่มนายทุน กดขี่ขูดรีดและครอบงำทางความคิด
- ปัญหาของชนชั้นอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก

ด้วยเหตุนี้หนทางเดียวที่ชนชั้นชาวนาไทยจะปลดปล่อยตนเองให้หลุดพ้นจากพันธนาการของความทุกข์ยากและความอดอยากแร้นแค้นก็คือเข้าร่วมกับชนชั้นต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะเข้าร่วมการจัดตั้งของชนชั้นกรรมาชีพที่ใช้ความคิดลัทธิมาร์ก-เลนิน เป็นความคิดชี้นำร่วมกันสร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของชนชั้นชาวนาไทยก้าวไปสู่ชัยชนะร่วมกันของพันธมิตร “กรรมกรชาวนาและชนชั้นอื่นๆ” ที่นำโดยชนชั้นกรรมาชีพ (อรรถัย ปิ่นแก้วมณี 2551 จาก <http://www.firelamtung.com>)

จากเหตุผลดังกล่าว ชาวนาบางส่วนที่เล็งเห็นปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากการดำเนินการอย่างไม่เป็นธรรมและเพื่อรักษาสิทธิและผลประโยชน์ของชาวนา จึงได้รวมกันเป็นสมาคมชาวนาไทยเพื่อเรียกร้องต่อสู้แทนกลุ่มชาวนา และต่อมานายประสิทธิ์ บุญเฉย ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกของสมาคมชาวนาไทย ต้องการให้ความช่วยเหลือชาวนาได้อย่างเต็มที่จึงได้รวมกลุ่มชาวนาที่มีอุดมการณ์เดียวกันจัดตั้งสมาคมขึ้นมาอีกหนึ่งสมาคม โดยได้ขอจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2553 ใช้ชื่อว่า “สมาคมชาวนาข้าวไทย” และมีที่ทำการบริหารงานส่วนกลางตั้งอยู่เลขที่ 2143/1 อาคารส่งเสริมการเกษตรเบญจสิริวิถี กรมส่งเสริมการเกษตร ถ.พหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 ปัจจุบันได้มีการขยายกลุ่มสมาชิกไปหลายจังหวัดและมีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 131 คนซึ่งในอนาคตจะมีการเติบโตขยายไปอีกหลายจังหวัดและมีสมาชิกเพิ่มขึ้น

ซึ่งการรวมตัวกันเป็นสมาคมฯ เพื่อปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของชาวนาได้อย่างเป็นธรรม ปัจจุบันปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชาวนาที่เป็นปัญหาที่สำคัญ คือ เรื่องการประกันราคาข้าวที่ส่งผลกระทบต่อทางการเมือง รัฐบาลทั้งในอดีตและปัจจุบันต่างก็พยายามเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นที่สมาคมชาวนาข้าวไทยต้องหาทางร่วมกับภาครัฐเข้าไปมีบทบาทในการแก้ปัญหา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย ในการใช้สิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบาย โดยผ่านผู้นำทางการเมืองและรัฐบาล ผ่านนักการเมืองและพรรคการเมือง ผ่านสภานิติบัญญัติ ผ่านสื่อมวลชนที่เสนอถ่ายทอดความต้องการให้รัฐกำหนดนโยบายตามต้องการในทางที่เป็นประโยชน์แก่ชาวนาได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

- ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาททางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองเกษตรของสมาคมชาวนาข้าวไทย
- บทบาททางการเมืองในการใช้สิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบาย
- ผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย

4. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาบทบาททางการเมืองและผลกระทบในการแสดงบทบาทของกลุ่มประชากรสมาชิก สมาคมชาวนาข้าวไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีสมาชิกหลายจังหวัด เป็นจำนวนทั้งสิ้น 131 คน โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 17 คน โดย

ประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหารสมาคมชานาข้าวไทย กลุ่มสมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย กลุ่มชานา และกลุ่มสมาชิกนักรเมืองและกลุ่มนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร ดังนี้

- กลุ่มผู้บริหารสมาคมชานาข้าวไทย จำนวน 5 คน คือ
- นายกสมาคมฯ รองนายกสมาคมฯ เลขานุการสมาคมฯ และกรรมการ
- กลุ่มสมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย จำนวน 5 คน
- กลุ่มชานา จำนวน 5 คน
- กลุ่มสมาชิกนักรเมืองและกลุ่มนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร จำนวน 2 คน

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเป็นการศึกษาวิจัยเอกสารจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นการค้นคว้าเอกสารและข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 - 2555 โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตจากเว็บไซต์ต่างๆ แบบสัมภาษณ์

6. นิยมคำศัพท์เฉพาะ

6.1 **บทบาททางการเมือง** หมายถึง บทบาทที่แสดงออกหรือการกระทำที่ส่งผลต่อทางการเมืองในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ที่สามารถเรียกร้องผลประโยชน์หรือความต้องการของกลุ่มที่จะให้รัฐกระทำตามข้อเรียกร้องของตน ที่มีผลกดดันต่อการกำหนดนโยบายซึ่งมีผลต่อกลุ่มชานาของประเทศ

6.2 **กลุ่มผลประโยชน์** หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มชานาที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน จัดตั้งขึ้นเพื่อภารกิจหรือประโยชน์เฉพาะอย่าง ยึดถือเอาอาชีพเดียวกันเป็นหลัก สามารถสร้างพลังและเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐ มีอำนาจกดดันหรือบีบบังคับรัฐบาลให้กำหนดนโยบายตามต้องการได้

6.3 **กลุ่มผลักดัน** หมายถึง องค์การผลประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกได้มีส่วนร่วมในทัศนะ มีเป้าหมาย และกิจกรรมตามโครงการของกลุ่มในอันที่จะมีอิทธิพลเหนือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือรัฐบาล และมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐบาล

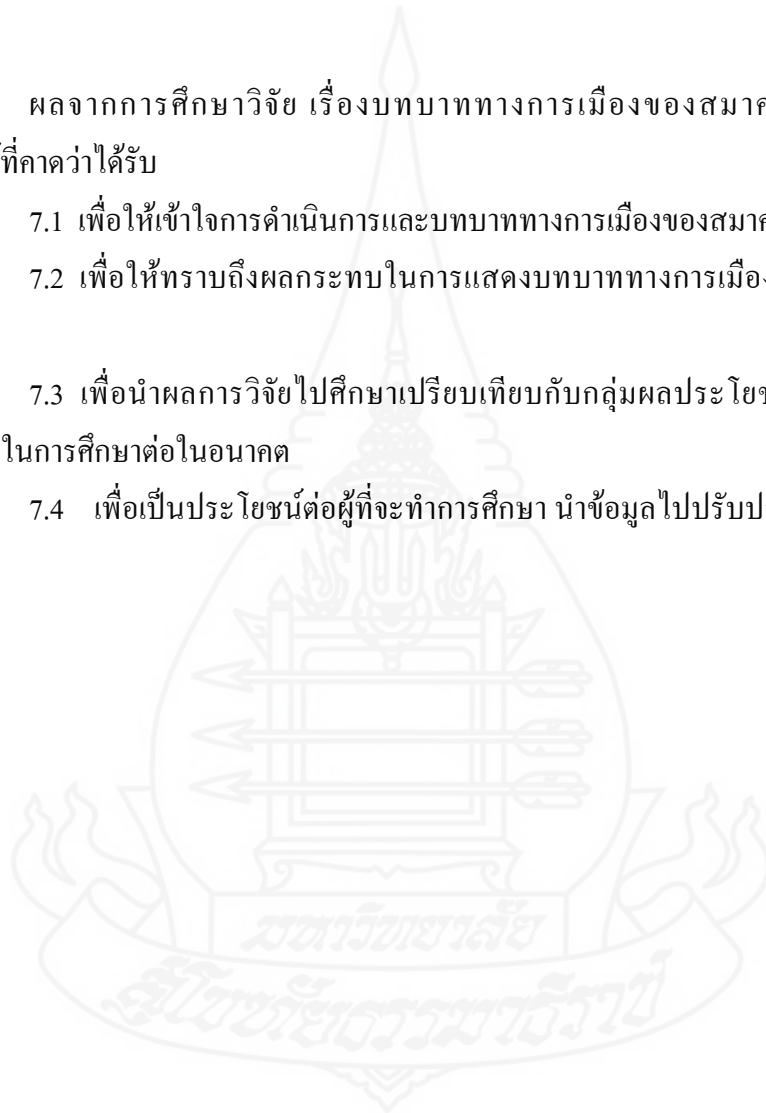
6.4 **กลุ่มด้านการเกษตร** หมายถึง กลุ่มที่มีรายได้จากอาชีพเกษตร เช่น พี่ไร่พี่สวน ที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม หรือเป็นองค์กร เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม

6.5 กลุ่มสมาคมชาวนาข้าวไทย หมายถึง กลุ่มอาชีพ ที่ดำรงชีพและมีรายได้จากการปลูกข้าวในพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสานของประเทศ เช่น พื้นที่จังหวัดอยุธยา จังหวัดพิจิตร จังหวัดบุรีรัมย์ ฯลฯ ที่รวมตัวกันปกป้องผลประโยชน์ทางอาชีพของกลุ่ม

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาวิจัย เรื่องบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 7.1 เพื่อให้เข้าใจการดำเนินการและบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย
- 7.2 เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย
- 7.3 เพื่อนำผลการวิจัยไปศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มอื่นและเป็นฐานข้อมูลในการศึกษาต่อในอนาคต
- 7.4 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ทำการศึกษา นำข้อมูลไปปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจะนำเสนอ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองแบบมีส่วนร่วม
  - 1.1 ความเป็นมาของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย
  - 1.2 การมีส่วนร่วมทางการเมือง
  - 1.3 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง
  - 1.4 บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมือง
  - 2.1 ความหมาย ความสำคัญ และหน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์
  - 2.2 กลุ่มผลประโยชน์แบบการกำหนดนโยบายรัฐ
  - 2.3 หน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์
  - 2.4 บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์
  - 2.5 การดำเนินการทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์
3. กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองของเกษตรกรของชาวนา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองแบบมีส่วนร่วม

1.1 ความเป็นมาของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย

ประเทศไทยนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เป็นต้นมาโครงสร้างระบบการเมืองแบบอำมาตยาธิปไตย ซึ่งข้าราชการ โดยเฉพาะข้าราชการทหารได้เข้ามาผูกขาดอำนาจทางการเมืองไว้เพียงฝ่ายเดียว และกีดกันพลังทางการเมืองอื่นๆ นอกกระบวนราชการ โดยเฉพาะพรรคการเมืองออกจากบริบทแห่งอำนาจทางการเมืองโดยเกือบสิ้นเชิง ผลที่เกิดขึ้นก็คือพรรคการเมืองไม่เพียงแต่ได้รับการห้ามจัดตั้งเท่านั้น แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์และอิทธิพลใดๆ ในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะอีกด้วย

ช่วงสองเดือนหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นั้น กรรมกรนัดหยุดงานเพิ่มมากขึ้นกว่า 300 ครั้ง และในปีถัดมา กระแสการนัดหยุดงานก็พุ่งสูงขึ้นไปมากกว่า 700 ครั้ง ถึงขนาดสามารถกล่าวได้ว่า ขบวนการกรรมกรร้อยละ 80 เคยนัดหยุดงานในช่วงเวลาดังกล่าวมาแล้วทั้งนั้น ปัญหาการนัดหยุดงานของกรรมกรเกิดจากสภาพความบีบคั้นเร้นลับที่สะสมมานานจนเกิดแรงระเบิดขึ้นในระยะดังกล่าว ผู้ใช้แรงงานเรียกร้องขอเพิ่มค่าจ้างและสวัสดิการ รวมทั้งหลักประกันในการทำงาน จนกระทั่ง พ.ศ. 2517 กรรมกรก็ชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ที่ท้องสนามหลวง สามารถเรียกร้องให้รัฐบาล นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ออกประกาศกำหนดค่าแรงขั้นต่ำทั่วประเทศได้สำเร็จ และนำไปสู่การออกกฎหมายคุ้มครอง แรงงานในวิสาหกิจต่างๆ แล้วเติบโตขยายตัวก่อตั้งองค์กรกลางสหภาพแรงงานและองค์การสภาลูกจ้างแรงงานในที่สุด

ส่วนการเคลื่อนไหวของชาวนาชาวไรในชนบทนั้น หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ชาวนาชาวไรผู้ประสบความเดือดร้อนมาช้านานได้รวมตัวกันเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งแก้ไขปัญหาวนาชา ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 จนถึงเดือนพฤษภาคม ชาวนาจำนวนมาก ได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือเรื่องหนี้สิน และปัญหาการครอบครองที่ดิน ปลายเดือนมิถุนายน 2517 ชาวนาได้จัดชุมนุมใหญ่เป็นครั้งแรกที่ท้องสนามหลวง และชุมนุม กันอีกครั้งในเดือน พฤศจิกายน ปีเดียวกัน ในที่สุดก็มีการก่อตั้ง องค์กรของชาวนาขึ้นอย่างเป็นทางการในชื่อ “สหพันธ์ชาวนาชาวไร”

การเคลื่อนไหวต่อต้านความไม่เป็นธรรมในสังคมของกลุ่มผู้ทุกข์ยากในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้พัฒนาพร้อมไปกับอุดมการณ์สังคมนิยมที่แพร่หลายอยู่ในเวลานั้น โดยเฉพาะแนวคิดสังคมนิยม แบบจีนนั้น ได้รับการเผยแพร่อย่างมาก เสกสรร ประเสริฐกุล อดีตผู้นำนักศึกษาสมัย 14 ตุลาคม 2516 กล่าวยอมรับว่า สังคมไทย เริ่มแยกออกเป็นสองขั้วตั้งแต่ประมาณกลาง พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา ขั้วหนึ่งคือกลุ่มปฏิรูป ซึ่งประกอบด้วยนักศึกษา ครูอาจารย์ นักหนังสือพิมพ์ กรรมกร และชาวนา กลุ่มขั้วนี้ต้องการความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสถาบันทางการเมือง รูปแบบวิธีการเก็บภาษี เรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน นโยบายต่างประเทศ และสัมพันธภาพของข้าราชการกับชาวบ้าน อีกขั้วหนึ่ง คือกลุ่มอนุรักษนิยม ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มอำนาจเก่าอย่างทหาร ชนชั้นสูงบางกลุ่ม ชนชั้นกลางบางพวก ชาวนา บางส่วน และนักเรียนอาชีวะส่วนหนึ่ง กลุ่มขั้วนี้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการ เป็นสิ่งที่สังคมไทยรับไม่ได้ การที่สังคมไทยเริ่มแบ่งเป็นสองขั้วสองฝายนั้น มีสาเหตุมาจากปัญหาของประเทศที่หาทางออกไม่ได้ ฝ่ายขบวนการนักศึกษาจึงเริ่มหันมาพิจารณาว่า อุดมการณ์สังคมนิยมอาจเป็นทางออกของสังคมไทย ในระยะนั้นแนวความคิด ที่เรียกร้องให้นักศึกษาประสานกับกรรมกรชาวนาเพื่อ “รับใช้ประชาชน” เป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไป นอกจากนี้ ในเรื่องของศิลปะ ดนตรี วรรณกรรมและละคร

ต่างก็พิจารณาตัวเข้า “รับใช้ประชาชน” ด้วยกันทั้งสิ้น ในวงการหนังสือ มีการ พิมพ์หนังสือ ต้องห้าม เช่น โหมหน้าศกคณาไทย แต่งโดยจิตร ภูมิศักดิ์ กงจักร ทั้งที่ครั้งหนึ่งรัฐบาลเผด็จการเคย ตั้งห้ามพิมพ์เผยแพร่

ท่ามกลางสภาพที่ก่อให้เกิดความสับสนคลอนและหวาดเกรงจะสูญเสียผลประโยชน์ ในหมู่ผู้มีอำนาจและกลุ่ม ผลประโยชน์ต่างๆ แทนที่คนกลุ่มนี้จะหันมาแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ให้เกิดความเป็นธรรม ต่อคนหมู่มาก หรือหันมาร่วมมือสร้างประเทศไทยให้มีเอกราชและเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ตรงกันข้ามคนกลุ่ม ดังกล่าวซึ่งเป็นพวกอนุรักษนิยมกลับ เพิ่งเล็งว่า การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาประชาชนได้สร้าง ความวุ่นวายให้สังคม และมอง การเคลื่อนไหวต่อต้านความไม่เป็นธรรมว่า เป็นการกระทำของคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีวิธี จัดการเพียงวิธี เดียว คือ ต้องใช้ความรุนแรงเข้าทำลาย

ตั้งแต่ช่วงกลางพ.ศ. 2517 เป็นต้นมา กลุ่มอำนาจเก่าที่เกี่ยวข้องขบวนการเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ก็ฟื้นตัวเริ่ม เคลื่อนไหวต่อต้านพลังของนักศึกษาประชาชน โดยแยกสลายพลัง นักเรียนอาชีวะออกจากขบวนการนักศึกษา แล้วจัดตั้งกลุ่มกระหังแดงเพื่อคอยก่อวินาศกรรม ขบวนการ นักศึกษา ในพ.ศ. 2518 เกิดชมรมวิทยุเสรี ชมรมแม่บ้าน ฯลฯ ตั้งแต่พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา นักศึกษา และขบวนการประชาชนเริ่มถูกฝ่ายตรงข้ามใช้ความรุนแรงตอบโต้ เช่น ผู้นำชาวนาที่ทำงาน ใน สหพันธ์ชาวนาชาวไร่ 30 คนถูกสังหาร เมื่อล่วงเข้าพ.ศ. 2519 การสั่งการทางการเมืองยิ่งเกิดขึ้น อย่างเปิดเผย ตั้งแต่การสังหารอมเรศ ไชยสะอาด ฝ่ายการเงินของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ตลอดจนการขวางระเบิด ใส่นักศึกษา ประชาชนที่เดินขบวนต่อต้านฐานทัพอเมริกัน เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2519 เป็นต้น เหตุมาตกรรม แต่ละครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถจับตัวคนร้าย มาลงโทษได้

ส่วนความเคลื่อนไหวด้านการเมืองนั้นหลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้นายสัญญา ธรรมศักดิ์เป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว รัฐบาลนายสัญญา ได้ออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม แก่นักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนที่เดินขบวนใน เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ในปลาย พ.ศ. 2517 พร้อมทั้ง กำหนดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 26 มกราคม 2518 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคประชาธิปัตย์โดย การนำของ ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช ได้มีที่นั่งในสภาฯเพียง 18 ที่นั่งเท่านั้น (<http://www.reocities.com>)

สรุปได้ว่าในประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2475 หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2516 เป็นลักษณะการปกครองที่ยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วน ทางการเมืองอย่างแท้จริง ยิ่งการก่อตั้ง กลุ่ม สมาคม หรือการชุมนุม ที่มีผลต่อทางการเมืองเป็นสิ่ง ที่ต้องห้าม ส่วนกลุ่มธุรกิจหรือกลุ่มผลประโยชน์อื่นที่ก่อตั้งหรือรัฐจัดตั้งขึ้นต้องอิงกับข้าราชการ

หรือรัฐ และรัฐบาลพยายามที่จะควบคุมมาตลอด หลังจาก พ.ศ. 2516 กลุ่มผลประโยชน์ต่างเริ่มมีบทบาทขึ้นอย่างชัดเจน คือหลุดจากพันธนาการของระบบเผด็จการอุปถัมภ์ เริ่มมีบทบาทการเคลื่อนไหว มีการก่อตั้งเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทุกสาขาอาชีพมีการก่อตั้งมีการดำเนินกิจกรรม และรัฐบาลก็ได้มีการตรากฎหมายและประกาศใช้ พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ขึ้นเพื่อรองรับปัญหาด้านแรงงานที่จะเกิดขึ้นจากการขยายทางเศรษฐกิจของประเทศที่เปิดเสรีมากขึ้น หลังจาก พ.ศ. 2540 หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 รัฐได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองและการแสดงบทบาททางการเมืองของประชาชนที่รวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มหรือองค์กรเป็นอย่างมาก คือเปิดเสรีทางการเมืองให้กับกลุ่มผลประโยชน์โดยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น ในหมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย เช่น มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์กรเอกชนหรือหมู่คณะอื่น ใ่ว่างชัดเจนถึงปัจจุบัน รัฐธรรมนูญ ฉบับ 2550 ที่ใช้อยู่ก็ยังคงดำรงโดยที่มิได้เปลี่ยนแปลงใดๆ ไปจากเดิม ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 64 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ กลุ่มเกษตรกร องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น ซึ่งเป็นการยืนยันที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของระบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในความจำเป็นที่แสดงความต้องการหรือข้อเรียกร้องของประชาชน ที่รวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มผลประโยชน์เพื่อแสดงออกในการรักษาผลประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่ม

1.2 การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ถึงแม้ปัจจุบันคำว่า “การมีส่วนร่วม” (participation) ยังเป็นคำที่มีความหมายคลุมเครือ ทว่ากลุ่มและสังคมหลายแห่งก็เรียกร้องให้คนมีส่วนร่วม เช่น ในที่ทำงานเรียกร้องให้คนมีส่วนร่วมในการทำงาน หรือชุมชนเรียกร้องให้คนมีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดบริการสาธารณะของชุมชน ขบวนการมีส่วนร่วมนี้มีมาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเกิดกลุ่มผลักดันใหม่ๆ จำนวนมาก รวมไปถึงการประท้วงของนักศึกษาในสังคมตะวันตกเมื่อปลายทศวรรษ 1960 ส่วนโรงงานก็มีการเรียกร้องขอมีส่วนร่วมของคนงาน การเรียกร้องให้มีส่วนร่วมเกิดจากการขยายตัวและความห่างเหินของรัฐบาล คนจำนวนมากรู้สึกแตกแยก คือ รู้สึกว่าตนไม่มีความสำคัญและไร้อำนาจ ผู้เล็งเห็นเห็นว่าช่องทางปกติของการปกครองยังไม่เพียงพอต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) เป็นคำที่มีความหมายมาจะทำให้เกิดความสับสน คำนี้ใช้กิจกรรมที่คนเข้าไปสู่ระบบการเมืองทุกระดับ เช่น การมีส่วนร่วม

เลือกตั้งโดยการออกเสียง รัฐมนตรีต่างประเทศมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายต่างประเทศ บางครั้งก็ใช้ในความหมายว่าเป็นความสนใจการเมืองมากกว่าทำจริง เช่น ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการสนใจการเมือง หรือบางครั้งก็อยู่นอกการเมือง เช่น ประชาชนมีส่วนร่วมกับครอบครัว หรือโรงเรียน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างจากการมีส่วนร่วมอื่นๆ ตรงที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในเชิงรุก (active interest articulation) ซึ่งอาจแสดงออกอย่างไม่เป็นทางการ โดยแสดงออกเป็นครั้งคราวหรือเป็นเรื่องๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างจากมติมหาชน (public opinion) เพราะมติมหาชนเกิดจากการสำรวจและประมวล จึงต้องมีการค้นคว้าหรือถามก่อนจึงเกิดความคิดเห็น มติมหาชนจึงเป็นการมีแสดงออกทางการเมืองในเชิงรับ (passive interest articulation) การทำความเข้าใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องดูที่กระบวนการทางการเมือง (political process) เพราะการเมืองเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง โดยหลักแล้วคนที่อยู่ในระบบการเมือง พยายามผลักดันกฎหมายและนโยบายออกมาตามความต้องการของตัวเองมากกว่าความต้องการของคนอื่น แต่ก็มักมีการได้หรือการเสีย เพราะการเมืองเป็นดังที่ลาสเวลล์ (Lasswell) ว่าไว้ คือ การเมืองเป็นตัวกำหนดว่า “ใครได้อะไร เมื่อไร และอย่างไร” (determines who gets what, when, and how)

คนที่แข่งขันกันทางการเมืองจะไม่ได้อะไรไปทั้งหมด ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในเวลาหนึ่งๆ สะท้อนให้เห็นถึงการจัดสรรอำนาจที่เป็นอยู่ในหมู่ผู้แข่งขัน แม้แต่ชัยชนะในสงครามหรือการปฏิวัติผู้ชนะก็ไม่ได้ไปทุกอย่าง แต่คนที่ได้เพียงบางส่วนใหญ่ตกลงกันได้เพราะกลัวว่าการโต้เถียงต่อไปจะเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าผลที่ได้ เขารู้สึกว่าการขัดแย้งกันมากไปจะเป็นอันตรายต่อสถาบันที่ตัดสินใจ เช่น พรรคการเมืองฝ่ายค้านไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล แต่ก็เห็นว่ายังไม่ถึงเวลาค้าน จึงต้องหันไปหาความสนับสนุนจากผู้เลือกตั้งก่อนเพื่อให้ได้รับเลือกตั้งจนมีเสียงพอที่จะแก้ไขนโยบายต่อไป

การเมืองเป็นเรื่องความขัดแย้ง เวลาเดียวกันก็เป็นสิ่งที่ช่วยยุติความขัดแย้งด้วยการตัดสินใจทางการเมืองช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้ง ผู้ที่แข่งขันกันแม้ไม่พอใจก็ต้องยอมรับผลการตัดสินใจและการปฏิบัติที่เป็นอยู่ แต่ผู้แพ้จากการตัดสินใจครั้งก่อนก็จะพยายามต่อไปอีกเพื่อเปลี่ยนผลการตัดสินใจให้ได้ เขาพยายามสะสมอำนาจให้เพียงพอที่จะดำเนินการต่อไปในอนาคตและไม่ให้ผู้แพ้กลับมาชนะ ผู้ชนะก็ต้องพยายามรักษาอำนาจและความสนับสนุนเอาไว้ ด้วยเหตุนี้ การตัดสินใจทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการที่ไม่มีวันสิ้นสุด กระบวนการเมืองจึงมีลักษณะสำคัญ คือ สนใจผลการตัดสินใจที่เกิดแก่ประชาชนและปฏิกิริยาของประชาชนต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

การมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ จึงเป็นปัจจัยนำเข้าของระบบการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำ โดยพยายามมีอิทธิพลสนับสนุน

หรือปฏิเสธการตัด สินใจของรัฐบาล มีทั้งการกระทำตามประเพณี เช่น การเลือกตั้ง การเขียนจดหมายถึงสมาชิกสภา และการกระทำที่ไม่เป็นไปตามประเพณี เช่น การเดินขบวนประท้วง รวมไปถึงกิจกรรมตามกฎหมาย เช่น ให้เงินสนับสนุนการหาเสียง และกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย เช่น การก่อการร้าย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ไม่ใช้ความรุนแรง เช่น ทำงานให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครการเมืองที่ไม่ซื้อสินค้าที่สหภาพแรงงานไม่ได้ผลิต ตลอดจนกิจกรรมที่ใช้ความรุนแรง เช่น การทำร้ายชนกลุ่มน้อย การทำลายรถยนต์ชาวต่างชาติ การยิงคนงานที่เดินขบวนประท้วง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังประกอบด้วยการกระทำที่แสดงความสนับสนุนหรือต่อต้านการปกครอง เช่น ในสหรัฐอเมริกา คนเป็นล้านๆ ร่วมเดินขบวนวันอิสรภาพร้องเพลงชาติพันแฉกด้วยแถบสีเหลืองเพื่อแสดงพลังสนับสนุนการส่งทหารไปรบ ท้องคำสาบานและโบกธง พฤติกรรมทั้งหมดนี้แสดงถึงการสนับสนุนระบบการเมืองปัจจุบัน ตรงกันข้ามกับพฤติกรรมอีกด้านหนึ่ง เช่น พร้อมใจกันไม่ไปเลือกตั้งและเข้าร่วมใช้สิทธิ คือแบ่ง พฤติกรรมที่ไม่สนับสนุนรัฐบาลเช่นนี้แสดงถึงความเชื่อว่าการปกครองหรือกฎหมายที่เป็นอยู่ไม่ยุติธรรมหรือไม่ถูกต้องกฎหมาย (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ 2551: 165-167)

การเมืองระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมที่รัฐเห็นความสำคัญยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน รวมทั้งเปิดโอกาสเสรีในการชุมนุมและการสมาคมที่เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจึงเท่ากับเป็นการยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนส่วนหนึ่ง และเท่ากับเป็นการยอมรับความสำคัญขององค์กรพัฒนาเอกชนในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนด้วย เพื่อจะก่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างองค์กรทางการเมือง และองค์กรพัฒนาเอกชนในการตรวจสอบระบอบการเมืองให้เป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม และกล่าวได้ว่าองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และการเมืองภาคประชาชนให้เกิดขึ้นในประเทศไทย

ในการศึกษารัฐศาสตร์ในปัจจุบันทฤษฎีพหุนิยม เป็นทฤษฎีที่กำลังได้รับความสนใจมากที่สุดทฤษฎีหนึ่ง โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาได้มีการศึกษาอย่างกว้างขวางกว่าแห่งใด โดยมีความเชื่อว่าถนนที่จะสู่ประชาธิปไตยจะต้องอาศัยทฤษฎีพหุนิยม

พหุนิยม (Pluralism) หมายถึง สภาพหรือลักษณะของสังคมใดๆ ที่ยอมรับการปรากฏอยู่หรือการมีอยู่ของเสรีภาพที่แสดงออกซึ่งความคิดทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางศาสนาตามที่เขาต้องการ ซึ่งเป็นลักษณะของลัทธิเสรีนิยม (liberalism) เอกชนหรือปัจเจก

ชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมและร่วมในผลประโยชน์โดยสมัครใจในอันที่จะสร้างผลประโยชน์ร่วมกันหรือบรรลุเป้าหมายบางประการที่ตั้งไว้

พหุนิยมทางการเมือง (Political pluralism) คือแนวความคิดที่เสนอให้มีการจัดระเบียบเสียใหม่ โดยให้มีสถาบัน หรือองค์การอิสระต่างทำหน้าที่ควบคุมและจำกัดอำนาจของรัฐ เช่น พรรคการเมือง สหภาพแรงงาน สมาคมอาชีพ

ทฤษฎีพหุนิยม หลักการของทฤษฎีนี้คือ ประชาธิปไตยจะมีขึ้นและมั่นคงอยู่ได้ก็ด้วยการที่มีกลุ่ม สมาคม สันนิบาต องค์กร สหพันธ์ต่างๆ มากมายหลากหลายภายในรัฐ เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นมาและมีวิธีการดำเนินการที่เป็นไปโดยเสรีภาพและด้วยใจสมัคร รวมถึงกลุ่มที่เรียกว่ากลุ่มผลักดัน (Pressure groups) กลุ่มผลประโยชน์ (Interest groups) (สุรพล ราชภักษ์ 2539: 224)

1.3 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

บางคนอาจสงสัยว่าทำไมต้องศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่ไม่ได้มีตำแหน่งเป็นผู้นำ เหตุผลก็คือ ประการแรกสุด แม้แต่ระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จหรืออำนาจนิยมก็ยังยอมรับเสียงข้างมากของประชาชน การที่ประเทศเผด็จการล้มลงอย่างรวดเร็วนั้นแสดงให้เห็นว่าแม้มีอำนาจเด็ดขาดก็ต้องการเสียงสนับสนุนจากประชาชน ประการที่สอง ประชาธิปไตยกลายเป็นการปกครองที่แพร่หลายในประเทศต่างๆ พฤติกรรมของมวลชนจึงมีผลต่อสิ่งที่รัฐบาลทำ ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองกระทบต่อชีวิตของคน เพราะว่าการมีส่วนร่วมทำให้ชีวิตของประชาชนมีความหมายและมีความสำคัญ

โดยอุดมคติของประชาธิปไตยแล้วต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐบาลอย่างกว้างขวาง เช่น ไปเลือกตั้ง มีกิจกรรมในชุมชน ร่วมเป็นสมาชิกในองค์กรชุมชน และเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติงานให้กับพรรคการเมืองและสมัครรับเลือกตั้งตามอุดมการณ์ชุมชนนิยม (communitarianism) ยกย่องการมีส่วนร่วมโดยตรงในกิจกรรมชุมชน ไม่แต่เพียงการเลือกตั้ง แต่บางครั้งจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในกลุ่ม การประชุม การทำงานกับเพื่อนบ้าน เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชน ตามอุดมการณ์นี้เชื่อว่าหากชุมชนพูดคุยปัญหาตนเอง โดยการประชุมแบบเห็นหน้ากันเขาจะเกิดการเรียนรู้จากกัน คนจะทนคนอื่นที่มีความคิดเห็นต่างไปจากตัว เกิดมิตรภาพและการหาทางแก้ปัญหาาร่วมกัน กลุ่มชุมชนนิยมของสหรัฐ อเมริกาจึงเรียกร้องให้ใช้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) เป็นวิถีหาความหมายให้กับชีวิต กลุ่มชุมชนนิยมพยายามกระจายความคิดของ ท็อกเกอร์วิลล์ (Tocqueville) ที่ยกย่องการประชุมเทศบาล และเรียกร้องให้เพิ่มอาสาสมัครชุมชน

ในความเป็นจริงมีคนไม่กี่คนที่สนใจกิจกรรมของชุมชน คนส่วนใหญ่คิดธุระกับงานและอาชีพต้องเลี้ยงดูบุตรหลาน ให้ความสนใจคูกีฬาโทรทัศน์มากกว่าไปประชุมและร่วม

กิจกรรมกับชุมชน มีหน้าซ้ำอาจคิดตรงกันข้ามด้วยซ้ำว่าการเมืองในชุมชนจะทำให้เกิดความขัดแย้งเสื่อมความนับถือ และไม่สามารถแก้ปัญหาพร้อมกันได้ บ่อยครั้งที่ยังมีส่วนร่วมกลับยิ่งทำให้เกิดความอาฆาตบาดหมาง บางคนทนไม่ได้กับการให้ประชาชนริเริ่มนโยบายและบางครั้งอาจเกิดความรุนแรง อันที่จริงการที่มีคนเข้าร่วมทางการเมืองจำนวนมากในทันทีนั้นเป็นอันตรายต่อรัฐบาล เพราะเห็นว่ารัฐบาลไม่สามารถตอบสนองต่อประชาชน จึงเข้ามาเยาะเย้ยและลดทอนความเชื่อถือ ประชาชนไม่ได้มีข้อมูลมากเสมอไป แม้แต่เรื่องที่เขาเรียกร้อง บางกลุ่มถึงขนาดรวมเป็นกลุ่มต่อต้านการเมืองของชุมชน และแยกตัวเองออกไป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับการเมืองตามหลักประชาธิปไตยแล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกระบวนการกำหนดเป้าหมายและเลือกวิธีการทุกอย่างของสังคม สาเหตุที่ต้องใช้การมีส่วนร่วมเป็นตัวกำหนดเป้าหมายของสังคมก็เพราะต้องการจัดสรรผลประโยชน์ให้ตรงกับความต้องการของประชาชนให้มากที่สุด การมีส่วนร่วมจึงเป็นเทคนิคการกำหนดเป้าหมาย จัดลำดับความสำคัญและตัดสินใจใช้ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมไม่เพียงเป็นการสื่อสารระหว่างประชาชนกับรัฐบาล แต่ยังทำให้เกิดผลประโยชน์โดยตรง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นแหล่งที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจในตัวเอง รวมถึงความพึงพอใจต่อรัฐบาลและต่อบทบาทของตัวเอง อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือให้การศึกษาโดยการเรียนรู้คุณธรรมร่วมกัน ดังที่จอห์น สจิวต์ มิลล์ (John Stuart Mill) กล่าวไว้ว่า “ประโยชน์สูงสุดของการปกครองที่เสรี ก็คือ การให้การศึกษาทางปัญญาและอารมณ์ซึ่งถ่ายทอดลงไปถึงประชาชนระดับล่างสุด เมื่อประชาชนเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อผลประโยชน์ของชาติ” และดังกล่าวแล้ว จากการมีส่วนร่วมนั้นทำให้ประชาชนเรียนรู้ถึงการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

ตามเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การมีส่วนร่วมจึงมีคุณค่ามากกว่าเป็นแค่เครื่องมือ การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายในตัวเองตามหลักประชาธิปไตยแล้ว หากคนไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อชีวิตเขาเอง ก็ทำให้การยอมรับตัวเองของเขาถูกทำลาย ดังการขาดความสามารถในการมีส่วนร่วมจึงหมายถึงการขาดการเป็นสมาชิกสังคมที่สมบูรณ์ (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ 2551: 167-169)

1.4 บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลายประการ ได้แก่

การรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อสารความหมายโดยวิธีอื่น ดังบัญญัติไว้ใน “มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น”

การรับรองเสรีภาพในการชุมนุม ดังบัญญัติไว้ “มาตรา 63 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ”

การรับรองเสรีภาพในการรวมกันเป็นองค์กร ดังบัญญัติไว้ “มาตรา 64 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่นๆ”

ดังนั้น ทบทวนบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ความสำคัญในเรื่องนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น มีความสำคัญต่อการเมืองระบบการเมืองไทยในปัจจุบันที่รัฐพยายามสร้างการเมืองภาคประชาชนให้ประชาชนมีบทบาททางการเมือง กำหนดนโยบายเพื่อประชาชนส่วนใหญ่และสามารถสร้างความชอบธรรมได้จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ในหมวดมาตรานี้

2. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมือง

2.1 ความหมาย ความสำคัญ และหน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์

ความหมายของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่ม คือ บุคคลจำนวนหนึ่งที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอมีความภักดีร่วมกันและเข้าร่วมในกิจกรรมอันเดียวกัน กลุ่มแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) คือ กลุ่มที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก และกลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) คือ กลุ่มที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ

กลุ่มผลประโยชน์ คือ กลุ่มทุติยภูมิที่ถือกำเนิดจากการรวมตัวของบุคคลหรือปัจเจกบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันบางประการ และมีพฤติกรรมที่มุ่งใช้อำนาจและอิทธิพลในการดำเนินกิจกรรมในการบริหารสาธารณะที่มีต่อภาครัฐหรือนโยบายสาธารณะโดยผ่านกระบวนการทางการเมือง

ความหมายของกลุ่มผลประโยชน์แบ่งออกเป็นสองแนวทาง คือ แนวทางอุดมคติ และแนวทางพฤติกรรม

แนวทางอุดมคติ เป็นแนวทางที่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายของกลุ่มผลประโยชน์ แบ่งออกเป็นเป้าหมายหลักและเป้าหมายรอง เป้าหมายหลักของกลุ่มผลประโยชน์ คือ การให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ร่วม (Common Interest) ส่วนเป้าหมายรอง คือ ผลประโยชน์ในด้านอื่น การรวมกลุ่มเป็นผลมาจากพื้นฐานความคิดหรืออุดมการณ์ร่วมกัน (Common Ideology) มากกว่าการมีผลประโยชน์ระหว่างสมาชิกร่วมกัน ทำให้เกิดกลุ่มขึ้นมา ตัวอย่างของกลุ่มผลประโยชน์ เช่น กลุ่มธุรกิจ กลุ่มแรงงาน สมาคมวิชาชีพ เป็นต้น

แนวทางพฤติกรรม เป็นพฤติกรรมการแสดงออกของกลุ่มที่มุ่งมีอิทธิพลต่อนโยบายและ การบริหารงานสาธารณะในขอบเขตที่แสดงออกที่ควรจะเป็น ความสำเร็จของกลุ่มส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการส่งอิทธิพลต่อนโยบายและการบริหารราชการแผ่นดิน

กลุ่มผลประโยชน์จึงเป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้ง โดยอิงผลประโยชน์ร่วมเป็นหลัก เงื่อนไขการขยายตัวและการเสื่อมสลายขึ้นอยู่กับบทบาททั้งภายในและภายนอก ภายในคือ การมุ่งรักษาและกระจายผลประโยชน์ให้กับมวลสมาชิกอย่างเสมอภาค ยุติธรรม และเป็นธรรม และภายนอก คือ การแสดงบทบาทของกลุ่มในการปกป้องและแสวงหาผลประโยชน์ให้กับมวลสมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ความล้มเหลวในการดำเนินการจากภายนอกและภายใน เป็นสาเหตุสำคัญที่ให้กลุ่มแตกตัว สลายตัว หดตัวในที่สุด จุดเน้นของกลุ่มผลประโยชน์จึงเน้นผลงานภายในมากกว่าภายนอกและเป็นผลประโยชน์ของสมาชิกที่จะได้รับ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มกดดัน (pressure Group) ที่เป็นกลุ่มที่อิงอุดมการณ์ร่วมเป็นหลัก เงื่อนไขสำคัญหรือเงื่อนไขหลักของการรวมกลุ่มอยู่ที่ความคิดร่วมหรืออุดมการณ์ร่วม ความเข้มข้นของความคิดหรืออุดมการณ์ร่วมระหว่างสมาชิกของกลุ่มที่มีความสอดคล้องกันและความสำเร็จในผลงานของกลุ่มจะเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเติบโตหรือการแตกสลายของกลุ่ม และกลุ่มกดดันจะมุ่งเน้นผลงานภายนอกมากกว่าภายใน ความสำเร็จในผลงานจะเป็นส่วนสำคัญในการขยายตัวหรือหดตัวของกลุ่ม ตัวอย่างสำคัญคือ การขยายตัวและหดตัวขององค์การนักศึกษาของประเทศไทยที่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ภายนอกเป็นตัวกำหนดสำคัญ

เป็นที่น่าสังเกตว่าการที่สังคมหนึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันที่หลากหลาย นำมาสู่การรวมกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ หากพิจารณาจุดร่วมของผลประโยชน์ในแต่ละด้านตามบทบาทและพฤติกรรมหลักสามารถจัดแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ออกเป็นสามประเภท คือ กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และกลุ่มผลประโยชน์ทางสังคม นอกจากนี้ การที่จุดเน้นของกลุ่มผลประโยชน์อยู่ที่ผลประโยชน์ร่วมหรือผลประโยชน์ของสมาชิกเป็นอันดับแรก ทำให้กลุ่มผลประโยชน์มีความแตกต่างจากกลุ่มกดดันที่มีจุดเน้นอยู่ที่ความคิดหรืออุดมการณ์ร่วมกันเป็นอันดับแรกโดยมุ่งเน้นการทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมอันนำมาสู่การกดดัน

ผู้มีอำนาจทางการเมืองหรือรัฐในที่สุด และการที่สังคมหนึ่งมีทั้งกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มกดดัน ประกอบเข้าด้วยกัน ทำให้ในแต่ละช่วงเวลาหรือสถานการณ์หรือประเด็นปัญหา กลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มกดดันแต่ละกลุ่มต่างมีบทบาทและพฤติกรรมในสังคมที่หลากหลายหรืออาจมีทั้ง เหมือนกันหรือแตกต่างกัน

จากความหมายของกลุ่มผลประโยชน์จึงชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผลประโยชน์เป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย ที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน และประชาชนยังมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองในการรวมกลุ่ม หรือการจัดตั้งกลุ่ม (Freedom of Organization) นอกเหนือจากสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) ด้วยการเลือกตัวแทนและผู้ปกครองอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานทางการเมือง ในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ดังนั้น องค์ประกอบของกลุ่มผลประโยชน์จึงนับเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการรวมกลุ่มในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยจะประกอบด้วย

1) *วัตถุประสงค์ร่วม (Common Objective)* เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการบรรลุร่วมกัน เป็นผลประโยชน์ร่วมหรือความคิดและอุดมการณ์ร่วมกันทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ระยะสั้นและระยะยาวปัญหาสำคัญของวัตถุประสงค์ คือ การรับรู้ในวัตถุประสงค์ร่วมของสมาชิก แต่ละคนมีความแตกต่างกัน ส่งผลต่อการตีความหรือการดำเนินการและการประเมินผลหรือคุณค่าที่ได้มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้วัตถุประสงค์ร่วมยังมีปัญหาในการจัดลำดับความสำคัญที่ต้องมีการจัด ลำดับตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายของกลุ่ม และปัญหาความคลุมเครือและความกว้างของวัตถุประสงค์ร่วมทำให้มีการตีความแตกต่างกัน

2) *พลังร่วม (Group Effort)* สืบเนื่องมาจากเจตนารมณ์ร่วมของสมาชิก และเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกลุ่มให้เดินหน้าไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จของพลังร่วม คือ การให้ความสำคัญกับมวลสมาชิกที่ต้องเป็นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การเน้นความสำคัญหรือความร่วมมือภายใน การสื่อสารภายในกลุ่ม วัฒนธรรมการรวมกลุ่ม

3) *ภาวะผู้นำ (Leader and Leadership Style)* ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบภายในและภายนอกองค์ประกอบภายในคือ ความรู้ความสามารถ คุณธรรม บุคลิกภาพ และลักษณะส่วนตัว องค์ประกอบภายนอกที่สำคัญภายในกลุ่มคือการเป็นผู้ตาม ความร่วมมือระหว่างสมาชิกกับผู้นำ และระหว่างสมาชิกด้วยกัน กับวัฒนธรรมของกลุ่ม เป็นต้น และภายนอกกลุ่มคือ บริบทภายนอกของกลุ่ม เช่น สภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้

4) *กฎระเบียบร่วม* เป็นกติกาที่กำหนดเพื่อการอยู่ร่วมกัน เป็นการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เป็นการจัดระเบียบวินัยของกลุ่ม การประสานการทำงานร่วมกัน มีการกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

5) *ทรัพยากรการบริหาร* ที่สำคัญคือ เงินทุน ซึ่งมาจากการสนับสนุนภายนอกด้วยการบริจาคหรือการสนับสนุนภายใน เช่น บุคคลที่เป็นสมาชิกถาวรหรือสมาชิกสมทบ ที่ตั้งและวัตถุประสงค์ในการบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนด

องค์ประกอบของกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ นับเป็นส่วนสำคัญในการทำให้กลุ่มผลประโยชน์มีพลังในการทำหน้าที่ในระบบการเมืองสมัยใหม่ ดังเช่น ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือสังคมการเมืองแบบพหุนิยม (Pluralistic Political Society) อย่างต่อเนื่อง (วิวัฒน์ เยี่ยมไพรวาน, ธ โสธร ตู้อทองคำ 2550: 50-53)

ความสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์ เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญต่อระบบการเมืองทุกระบบ กล่าวคือ

- กลุ่มผลประโยชน์เป็นสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ในการแสดงออกถึงความต้องการและอุดมการณ์ของกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในรูปของมูลนิธิ สมาคม องค์การ กลุ่ม เป็นต้น

- กลุ่มผลประโยชน์เป็นสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมประสานระหว่างรัฐบาลกับประชาชน กล่าวคือ กลุ่มผลประโยชน์ทำหน้าที่ในการรวบรวมความต้องการของปัจเจกบุคคลในการแสดงออกถึงความต้องการเพื่อนำเสนอต่อรัฐบาลในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

- กลุ่มผลประโยชน์เป็นสถาบันทางการเมืองพื้นฐานที่สำคัญในการรวมกลุ่มเป็นองค์การที่มีวัตถุประสงค์เพื่อผลักดันความต้องการของกลุ่มโดยไม่ปรารถนาและแสวงหาอำนาจรัฐ แต่หากกลุ่มผลประโยชน์มีความประสงค์ในการแสวงหาอำนาจรัฐ กลุ่มผลประโยชน์ที่มีแนวทางเดียวกันอาจรวมกลุ่มกันจนกลายเป็นพรรคการเมือง และส่งตัวแทนลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อเป็นตัวแทนของประชาชน อาทิ พรรคแรงงานของอังกฤษ กลุ่มผลประโยชน์จึงเป็นสถาบันทางการเมืองพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและเป็นที่มาของพรรคการเมือง ดังที่ปรากฏในประเทศประชาธิปไตยที่พรรคการเมืองมีความเป็นสถาบันทางการเมืองสูง จะประกอบด้วยกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย อาทิ พรรคเสรีประชาธิปไตยของญี่ปุ่น เป็นต้น

ในประเทศที่มีระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย กลุ่มผลประโยชน์จะเป็นองค์ประกอบสำคัญในระบบการเมืองตามกระบวนการทางการเมือง แม้ในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์หรือระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และระบบเผด็จการแบบฟาสซิสต์หรือระบบเผด็จการแบบอำนาจนิยม มีการสนับสนุนการสร้างกลุ่มผลประโยชน์เช่นเดียวกันแต่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่รัฐให้การสนับสนุนแสดงถึงประชาธิปไตย

แต่เป็นประชาธิปไตยแบบจอมปลอมหรือประชาธิปไตยแบบจำแลงที่รัฐบาลมีอำนาจทางการเมืองในการควบคุมกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้หรือเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่รัฐจัดตั้งขึ้น(วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวรรณ, ฐโศธร ตู๋ทองคำ 2550: 53)

กลุ่มผลประโยชน์ตามแนวคิดของ กาเบรียล อัลมอนด์ (Gabriel Almond) และ จี บิงแฮม เพาเวล จูเนียร์ (G.Bingham Powell Jr.) ในหนังสือ การเมืองเปรียบเทียบ: แนวทางการพัฒนา (Comparative Politics: A Developmental Approach) ใน ค.ศ.1966 แบ่งกลุ่มผลประโยชน์ออกเป็น 4ประเภท ประกอบด้วย

1) *กลุ่มผลประโยชน์ในรูปสถาบัน (Institutional groups)* เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ถือกำเนิดมาจากองค์กร เช่น พรรคการเมือง รัฐสภา กองทัพ กระทรวง ทบวง กรม เป็นต้น สมาชิกกลุ่มเหล่านี้มาจากผู้ประกอบอาชีพที่บางส่วนเป็นวิชาชีพ มีหน้าที่การงานเป็นหลัก นอกเหนือจากกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม บางครั้งแสดงออกซึ่งความต้องการและการเป็นตัวแทนกลุ่มอื่นในสังคม ในประเทศพัฒนาแล้ว กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งในสังคมที่มีลักษณะเป็นพหุนิยมแต่ในประเทศกำลังพัฒนา กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้จะมีอิทธิพลสูงมากเพราะครอบครองอำนาจรัฐ และกลุ่มผลประโยชน์อื่นมีน้อย ไม่เข้มแข็งพอและขาดประสิทธิภาพ ทำให้กลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้อ้างความชอบธรรมในการเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์อื่นในกิจกรรมทั้งหลาย

2) *กลุ่มผลประโยชน์ในรูปสมาคม (associational groups)* เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีลักษณะเฉพาะหรือ โครงสร้างและกระบวนการเฉพาะในการดำเนินการเรียกร้องผลประโยชน์ เช่น การจัดตั้งในรูปของสมาคม นักรุกิจ นักการเงินการธนาคาร สหภาพแรงงาน มูลนิธิทางศาสนา เป็นต้น ลักษณะสำคัญ คือ การเป็นตัวแทนของกลุ่มอย่างเด่นชัด การมีเจ้าหน้าที่ทำงานเต็มเวลา การกำหนดกติกาถูกระเบียบในการอภิปรายในประเทศที่พัฒนาแล้ว กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้เป็นที่ยอมรับสูง เป็นที่มาของนโยบายของรัฐบาลมีการรับรองตามกฎหมายในการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มเป็นที่ยอมรับของรัฐบาล ทำให้มีการจัดตั้งองค์กรที่เสมือนหนึ่งเป็นเวทีที่เป็นที่ปรึกษาหารือ กลุ่มผลประโยชน์ในลักษณะนี้จึงเป็นกลุ่มที่มีความชอบธรรมเป็นอย่างมาก

3) *กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่ใช่ในรูปสมาคม (non-associational groups)* เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยเครือข่าย เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ชนชั้น วรณะ ภูมิภาค ศาสนา วัฒนธรรม เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีลักษณะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่แสดงออกถึงผลประโยชน์ไม่เป็นทางการและชั่วคราวโดยผ่าน บุคคลหรือกลุ่ม หรือหัวหน้า ลักษณะสำคัญของการแสดงออกคือ เป็นการ

แสดงออกซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่มีลักษณะแอบแฝงไม่เป็นทางการ ทำให้เรียกว่ากลุ่มผลประโยชน์แบบดั้งเดิม (traditional group)

4) *กลุ่มผลประโยชน์ที่รวมตัวกันชั่วคราว (anomic groups)* เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นการรวมกลุ่มชั่วคราว เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน เป็นการตอบโต้ต่อสิ่งที่มากระทบอย่างรวดเร็วและสลายตัวไปอย่างรวดเร็วเช่นกัน ตัวอย่างสำคัญ เช่น กลุ่มเดินขบวน กลุ่มก่อความไม่สงบ เป็นต้น กลุ่มที่มีความรู้สึกร่วมกันที่อาจมาจากการเป็นชนชั้นล่างในสังคม การที่นายทุนเอาไรด์เอาเปรียบ การที่รัฐบาลปฏิเสธการแก้ไขปัญหา การปกครองที่เป็นเผด็จการ เป็นต้น ทำให้มีการรวมกลุ่มโดยทันที ไม่มีการจัดตั้งองค์การเป็นตัวแทน และมักใช้ความรุนแรงในการต่อสู้อันเป็นวิถีทางนอกรัฐธรรมนูญ วิธีการสำคัญในการดำเนินการ เช่น การคิดใบปลิว การคิดแผ่นป้ายประท้วง การยื่นข้อเสนอ การออกแถลงการณ์ การแถลงข่าวในหนังสือพิมพ์ การชุมนุมใหญ่ การตั้งกลุ่มในที่สาธารณะ การเดินขบวนประท้วง การนัดหยุดงาน การอดอาหารประท้วง การทำลายทรัพย์สินสาธารณะ การลุกฮือ การเผาหุ่นบุคคลที่เป็นตัวแทนของการต่อต้าน เช่น ผู้นำ เป็นต้น พฤติกรรมของฝูงชนเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประท้วงและต่อต้าน และต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นโยบายหรือการตัดสินใจบางประการ เป็นต้น

นอกจากกลุ่มผลประโยชน์แล้ว ยังมีกลุ่มอิทธิพล (Influent Group) และกลุ่มกดดัน (Pressure Groups) ซึ่งมีบทบาทและพฤติกรรมที่แตกต่างจากกลุ่มผลประโยชน์ กล่าวคือ กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มกดดันจะมีความผูกพันร่วมกันในเชิงอุดมการณ์ที่ปราศจากผลประโยชน์ส่วนตัว จึงทำให้กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มกดดันแตกต่างจากกลุ่มผลประโยชน์ ตัวอย่างของกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มกดดันที่สำคัญ คือ กลุ่มนิสิตนักศึกษาปัญญาชน เป็นต้น (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, ธ โสธร ตู้ทองคำ 2550: 59-61)

วิวัฒนาการกลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมืองไทย นับตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัยจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีลักษณะของการเป็นอาณาจักรโบราณเป็นที่มาของการให้ความสำคัญกับกำลังคน อิทธิพลทางศาสนา และโครงสร้างทางสังคมที่มีพัฒนาการต่อเนื่องเรื่อยมา ทำให้เกิดระบบศักดินาและระบบไพร่ นำมาสู่การจัดแบ่งชนชั้นออกเป็นสองส่วน คือ ชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครองที่ประกอบด้วย กษัตริย์ เจ้านาย และขุนนาง และชนชั้นผู้ได้ปกครองที่ประกอบด้วยไพร่และทาส โดยนัยนี้ ระบบไพร่เป็นระบบควบคุมกำลังคนหรือระบบควบคุมแรงงานที่เป็นการบังคับให้ไพร่ทุกคนต้องขึ้นอยู่กับมูลนายเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองจากมูลนาย และในขณะเดียวกัน มูลนายจะใช้ประโยชน์จากไพร่ในกิจการสาธารณะ เช่น การขุดลอกคูคลอง การทำนุบำรุงบ้านเมือง การสร้างกำแพงเมือง การสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรม เป็นต้น เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ราษฎรที่ไม่ได้เป็นชนชั้นปกครองต้องอยู่ใน

ระบบไพร่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายที่ล้วนแล้วแต่ต้องสังกัดมูลนาย ความสัมพันธ์ที่ปรากฏในสังคมไทยในอดีตจึงเป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนที่มีฐานะแตกต่างกัน ทำให้การรวมกลุ่มในแนวราบที่เป็นลักษณะของคนที่ไม่เท่าเทียมกันและเป็นที่มาของกลุ่มทุติยภูมิไม่สามารถเกิดขึ้นในสังคมไทยได้ นอกจากนี้การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบการปกครองที่ปฏิเสธการรวมกลุ่มของคนเป็นอิสระแยกออกจากการควบคุมของรัฐ ทำให้การรวมกลุ่มในช่วงสมัยของการปกครองเป็นไปอย่างจำกัด หากมีการรวมกลุ่มที่นอกเหนือจากการควบคุมของรัฐมักมีการกล่าวหาว่าเป็นกบฏ ตั้งตนเป็นอิสระหรือกระด้างกระเดื่องหรือแข็งข้อ นำมาสู่การปราบปรามของรัฐ ดังที่ปรากฏเช่นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีการปราบปรามกบฏอั้งยี่อย่างรุนแรง เป็นต้น

กลุ่มทุติยภูมิซึ่งเป็นที่มาของกลุ่มผลประโยชน์เริ่มต้นอย่างแท้จริงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงตราพระราชบัญญัติสมาคม พุทธศักราช 2475 ขึ้นเพื่อจัดระเบียบการจดทะเบียนสมาคม ภายหลังจากที่ทรงมีพระราชดำริว่า “ในเวลานี้ การตั้งสมาคมของประชาชนพลเมืองมีมากขึ้น” และพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นที่มาของการออกกฎหมายอื่นในการควบคุมสมาคมในเวลาต่อมา การจัดตั้งกลุ่มในรัชกาลที่ 6 สะท้อนถึงพระราชประสงค์ในการให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้า มีความทันสมัย และสะท้อนถึงความป็นประชาธิปไตยในแง่ที่เป็นวิถีชีวิต ส่วนพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้การสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ในรูปของสมาคมหรืออื่นใดเช่นเดียวกัน

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 สะท้อนอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มข้าราชการที่ประกอบด้วยทหารและพลเรือน และทำให้กลุ่มทหารเริ่มมีบทบาททางการเมือง โดยเฉพาะในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม มักเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีการจัดตั้งโดยรัฐหรือเป็นกลุ่มที่รัฐให้การสนับสนุน ที่สำคัญรัฐบาลถือว่าการจัดตั้งสมาคมเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติ และมีการออกคำสั่งห้ามสมาคมเกี่ยวข้องกับการเมืองซึ่งเป็นหลักการที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมา

ภายหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึง เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งเป็นยุคที่ประชาธิปไตยเบ่งบานเป็นการเมืองมวลชน (mass politics) อย่างแท้จริง กลุ่มผลประโยชน์มีอิทธิพลทางการเมืองสูง กลุ่มผลประโยชน์ที่สำคัญประกอบด้วยทั้งกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่จัดตั้งโดยรัฐและกลุ่มผลประโยชน์ที่จัดตั้งโดยรัฐ กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่มีการจัดตั้งโดยรัฐเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีบทบาทภายหลังจากเหตุการณ์ ที่สำคัญคือ กลุ่มเกษตรกร การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเอื้ออำนวยให้กลุ่มเกษตรกรมีบทบาททางการเมืองในการเรียกร้องทางการเมืองต่อรัฐบาลในหลายเรื่อง เช่น การเรียกร้องให้มีการประกันราคาข้าว การเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขความ

เคือรื้อนทางเศรษฐกิจ วิธีการคือ การชุมนุมเรียกร้อง การปราศรัยเรียกร้อง การเดินขบวน การส่งตัวแทนเข้าพบนายกรัฐมนตรื เป็นต้น ทำให้รัฐบาล ทั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ และรัฐบาลต่อมาต่างให้ความสำคัญกับข้อเรียกร้องของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของเกษตรกรนำมาสู่การจัดตั้งสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทยในวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2517 แต่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย แต่กระนั้นยังคงมีการจัดโครงสร้างภายในที่แบ่งแยกย่อยออกเป็นจังหวัด อำเภอ และหมู่บ้าน

กลุ่มกรรมกรเป็นกลุ่มอีกกลุ่มหนึ่งที่ฟื้นฟูภายหลังการออกพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ใน พ.ศ. 2518 สมาคมลูกจ้างแปรเปลี่ยนเป็นสหภาพแรงงาน และหลายสหภาพแรงงานต่างมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มสหภาพแรงงานแห่งประเทศไทย และพัฒนาเป็นสภาแรงงานแห่งประเทศไทย (Labour Congress of Thailand) ทำให้มีบทบาททางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง กลุ่มนักธุรกิจ แม้ว่าจะมีความตื่นตัวในการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ในรูปของสมาคมเป็นอันมาก แต่กลุ่มเหล่านี้ยังถูกจำกัดอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติสมาคมการค้าและพระราชบัญญัติหอการค้าที่ประกาศใช้ใน พ.ศ. 2509 เพื่อควบคุมธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้า เป็นต้น ทำให้บทบาทและกิจกรรมในกลุ่มผลประโยชน์และการรวมกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์อยู่ในขอบเขตจำกัด

กลุ่มผลประโยชน์ที่มีบทบาทสำคัญในช่วงนี้และเป็นกลุ่มที่มีบทบาทอย่างต่อเนื่องคือ กลุ่มนักธุรกิจที่เริ่มมีบทบาทตั้งแต่ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้หลุดจากการพึ่งพิงผู้มีอำนาจทางการเมืองที่ประกอบด้วยนายทหารเป็นส่วนใหญ่โดยผ่านระบบอุปถัมภ์และมีบทบาทโดยอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังนับตั้งแต่รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นต้นมา ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องทำให้กลุ่มนักธุรกิจที่เป็นชนชั้นกลางต่างมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์อย่างเหนียวแน่นและทำให้รัฐให้ความสำคัญและเป็นที่มาของการดึงนักธุรกิจให้มีส่วนร่วมในการสร้างความร่วมมือระหว่างกันและการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.) ใน พ.ศ. 2524 ที่จัดว่าเป็นองค์กรที่เป็นเวทีของความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและพ่อค่านักธุรกิจในระดับจังหวัดหลายจังหวัด และเป็นที่มาของการนำเสนอทิศทางการร่วมมือทางเศรษฐกิจ การลงทุนภายในจังหวัด อันนับเป็นความร่วมมือในลักษณะสหการ (Corporatist) ที่สำคัญยิ่ง ทำให้กลุ่มธุรกิจได้รับประโยชน์จากรัฐในลักษณะที่เป็นความร่วมมือ แต่กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอื่นที่สำคัญคือ กลุ่มผู้ใช้แรงงานและกลุ่มชาวนาชาวไร่หาได้มีโอกาสดังเช่นที่ปรากฏในกลุ่มธุรกิจแต่ประการใดไม่ และความร่วมมือที่ถือกำเนิดขึ้นนับเป็นการทำทายนวนคิดของ เฟรดริกส์ ที่กล่าวถึงประเทศไทยซึ่งมีการปกครองแบบรัฐอำมาตยาธิปไตยโดยศึกษา

จากการเมืองการปกครองในรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมา (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, ธโสธร
ผู้ทองคำ 2550: 69-74)

ทฤษฎีการเกิดกลุ่ม

กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่ม คืออะไรเกิดขึ้นได้อย่างไร มีเหตุผลทางปรัชญา
(Philosophical rationale) รองรับอย่างไร โดยอธิบายถึงแนวความคิดที่มีมาในอดีต ซึ่งยังม
ความสำคัญต่อการศึกษารื่องกลุ่มผลประโยชน์ (มนตรี เจนวิทย์การ 2527:10-19)

โดยมีนักปราชญ์ได้ให้แนวคิดในทฤษฎีการเกิดกลุ่ม ดังนี้

แนวคิดของ ฌอง ฌาค รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau ค.ศ. 1712-1788)

รูสโซ นักปรัชญาสังคมชาวฝรั่งเศส ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับกลุ่มว่า กลุ่มเป็นส่วน
หนึ่งของสังคมกลุ่มเป็นเจตนารมณ์บางส่วน (Partial will) ไม่ใช่เจตนาทั่วไป (general will)

สำหรับหลักการของการเกิดกลุ่ม รูสโซ มีทัศนะว่ากลุ่มที่มีประโยชน์ต่อสังคมมี
ได้ แต่ทั้งนี้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มจะต้องตระหนักว่า ผลประโยชน์ของกลุ่มจะต้องสามารถประสานกับ
ผลประโยชน์ของสังคมที่เรียกว่า “เจตนารมณ์ทั่วไป” ให้ได้กลุ่มที่ไม่พึงปรารถนา รูสโซ หมายถึง
พรรค กลุ่มเฉพาะ หรือกลุ่มวางแผนลับ กลุ่มพวกนี้เป็นอันตรายต่อรัฐ เพราะดำเนินการลับและ
ใช้ความรุนแรงในการแสวงหาผลประโยชน์ คำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นใหญ่ หรือกระทั่งที่
เกิดจากกฎหมายดำเนินงานอยู่ในกรอบของกฎหมายก็อาจมีกิจกรรมและดำเนินงาน ซึ่งพร้อมที่จะ
ก่อให้เกิดการบ่อนทำลายเจตนารมณ์ทั่วไปอยู่ ถ้าจำนวนกลุ่มเหล่านี้ไม่มีมากพอจะทำให้เกิด
คณาธิปไตย และความไม่ยุติธรรมขึ้นในสังคม โดยเฉพาะทางศาสนาและเศรษฐกิจ

กลุ่มผลประโยชน์ในทัศนะของรูสโซ เกิดขึ้นโดยมีเหตุผลทางปรัชญา
(Philosophical rationale) อะไรมารองรับคำตอบคือ กลุ่มต่างๆที่เกิดขึ้นแล้วนั้นจะต้องพยายามให้
กลุ่มเหล่านี้ “เสมอภาค” กัน คือให้กลุ่มมีจำนวนมากๆ เพื่อที่จะได้ทำให้อิทธิพลของกลุ่มใดกลุ่ม
หนึ่งลดลง ไม่มีอิทธิพลที่เป็นอันตรายต่อรัฐ และเป็นอุปสรรคต่อการเกิดสังคมมวลชน (mass
society)

แนวคิดของ เจมส์ เมดิสัน (James Madiso ค.ศ.1751-1836)

เจมส์ เมดิสัน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญผู้หนึ่งในวงการรณรงค์เพื่อให้มี
รัฐธรรมนูญจัดตั้งประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ร่วมมือกันกับ อเล็กซานเดอร์ แฮมมิลตัน และจอห์น
เจย์ เขียนเป็นบทความลงในหนังสือพิมพ์สนับสนุนความคิดในการจัดตั้ง สหพันธรัฐ ซึ่งต่อมาได้
รวมเป็นเล่มชื่อว่า The Federalist Papers บทบาทสำคัญของ เมดิสัน ซึ่งมีอิทธิพลในความคิดเรื่อง
“กลุ่ม” ในบทความนี้สะท้อนภาพการเกิด “กลุ่มเฉพาะ” (faction) เขามองเห็นการเกิดกลุ่ม
ผลประโยชน์ในสังคมเป็นสิ่งธรรมดาตาราบใดที่คนยังมีผลประโยชน์แตกต่างกัน โดยเฉพาะ

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อันนำไปสู่ความแตกต่างในด้านความคิดเห็นและเรื่องอื่นๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า กลุ่มผลประโยชน์ในทัศนะของ เมดิสัน เกิดขึ้นจากการมีความคิดเห็น และผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การเกิดกลุ่ม มีลักษณะเป็นธรรมชาติอันสืบเนื่องมาจากการที่มนุษย์มีความคิดที่ไม่สมบูรณ์ ทำให้ทัศนะของมนุษย์เกิดแตกต่างกันขึ้น ซึ่งนำไปสู่ความแตกต่างทางผลประโยชน์ เพราะต่างคนต่างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตของคน โดยมีพื้นฐานอยู่บนความรักตนเอง (self-love) เป็นสำคัญ ดังนั้นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มจึงเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะกลุ่มเกิดมาจากความขัดแย้งทางผลประโยชน์ของบุคคลในสังคม

เมดิสัน ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า มนุษย์มีความสามารถทางสมองไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งทำให้การแสวงหาทรัพย์สินสมบัติและการเป็นเจ้าของทรัพย์สินสมบัติที่ได้มาจึงไม่เท่าเทียม จากการมีทรัพย์สินต่างกันเหล่านี้นำไปสู่การมีอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนะที่แตกต่างของมนุษย์ ทำให้เกิดเป็นกลุ่มผลประโยชน์และพรรคแตกต่างกันไปด้วย นอกจากนี้ยังได้อธิบายว่า สาเหตุของการมีกลุ่มผลประโยชน์มีอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ ดังจะเห็นได้ในความแตกต่างของทัศนะที่เกี่ยวกับศาสนา การปกครอง และเรื่องอื่นๆ อย่างไรก็ตามแหล่งที่มาอันสำคัญของการเกิดกลุ่มผลประโยชน์ การกระจายทรัพย์สินที่แตกต่างไม่เท่าเทียมกันในสังคม ทำให้เกิดความขัดแย้งในหมู่คนที่มิผลประโยชน์ขัดกัน เช่น เจ้าหนี้กับลูกหนี้ ระหว่างเจ้าของที่ดิน นักอุตสาหกรรม พ่อค้า นายทุน เป็นต้น เมดิสันไม่เชื่อว่าการใช้อำนาจจัดกลุ่มออกไปเป็นผลดี เพราะเท่ากับเป็นการทำลายเสรีภาพและระบอบประชาธิปไตยเขาเห็นว่าเพื่อให้การดำเนินงานกลุ่มเป็นอันตรายต่อบุคคลภายนอกและผลประโยชน์ของส่วนรวม จำเป็นต้องหันมาควบคุมผลเสียดีกว่า และได้เสนอรูปแบบการปกครองแบบสาธารณชนเป็นการป้องกันมิให้กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีอำนาจโดยเด็ดขาด เมดิสัน จึงเป็นนักทฤษฎีกลุ่มที่เห็นว่ากลุ่มผลประโยชน์จำเป็นต้องมีการควบคุมผลเสียของการดำเนินงานของกลุ่มผลประโยชน์ (กลุ่มเฉพาะ)

จากคำอธิบายข้างต้น เมดิสัน ได้ให้คำนิยามว่า “กลุ่มผลประโยชน์” หมายถึง จำนวนพลเมืองไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเสียงข้างมากหรือกลุ่มเสียงข้างน้อยก็ตามซึ่งรวมกันและดำเนินการโดยมีแรงกระตุ้นหรืออารมณ์ร่วมกัน ซึ่งเป็นปรีภัยต่อสิทธิของพลเมืองคนอื่นๆ หรือต่อผลประโยชน์ถาวรและร่วมกันของชุมชน

แนวคิดของ อเล็กซิส เดอ ต็อกเกอวิล (Alexis de Tocqueville ค.ศ.1805-1859)

ต็อกเกอวิล เป็นนักเขียนและรัฐบุรุษชาวฝรั่งเศส ได้สังเกตสังคมอเมริกาในหลายแง่มุมด้วยกัน และเขียนเป็นหนังสือขึ้นมาชื่อ Democracy in America เขาได้ตั้งข้อสังเกตสำคัญเกี่ยวกับการเกิดกลุ่มในสังคมอเมริกาไว้หลายประเด็นและพยายามอธิบายให้เห็นความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่เกิดขึ้นในฝรั่งเศสและในอังกฤษ ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม

ประชาธิปไตยและสิทธิเสรีภาพอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการมีกลุ่ม ตลอดจนวัฒนธรรมของการรวมกลุ่ม ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีประโยชน์มากในการศึกษาเรื่องกลุ่ม

ต็อกเกอร์วูด ได้แบ่งกลุ่มหรือสมาคมออกเป็น 2 ประเภท ประเภทที่หนึ่งเรียกว่า “สมาคมการเมือง” (Political associations) และอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า “สมาคมทางสังคม” (civil associations) สมาคมประเภทแรกในปัจจุบันเราอาจเรียกว่า เป็นหน่วยหรือสถาบันการปกครองก็ได้ ส่วนประการหลัง ต็อกเกอร์วูด ไม่ได้แยกแยะระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับพรรคการเมือง เขาตั้งข้อสังเกตว่าคนอเมริกัน มีแนวความคิดที่จะก่อตั้งสมาคมอยู่ตลอดเวลา โดยมีจุดประสงค์ทางการค้า อุตสาหกรรม ศาสนา ศิลธรรม ทั้งในเรื่องจริงจังและเรื่องที่ไม่สำคัญทั้งที่จุดประสงค์ใหญ่และเล็ก โดยเขากล่าวเปรียบเทียบว่า ในการดำเนินงานใหม่ๆ นั้นถ้าในฝรั่งเศสจะมีรัฐบาลเป็นหัวแรง ในอังกฤษจะมีขุนนางในท้องถิ่นเป็นหัวแรง แต่ถ้าพิจารณาในอเมริกาแล้ว สมาคมซึ่งเป็นการรวมตัวกันของปัจเจกบุคคลที่มีความเสมอภาคกันเป็นสิ่งสำคัญ

การที่คนอเมริการวมตัวกันตั้งสมาคมขึ้นเป็นลักษณะสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การเกิดกลุ่มหรือสมาคมในอเมริกานั้นอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลทางปรัชญา (philosophical rational) ความเสมอภาค เสรีภาพ กล่าวคือ ในสังคมที่มีความเสมอภาคมากขึ้น แต่จะอ่อนแอไม่สามารถทำงานใหญ่ได้สำเร็จ จะต้องรวมตัวกัน การรวมตัวกันเป็นสิ่งสำคัญ และที่น่าสนใจกว่านั้นก็ คือ คนอเมริกาได้เรียนรู้ ศิลปะของการจัดตั้งเมื่อยังเยาว์วัย ต็อกเกอร์วูด กล่าวว่าคนอเมริกาจะหันไปพึ่งรัฐบาลเป็นหนทางสุดท้ายเมื่อจำเป็นจริงๆ การดำเนินงานของสมาคมในอเมริกา ไม่ได้ใช้ความรุนแรง หากแต่ใช้เหตุผลในการโต้เถียง การดำเนินงานของกลุ่มในสังคมประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมในการสื่อสารด้วย เพราะฉะนั้นหนังสือพิมพ์กับสมาคมจึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่สมาคมจะสำคัญกว่าหนังสือพิมพ์ในแง่ที่ว่าสามารถแสดงความคิดเห็น ออกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ดีกว่าผู้อ่านหนังสือพิมพ์ที่ไม่ได้รวมตัวกัน

จุดสำคัญอีกประเด็นหนึ่ง ต็อกเกอร์วูด ได้สะท้อนภาพการดำรงอยู่ของสมาคมการเมืองมีความสำคัญต่อสมาคมมาก ถ้าหากรัฐบาลพยายามจำกัดเสรีภาพมิให้สมาคมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง สมาคมประเภทที่ไม่ใช่การเมืองก็เติบโตขึ้นยาก และผู้จัดตั้งเองก็ไม่รู้ว่าเมื่อไรกิจกรรมจึงถูกเรียกว่าการเมือง หรือไม่ใช่มองเมือง อย่างไรก็ตาม ต็อกเกอร์วูด เห็นว่าสมาคมบางชนิดที่เป็นอันตรายต่อรัฐ ไม่ให้มีขึ้นมาเหมือนกัน การจำกัดการจัดตั้งสมาคมหรือกลุ่มจึงจำเป็น ต้องมี หากแต่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการจัดตั้งสมาคมหรือกลุ่มมากเกินไปเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป ต็อกเกอร์วูด ได้อธิบายว่า การเกิดกลุ่มหรือสมาคมเป็นเครื่องหมายแสดงถึงสังคมมีวัฒนธรรมเป็นประชาธิปไตย กลุ่มหรือสมาคมเกิดขึ้นบนรากฐานของความเสมอภาคสิทธิและเสรีภาพของสังคมนั้นๆ กล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าสังคมนี้อาจจะมีความเสมอภาคจะทำให้คนใน

สังคมมิได้มีเฉพาะสมาคมที่เป็นอันตรายต่อสังคมเท่านั้น แต่ถ้าจำกัดมากเกินไปก็จะเป็นอันตรายต่อการมีสังคมที่มีวัฒนธรรมที่เป็นประชาธิปไตย การที่สังคมอเมริกันมีการจัดตั้งสมาคมหรือกลุ่มมีการเกิดกลุ่มหรือสมาคมก็เพราะสังคมอเมริกามีความเสมอภาค มีสิทธิเสรีภาพสูง และอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ คนอเมริกัน ได้เรียนรู้และพัฒนาศิลปะของการรวมกันเป็นเครื่องมือของการต่อสู้โดยสันติวิธีเพื่อพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ของคนเสียงข้างน้อย ความคิดที่สำคัญของ คีอก เกอวิล คือ การเกิดกลุ่มหรือสมาคมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่มิใช่คนทุกชาติจะมีวัฒนธรรมในการรวมกลุ่มที่เท่าเทียมกันเนื่องจากในบางสังคม โครงสร้างและอำนาจทางการเมืองบางอย่างอาจทำให้รัฐ มีอำนาจและบทบาทมาก หรือมีบุคคลที่เป็นใหญ่เป็นโตสามารถทำหน้าที่แทนสมาคมหรือกลุ่มเสียหมดได้

แนวความคิดของ โรเบิร์ต ซอลิสเบอรี (Robert Salisbury)

โรเบิร์ต ซอลิสเบอรี เป็นนักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่ได้พัฒนาทฤษฎี “การแลกเปลี่ยนของกลุ่มผลประโยชน์ (Exchange theory of group)” ขึ้น เพื่ออธิบายการรวมกลุ่มอย่างสมเหตุสมผลมากขึ้น โดยมีความคิดว่า กลุ่มเกิดจากการสอดคล้องต้องกันทางผลประโยชน์ระหว่างผู้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่ม (group organizer) กับผู้เป็นสมาชิก กล่าว อีกนัยหนึ่งกลุ่มเกิดขึ้นมาเพราะมีผู้นำซึ่งเรียกว่า ผู้ก่อตั้ง (entrepreneur organizer) ที่ชักชวนให้คนเข้าร่วม โดยมีผลประโยชน์เป็นจูงใจ ผลประโยชน์ดังกล่าวนี้แบ่งออกเป็น

1. ผลประโยชน์ทางวัตถุ (material) เช่น งาน เงิน ภาษา ชื่อของลูก
2. การให้ความรู้ใกล้ชิดของอารมณ์ (solidary) เช่น การได้สังสรรค์ และการมีเพื่อนจากการเข้ากลุ่ม

3. การมีจุดหมาย (purposive) คือ ได้รับการพึงพอใจในด้านอุดมการณ์
ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนมีรากฐานเดิมมาจากทฤษฎีการเพิ่มขยายและทฤษฎีดุลภาพ (theory of proliferation and equilibrium) อธิบายได้ดังนี้

ทฤษฎีการเพิ่มขยายอธิบายได้ว่า กลุ่มมาจากกระบวนการของความแตกต่างกันทางสังคม ซึ่งเชื่อมโยงกัน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทำให้หน้าที่ของประชาชนมีลักษณะเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้นมีบทบาททางสังคมเฉพาะอย่าง ซึ่งผลประโยชน์ของคนแต่ละกลุ่มหน้าที่บทบาททางสังคมจึงนำไปสู่จุดมุ่งหมายทางสังคมที่แตกต่างกัน สมมติฐานที่สำคัญของทฤษฎีการเพิ่มขยายอยู่บนรากฐานที่ว่า กลุ่มเป็นผลผลิตของความแตกต่างทางผลประโยชน์หรือคุณค่าทางสังคม และถ้าเวลานั้นความแตกต่างทางสังคมยิ่งปรากฏมากขึ้นก็ยิ่งไปเพิ่มกลุ่มเฉพาะเจาะจงในวงการเศรษฐกิจและการเมืองยิ่งขึ้นเสมือนชนวนการแตกตัวทางสังคม ซึ่งเป็นชนวนที่ค่านิยมถูกทำ

ให้เปลี่ยนไป เราจึงสามารถพหุคำอธิบายสำหรับการสร้างกลุ่มได้บนรากฐานของความแตกต่างเฉพาะอย่าง

แนวคิดของศาสตราจารย์มอริส ดูแวร์เซ่

ได้แบ่งกลุ่มผลประโยชน์หรือที่เขาเรียกว่า กลุ่มผลักดัน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มผลักดันจริง และกลุ่มผลักดันแฝง

กลุ่มผลักดันจริง หมายถึง กลุ่มผลประโยชน์ที่ได้ก่อตั้งขึ้นมาและสามารถจัดองค์การของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่คำนึงว่ากลุ่มจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก กลุ่มนั้นจะมีอำนาจมีพลังบังคับในทางการเมือง เรียกกันว่าเป็นกลุ่มอิทธิพล คำว่า “กลุ่มอิทธิพล” หมายถึง อิทธิพลที่มีต่อรัฐบาล ผู้บริหารประเทศ มีอิทธิพลต่อองค์กฤษฎีกาของรัฐบาลคือรัฐสภา กลุ่มผลักดันจริง หรือกลุ่มผลักดันในทางทฤษฎีนั้นจะต้องมีลักษณะของการจัดการองค์การที่สมบูรณ์ เช่น การมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ที่แน่นอนเด่นชัด การมีสมาชิก การจัดการสายงานบริหารในองค์การ และสำคัญยิ่งคือ ต้องไม่มีเป้าหมายในการจัดตั้งรัฐบาลเพื่อเข้าบริหารประเทศ กลุ่มผลักดันกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเป็นเอกชน รัฐบาลไม่เกี่ยวข้องโดยตรง ฉะนั้นกิจกรรมบางส่วนของกลุ่มและโอกาสบางโอกาสจะทำให้กลุ่มเกี่ยวข้องกับอิทธิพลที่สามารถบีบบังคับทางการเมือง

ศาสตราจารย์มอริส ดูแวร์เซ่ ได้แบ่งกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอำนาจผลักดันออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผลักดันเฉพาะกรณี (Exclusive Groups) คือ กลุ่มหรือองค์การที่มีจุดประสงค์ที่จะรักษาผลประโยชน์ในเรื่องหนึ่งเรื่องใด โดยเฉพาะอย่างเดี่ยวและอย่างจริงจัง เช่น เป้าหมายของกลุ่มจะมุ่งเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและนโยบายของรัฐ คืออยู่ในขอบเขตของการเมืองและนโยบายของรัฐเพื่อที่จะบีบบังคับผลักดันฝ่ายบ้านเมือง หรือฝ่ายปกครองเท่านั้น กลุ่มผลักดันเฉพาะกรณีนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการเป็นกลุ่มบีบบังคับทางการเมือง

2. กลุ่มผลักดันบางส่วน (Partial Groups) คือ กลุ่มผลประโยชน์ซึ่งมีกิจกรรมบางอย่างของกลุ่มที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือนโยบายของรัฐ ส่วนกิจกรรมหลักของกลุ่มจะต้องมิใช่เรื่องการเมืองหรือนโยบายของรัฐ กลุ่มผลักดันบางเรื่องนี้มีมักจะได้แก่กลุ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เช่น สหภาพแรงงาน สหภาพกรรมกร สมาคมนายจ้าง องค์การเหล่านี้บางครั้งกิจกรรมขององค์การจะไปบีบบังคับรัฐบาลให้ปฏิบัติตาม ซึ่งจุดหมายที่แท้จริงของสหพันธ์ดังกล่าวข้างต้นคือ การปกป้องผลประโยชน์และการต่อสู้เพื่อรักษาผลประโยชน์และการดำเนินงานเฉพาะเรื่องนายจ้าง ผู้ใช้แรงงาน อัตราค่าจ้าง ระยะเวลาการทำงานและสวัสดิการสิทธิต่างๆ ของผู้ใช้แรงงาน กลุ่มผลักดันบางเรื่องนี้เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ปรากฏอยู่ในสังคม อุตสาหกรรม สังคมเกษตรกรรม

3. กลุ่มผลึกคั่นเอกชน (Private Groups) กลุ่มผลึกคั่นนี้เกิดขึ้นโดยสถาบันของเอกชน เช่น กลุ่มธุรกิจเอกชน บริษัท ห้างร้าน หน่วยการผลิต ความคิดกลุ่มผลึกคั่นนี้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในอเมริกา ประเทศนี้มีระบบเศรษฐกิจเป็นแบบทุนนิยม (Capitalism) ดังนั้นเอกชนจึงมีเสรีภาพในการประกอบการต่างๆ ได้โดยรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับน้อยที่สุด ผลประโยชน์ของกลุ่มจึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะเสรีทุกระดับ การต่อสู้เรียกร้องเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มจึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะระหว่างกลุ่มอาชีพสองกลุ่ม คือ กลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มผู้ขายแรงงาน กลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มผลประโยชน์ของเอกชน เช่น สหภาพแรงงาน สมาคมผู้ประกอบการ สมาคมเยาวชน สมาคมสตรี เป็นต้น

4. กลุ่มผลึกคั่นมหาชน (Public Groups) หมายถึง กลุ่มที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐและยอมรับกันว่าในบางครั้งหน่วยงานของรัฐมีวิधिปฏิบัติกิจกรรมคล้ายกับวิธิการของกลุ่มผลึกคั่นเพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม โดยการบีบบังคับหรือใช้อิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ

กลุ่มผลึกคั่นมหาชน หรือกลุ่มผลึกคั่นสาธารณะ แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

1) หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการตามแบบวิธิการของกลุ่มผลึกคั่นในการป้องกันผลประโยชน์ของหน่วยงานนั้น โดยที่ได้มีการแสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์ของกลุ่ม คือผลประโยชน์ของสาธารณะหรือผลประโยชน์ของส่วนรวม

2) เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ข้าราชการ เช่น ข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจผู้ตรวจสอบบัญชี สมาคมศิษย์เก่าของสถาบันการศึกษาชั้นสูงของรัฐ โดยมีการก่อตั้งเป็นกลุ่มขึ้นในหน่วยงานของรัฐ แต่เดิมลักษณะของกลุ่มจะเป็นกลุ่มที่ไม่เปิดเผย กลุ่มจะหาทางช่วยเหลือคนในกลุ่มของตน เพื่อให้ได้รับตำแหน่งสูงและสำคัญในหน่วยงานนั้น แม้จะมีการเน้นว่าผลประโยชน์ของส่วนรวมสำคัญแต่ผลประโยชน์ของสมาชิกของกลุ่มต้องมาก่อนในปัจจุบันกลุ่มผลึกคั่นมหาชน ได้จัดตั้งโดยเปิดเผยและมีเป้าหมายเพื่อส่วนรวมจริง เช่น สมาคมข้าราชการพลเรือนของไทย

กลุ่มผลึกคั่นแฝง

คำว่า “กลุ่มผลึกคั่นแฝง” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า pseudo pressure groups เป็นกลุ่มลักษณะกลุ่ม องค์การ ชมรม ที่มีได้จัดอยู่ในลักษณะของกลุ่มผลึกคั่นจริง เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการบริการด้านต่างๆ แก่ประชาชนทั่วไป เช่น กลุ่มของนักวิชาการ กลุ่มของนักธุรกิจที่มีได้มีจุดประสงค์ที่บีบบังคับทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง แต่กระทำไปเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่น เป็นลักษณะที่จะต้องมีการจ้างตอบแทน การบริการนั้นกลับไปมีผลในการบีบบังคับทางการเมือง กลุ่มผลึกคั่นแฝงหรือผลึกคั่นเทียม

ศาสตราจารย์มอริส ดูแวร์เซ่ ได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มสื่อสารมวลชน

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นกลุ่มบุคคลที่เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง แม้ว่าบทบาทของกลุ่มจะสามารถบังคับ หรือมีอิทธิพลทางการเมืองแต่กลุ่มนี้ก็ทำได้เป็นกลุ่มผลักดันจริงไม่ กลุ่มเหล่านี้ควรจะเรียกว่า องค์กรที่มีอิทธิพล กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ สำนักจัดหาทุนเพื่อการเลือกตั้งสำนักงานเพื่อการรณรงค์ทางการเมือง

ก) สำนักงานจัดหาทุนเพื่อการเลือกตั้ง สำนักงานลักษณะนี้มีอยู่ทั่วไปในประเทศยุโรปตะวันตก การจัดตั้งเป็นองค์กรจัดหาทุนเพื่อการเลือกตั้งนี้ เป็นวิธีการหนึ่งจะทำให้กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ใช้เป็นเครื่องมือบีบบังคับในทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรนายจ้างบางแห่งจ่ายเงินให้กับองค์กรนี้ แต่เดิมเป็นลักษณะของกรรมการจัดหาทุนเรียกเก็บเงินจากสมาชิกตามส่วนแล้วแต่ความสำคัญของธุรกิจแล้วไปจัดสรรเป็นส่วนให้แก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง จัดว่าเป็นกลุ่มอิทธิพลเหนือพรรคการเมืองเหนือสมาชิกรัฐสภา ทั้งนี้เพราะพรรคการเมืองและสมาชิกรัฐสภาบางส่วนที่ใช้บริการจะมีหนี้ทางการเมือง (Political debt) ต่อสำนักงาน หากสำนักงานต้องการใช้อิทธิพลบางอย่างต่อรัฐบาล หรือต่อพรรคการเมืองก็ยอมทำได้ สำนักงานจัดหาทุนเพื่อการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับนักธุรกิจ ผู้ซึ่งหวังจะมีบทบาทบังคับทางการเมืองเป็นตัวเชื่อมระหว่างนายทุนกับนักการเมือง

ข) ล็อบบี้ (lobby) นอกจากจะหมายถึง เฉลียงของรัฐสภาอเมริกาแล้วยัง หมายถึง ห้องโถง หรือระเบียบของสถานที่สำคัญๆ ของรัฐในประเทศต่างๆ ในยุโรป ล็อบบี้เป็นลักษณะของกลุ่มผลักดันที่มีอิทธิพลในทางการเมือง สามารถบีบบังคับในทางการเมือง การดำเนินงานของกลุ่มนี้จะกระทำโดยอาศัยเฉลียงของสภากรองเกรส เป็นลักษณะตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ที่หาทางทำให้ร่างพระราชบัญญัติฉบับหนึ่งฉบับใดผ่านหรือไม่ผ่านรัฐสภา ล็อบบี้จะปฏิบัติงานห้ามการเมือง บีบบังคับทางการเมืองให้แก่กลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ที่ใช้บริการของล็อบบี้ ฉะนั้นลักษณะของล็อบบี้จึงเป็นลักษณะของกลุ่มผลักดันจริงและกลุ่มผลักดันแฝง

กลุ่มสื่อสารมวลชน หมายถึง กลุ่มผลักดันแฝงกลุ่มหนึ่ง ซึ่งในสภาวะสังคมในปัจจุบันได้มีความเจริญในด้านเทคโนโลยีด้านต่างๆ ศิลปะวิทยาการสมัยใหม่ ได้เปลี่ยนแปลงสภาพของสังคมผิดแผกไปจากศตวรรษก่อนๆ มาก สื่อสารมวลชนอันได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ได้รับการพัฒนาขึ้นทั้งทางคุณภาพและปริมาณ เป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสารที่สำคัญ ซึ่งจะขาดไม่ได้เกือบจะเรียกได้ว่าเป็นปัจจัยที่ 5 ของมนุษย์ รองจากเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และอาหาร ฉะนั้นในบางกรณีก็ยอมรับกันว่าสื่อมวลชนดังกล่าวนี้มีลักษณะเป็น “สถาบัน” ที่มีความสามารถบีบบังคับเหมือนกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ซึ่งตามสภาพความเป็นจริงแล้ว ทั้ง

หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์เป็นสถาบันทางเทคนิคแต่กลับมีบทบาทในการบีบบังคับทางการเมือง จึงต้องมองสื่อมวลชนใน 2 ฐานะคือ เป็นทั้งหน่วยธุรกิจการค้าและกลุ่มกดผลักดันแฝง

ก) สื่อมวลชนในฐานะหน่วยธุรกิจการค้า หนังสือพิมพ์บางฉบับ วิทยุและโทรทัศน์บางสถานีไม่มีลักษณะของกลุ่มกดผลักดันอยู่เลย แต่มีลักษณะของหน่วยทางธุรกิจการค้า เป้าหมายเพื่อที่จะขายหรือให้เช่าบริการแก่เอกชน หรือองค์การที่สนใจ เช่น หนังสือพิมพ์ หรือวิทยุของธุรกิจการค้าที่สร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในเรื่องการค้าขายเป็นประเด็นสำคัญ ในประเทศเสรีนิยมที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสื่อมวลชนจะมีลักษณะเป็นหน่วยธุรกิจการค้ามีการประกาศโฆษณาขายสินค้ากันเป็นหลักเพื่อทำกำไรกันทั้งนั้น

ข) สื่อมวลชนในฐานะกลุ่มผลักดันทางการเมือง หมายความว่า หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ มีจุดมุ่งหมายที่จะบีบบังคับในทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญต้องการที่มีบทบาทต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น การเปลี่ยนรัฐบาล การเลือกตั้ง ส่วนเรื่องการค้าแสวงหากำไรเป็นจุดมุ่งหมายรองของกลุ่มหนังสือพิมพ์ วิทยุ และวิทยุโทรทัศน์ กลุ่มนี้จึงเข้าลักษณะของกลุ่มผลักดันที่มีอิทธิพล สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

(1) หนังสือพิมพ์ วิทยุ และวิทยุโทรทัศน์ ในฐานะที่เป็นตัวแทนของกลุ่มเพื่อแสดงออกทางการเมืองในฐานะเป็นตัวแทนของกลุ่ม เช่น หนังสือพิมพ์ของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ จึงมีลักษณะเป็นการโฆษณาชวนเชื่อพูดแต่ความดีของกลุ่มตน มักเรียกว่ากระบอกเสียงของพรรคบ้าง กระบอกเสียงของกลุ่มบ้าง

(2) หนังสือพิมพ์ วิทยุ และวิทยุโทรทัศน์ ในฐานะที่เป็นหน่วยสังคมที่ต้องการสร้างอิทธิพลให้แก่ตน มีอิทธิพลต่อสาธารณะ ซึ่งในบางครั้งสื่อมวลชนกลุ่มนี้ก็ปกปิด ไม่กล้าแสดงตัวออกมาว่าเป็นหน่วยของพรรคการเมือง หรือสังกัดอยู่กับกลุ่มผลประโยชน์ใด แต่กลับแสดงว่าเป็นสถาบันที่เป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่กับใครทั้งสิ้น

(3) หนังสือพิมพ์ วิทยุ และวิทยุโทรทัศน์ ที่ก่อตั้งขึ้นโดยสถาบันอิสระที่เป็นกลาง โดยมีจุดประสงค์สำคัญ คือ การแสวงหาหลักการเพื่อความเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายประชาชนและฝ่ายรัฐบาล วางตัวเป็นกลางอย่างจริงจัง ดังนั้นสื่อมวลชนแบบนี้จึงเข้าลักษณะของกลุ่มผลักดันเหมือนกับสถาบันการศึกษาชั้นสูง กลุ่มปัญญาชน และกลุ่มศิษย์นักการเมือง ซึ่งการรักษาความเป็นกลางในการสื่อสารข่าวสู่ประชาชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง

กลุ่มผลักดันมวลชนหรือกลุ่มผลประโยชน์นี้จะกลายเป็นที่รวมแห่งอำนาจที่แข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพมาก หากมีการจัดการองค์กรภายในที่ดี กลุ่มผลักดันมวลชนหรือ Mass pressure groups ก็คือองค์กรของผู้มีผลประโยชน์เหมือนกัน หรือในแนวความคิดเดียวกัน ลักษณะของโครงสร้างของกลุ่มผลักดันมวลชนก็เหมือนกันกับพรรคการเมืองแบบมวลชน (Mass

Parties) ที่เน้นหนักในเรื่องของจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมต้องการให้มีผู้เข้าร่วมในกิจกรรมของพรรคมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งก็เช่นเดียวกันกับกลุ่มผลักดันมวลชนเพราะเหตุที่ว่ายิ่งขนาดของกลุ่มใหญ่โตมากขึ้นเท่าใด ก็จะทำให้กลุ่มมีพลังเข้มแข็งมากขึ้นเท่านั้น เมื่อมีสมาชิกมากขึ้นก็มีความจำเป็นที่จะต้องจัดสายงานภายในกลุ่ม สายงานบังคับบัญชาที่เข้มแข็ง

องค์กรแห่งมวลชน (Organization of the mass) คือ องค์กรที่มีสมาชิกจำนวนมากมหาศาล เป็นชื่อที่พรรคคอมมิวนิสต์ใช้เรียกองค์กร สหพันธ์ต่างๆ เช่น สหพันธ์แรงงาน สหพันธ์กรรมกร องค์กรพิทักษ์ผลประโยชน์กสิกร องค์กรสตรี องค์กรเยาวชน องค์กรเหล่านี้จะมีกิจกรรมควบคู่ไปกับกิจกรรมของพรรคการเมือง

กลุ่มผลักดันมวลชนหรือองค์การมวลชน เกิดจากแนวความคิดในการรวบรวมสมาชิกจากประชาชนต่างๆ ไปโดยเริ่มจากสหพันธ์กรรมกร และพรรคสังคมนิยม เป็นผลให้องค์การอื่นๆ นำไปใช้ เช่น องค์การของชนชั้นกลาง องค์กรเกษตรกร องค์กรทหารผ่านศึก เป็นต้น ปัจจุบันนี้แนวโน้มที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงองค์การมวลชนให้เป็นกลุ่มการเมืองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหมายความว่า บรรดาบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ที่จะเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แต่ก็ยอมรับว่ากลุ่มของคนจะต้องมีบทบาทบางส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง เกี่ยวข้องกับสังคม ได้ทำการจัดตั้งองค์การขบวนการที่มีจุดมุ่งหมายหรือมีอุดมการณ์เพื่อสันติภาพ เป็นองค์การของชนต่างชาติต่างภาษาต่างศาสนา และลัทธิการเมือง เช่น

- ขบวนการสันติ เพื่อต่อต้านการใช้ และการทดลองการใช้อาวุธปรมาณูเป็นขบวนการของประเทศในยุโรปและอเมริกา

- ขบวนการต่อสู้เพื่อสันติภาพ โดยวิธีการอหิงสา หรือไม่รุนแรง
- ขบวนการต่อต้านการแบ่งแยกผิว ในอเมริกาและในแอฟริกา
- องค์กรนิรโทษกรรมสากล

กลุ่มผลประโยชน์ ยังสามารถแบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผลประโยชน์ทางอาชีพและกลุ่มผลประโยชน์กึ่งอาชีพกึ่งอุดมการณ์

กลุ่มผลประโยชน์ทางอาชีพ

1. องค์กรของนายจ้างด้านธุรกิจอุตสาหกรรม
2. องค์กรทางเกษตรกรรม
3. องค์กรของผู้ใช้แรงงานที่มีรายได้

กลุ่มผลประโยชน์กึ่งอาชีพกึ่งอุดมการณ์

1. กลุ่มผลประโยชน์ภาคเอกชน

(1) กลุ่มที่มีจุดมุ่งหมายด้านอุดมการณ์

- (2) กลุ่มปัญญาชน
  - (3) สมาคมทหารผ่านศึก
  - (4) ขบวนการเยาวชน
  - (5) องค์การสตรีและครอบครัว
  - (6) กลุ่มอุดมการณ์ศาสนา
2. กลุ่มผลประโยชน์ภาคมหาชน (รัฐบาล)
    - (1) องค์การฝ่ายพลเรือน
    - (2) องค์การฝ่ายทหาร (กองทัพ)

กลุ่มผลประโยชน์ทางอาชีพ

กลุ่มผลประโยชน์ทางอาชีพ หมายถึง กลุ่มหรือองค์การหรือชมรมหรือสมาคม ซึ่งรวบรวมเอาบุคคลที่มีอาชีพเดียวกัน ที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเหมือนกันเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มเป้าหมายที่จะรักษาผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มให้มากที่สุด

องค์กรทางการเมืองเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นพลังบีบบังคับอีกกลุ่มหนึ่ง หากแบ่งตามอาชีพก็จะได้แก่ ผู้ใช้แรงงานในทางการเมือง ได้แก่ ชาวนา ชาวไร่ ชาวดาน นับว่าเป็นหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจ และอาศัยผลิตผลในทางการเมืองเพื่อเลี้ยงตัวเอง และเพื่อเป็นสินค้าออกโดยทั่วไป กลุ่มผลประโยชน์ของฝ่ายนายจ้างหรือกลุ่มผลประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม นั้นเป็นกลุ่มผลประโยชน์เก่าดั้งเดิม กลุ่มผลประโยชน์ของฝ่ายชาวนา ฝ่ายกรรมการ เป็นกลุ่มผลประโยชน์มวลชนด้วย

องค์กรแรงงานผู้มีรายได้หรือสหภาพกรรมกร (labor union) ก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์มวลชนหนึ่ง เป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันของคนจำนวนมาก รู้จักกันดีในนาม สหพันธ์กรรมกร สหพันธ์กรรมกรประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นกรรมกร ซึ่งอยู่ในยุคแรกของการปฏิวัติอุตสาหกรรมนั้น ประเทศส่วนใหญ่ในยุโรปต่างก็ประสบปัญหาผู้ใช้แรงงานเรียกร้องสิทธิต่างๆ ดังนั้นแทบทุกประเทศที่กำลังพัฒนาอุตสาหกรรม จึงได้ออกกฎหมาย ห้ามมิให้นายจ้างและลูกจ้างจัดตั้งสมาคม หรือองค์การเพื่อประโยชน์ของกลุ่มตน สหพันธ์กรรมกรเริ่มพัฒนาในปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 สหพันธ์กรรมกรประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นกรรมกรผู้ใช้แรงงานที่ส่วนใหญ่มาจากโรงงานอุตสาหกรรม ต่อมากรรมกรได้เข้าไปมีบทบาทในการบริหารสหพันธ์แรงงาน

กลุ่มผลประโยชน์ที่ถึงอาชีพ-ถึงอุดมการณ์

กลุ่มผลประโยชน์ถึงอาชีพ-ถึงอุดมการณ์ นอกจากจะหมายความถึงกลุ่มทางเศรษฐกิจแล้ว ยังมีกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งจะเป็นกลุ่มผลักดันได้อีกมากมายหลายชนิดแตกต่างกัน

ออกไปอีกเป็นการยากที่จะนับจำนวนลงไปให้แน่ชัด กลุ่มต่างๆ หรือสมาคม หรือองค์การนั้น อาจดำเนินการเพื่อบีบบังคับทางการเมืองได้ในบางโอกาสและบางเรื่อง แม้ว่าลักษณะโครงสร้าง วัตถุประสงค์ของกลุ่มจะห่างไกลจากวัตถุประสงค์ของการเมืองก็ตาม เช่น สมาคมกีฬา สมาคม ศาสนา สถาบันวิชาการ

กลุ่มผลประโยชน์เอกชน หมายถึง การรวมกลุ่มของเอกชน ภาคเอกชน ไม่เกี่ยวกับการเป็นตัวแทนของรัฐบาล กลุ่มผลประโยชน์นี้อาจหมายถึง การเป็นกลุ่มผลักดันที่แท้จริง คือ มีจุดประสงค์ถาวรในการบีบบังคับทางการเมืองโดยเฉพาะ และหมายถึงกลุ่มผลักดันบางส่วน หมายถึงการบีบบังคับทางการเมืองนั้นไม่ใช่เป้าหมายหลักของกลุ่ม

กลุ่มผลประโยชน์ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะการเมืองเป็นกลุ่มที่ถูกจัดตั้งขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายทางการเมืองโดยเฉพาะ เช่น เพื่อการห้ามการผลิต การพัฒนา การใช้ และการสะสมอาวุธนิวเคลียร์ รวมทั้งการรณรงค์เพื่อการลดอาวุธอันร้ายแรงนี้ด้วย หรือจะเป็นกลุ่มเป็นองค์กร เพื่อป้องกันสันติภาพของโลก เพื่อการต่อต้านลัทธิเชื้อชาตินิยม เพื่อเป็นการเรียกร้องเอาดินแดนคืน หรือเพื่อการปฏิรูปทางการเมือง การดำเนินการของกลุ่มก็เป็นไปในลักษณะที่บีบบังคับรัฐบาล โดยตรง หรือโดยวิธีการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อให้ได้มาซึ่งมติมหาชน สายงานบางอย่างของกลุ่มก็เชื่อมโยงกับพรรคการเมือง แต่กลุ่มหรือองค์การบางแห่งก็ดำเนินงานโดยอิสระ กลุ่มหรือองค์การ ที่ควรกล่าวถึง คือ

ก) ขบวนการเอกภาพแห่งยุโรป (European Unity Movement) ได้ทำการเผยแพร่ โฆษณาเรียกร้องมติมหาชนของยุโรปให้สำนึกในความเป็นชาวยุโรปมาเป็นเวลากว่า 20 ปี สามารถสร้างอิทธิพลโดยอ้อมต่อรัฐบาลต่างๆ ในยุโรป เครื่องมือที่ช่วยในการรณรงค์คือ หนังสือพิมพ์ พรรคการเมือง สมาชิกรัฐบาลและหัวหน้ารัฐบาล

ข) ขบวนการต่อต้านการแยกผิว เป้าหมายก็คือการต่อต้านการรังเกียจผิว เป้าหมายที่จะทำลายการรังเกียจผิว องค์กรนี้มีอิทธิพลมากในสหรัฐอเมริกาที่ได้ช่วยเหลือในการต่อสู้ของนิโกร เพื่อให้ได้มาซึ่งความเสมอภาคในทางกฎหมายกับคนผิวขาว

กลุ่มปัญญาชน แต่เดิมหมายถึง กลุ่มนักปราชญ์ นักวิชาการผู้ให้แนวคิดในการ ปฏิวัติฝรั่งเศสส่วนมากเป็นกลุ่มสมาคมนักคิด และได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมากขึ้น ภายหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเข้าไปร่วมอยู่ในสโมสรการเมือง เช่น Political club ในประเทศฝรั่งเศส เป็นสโมสรที่ประกอบด้วย ด้วกลุ่มข้าราชการ วิศวกร อาจารย์มหาวิทยาลัย นักหนังสือพิมพ์ นักศึกษา ก้าวหน้า จุดประสงค์ของกลุ่ม คือสร้างอิทธิพลต่อมติมหาชน นอกจากนี้กลุ่มปัญญาชนยังได้ก่อตั้ง สันนิบาตเพื่อสิทธิมนุษยชน (League for the Rights of Man)

สมาคมทหารผ่านศึก เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีไดุ้ทธิศกักรรรวมทั้งหมดของ กลุ่มเพื่อการบิบบังคับทางกรเมือง กรบิบบังคับหรือใช้อิทธิพลเป็นได้ในบางกรั้งบางโอกาส เท่านั้น สมาคมทหารผ่านศึกมีลักษณะเป็นองคักรปกป้องกันผลประ โยชน์และเป็นองคักรแห่ง อดุมกรณัในเวลาดเียวกัน เพราะหน้าทีหลักคือ ป้องกันผลประ โยชน์ของทหารผ่านศึก หน้าทีรองก็ คือสนับสนุนพรรคกรเมืองฝ่ายขวาหรือขวาจัด สมาคมทหารผ่านศึกมีบทบาทสำคัญที่ก่อให้เกิด ลัทธิฟาสซิสต์ (fascism) ขึ้นในอิตาลี และในเยอรมนีในประเทศฝรั่งเศสระหว่าง ค.ศ.1950-1959 สมาคมทหารผ่านศึกอิน โดนีเซียและอัลจีเรียเป็นสมาคมที่สนับสนุนพรรคกรเมืองขวาสุดใน สหรัฐอเมริกา และอังกฤษก็มีสมาคมทหารผ่านศึกที่เป็นพวกอนุรักษ์นิยมขวาสุด

ขบวนการเยาวชน เป็นสาคมของผู้ที่อยู่ในวัยเยาว์ ได้แก่ สมาคมลูกเสือ สมาคม นิลิตนักรศึกษา มีบทบาทในหลายด้านที่เป็นลักษณะของการบิบบังคับทางกรเมือง ก่อนปี ค.ศ.1939 ขบวนการเยาวชนมักจะเอนเอียงและสนับสนุนพรรคกรเมืองฝ่ายขวา แต่หลังปี ค.ศ.1945 ขบวนการเยาวชนมักจะกลับหันไปสนับสนุนพรรคกรเมืองฝ่ายซ้าย ในปัจจุบันการตั้งสมาคมหรือ องคักรนักรศึกษามักจะเป็นไปในลักษณะของกลุ่มสนับสนุนแนวคิดทางกรเมือง เช่น สหภาพ นักรศึกษาแห่งชาติ ฝ่ายขวาหรือฝ่ายซ้ายในยุโรป

องคักรสตรีและครอบครัว ในประเทศฝรั่งเศส องคักรสตรี และองคักร ครอบครัวนั้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพื่อใช้สำหรับขยายอิทธิพลของศาสนาคริสต์ (นิกายคาทอลิก) และ ใช้ในการบิบบังคับกับรัฐบาล เช่น สหภาพสตรีเพื่อสังคม ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทางกรเมือง โดย ร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งโดยตรง และสนับสนุนพรรคกรเมืองฝ่ายอนุรักษ์นิยม ส่วน สหภาพสตรีฝรั่งเศส (Union of French Women) และแนวร่วมแม่บ้านนั้นก็แสดงออกถึงการ สนับสนุนพรรคฝ่ายซ้าย คือพรรคคอมมิวนิสต์ นอกจากสมาคมสตรีที่อยู่เกี่ยวกับการเมืองแล้วยังมี สมาคมเพื่อการกำจัดชุมชนแออัด สมาคมด้านสุรา เป็นต้น

กลุ่มอดุมกรณัและศาสนา หมายถึง กลุ่มที่มีความยึดมั่น มีอดุมกรณัในเรื่องใด เรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ หรือเป็นองคักรที่อยู่ในความควบคุมดูแลของฝ่ายศาสนา เช่น ศาสนาคริสต์ ในฝรั่งเศส องคักรที่สำคัญและมีอิทธิพลมาก คือ สมัชชาคาร์ดินัล และสังฆราช (Assembly of Cardinals and Archbishops) สำหรับองคักรฝ่ายฆราวาสที่ดำเนินการแทน พระสงฆ์ก็เกิดขึ้น เช่น สมาคมผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียน สมาคมสมาชิกรัฐสภาเพื่อเสรีภาพในการศึกษา สหพันธ์ครู แนวร่วมครู สันนิบาตกรศึกษา กลุ่มเหล่านี้มีประ โยชน์ ด้านจิตวิทยามากกว่าในด้านการบิบบังคับ ทางกรเมือง

กลุ่มผลประโยชน์มหาชน

การก่อตั้งกลุ่มผลประโยชน์ในลักษณะของการใช้อิทธิพลบีบบังคับรัฐบาลนั้น นักวิชาการฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า กลุ่มผลประโยชน์เอกชนเท่านั้นที่สามารถบีบบังคับอย่างแท้จริงแก่รัฐ ส่วนฝ่ายบริการสาธารณะ ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือกลุ่มผลประโยชน์มหาชน ไม่สามารถที่จะกระทำการบีบบังคับรัฐบาลได้ ในเมื่อฝ่ายบริการสาธารณะนี้ก็เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง แต่อย่างไรก็ตามสถาบันทางการเมืองสูงสุดที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการตัดสินใจในทางการเมืองคือ รัฐสภาและรัฐบาลสามารถที่จะถูกบีบบังคับจากหน่วยงานบางหน่วยงานของรัฐเอง หน่วยงานดังกล่าวได้แก่ หน่วยงานฝ่ายพลเรือนและหน่วยงานทหาร

องค์กรฝ่ายพลเรือนในฐานะกลุ่มผลักดัน

ก) หน่วยงานของรัฐเป็นหน่วยงานที่จะต้องเปิดบริการประชาชนเป็นหน่วยงานที่จำเป็นที่สุด จึงจำเป็นที่จะต้องขีดขวางมิให้หน่วยงานเหล่านี้กลายเป็นองค์กรอิสระปกครองตนเอง และไม่ถือว่าผลประโยชน์ของกลุ่มจะสำคัญมากไปกว่าผลประโยชน์ของสาธารณะ แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มบางกลุ่มก็ยังคงความเป็นกลุ่มผลักดันอยู่ เช่น รัฐวิสาหกิจที่บริการคนทั่วประเทศมีอำนาจในการตัดสินใจของตนเองเป็นอย่างมาก และมีแนวโน้มที่จะสามารถบีบบังคับรัฐในลักษณะเดียวกันกับที่บริษัทเอกชนใหญ่ๆ ปฏิบัติอยู่ เช่น การไฟฟ้า การรถไฟ การท่าเรือ การประปา การขนส่งมวลชน

ข) กลุ่มข้าราชการ การรวมตัวกันระหว่างข้าราชการในหน่วยงานเดียวกัน หรือที่มาจากสถานศึกษาเดียวกัน การรวมกลุ่มนี้ก่อให้เกิดอิทธิพลอย่างมากในการบริหาร นอกจากนี้ก็มีสมาคมข้าราชการพลเรือน สมาคมข้าราชการปกครอง และยังมีกรรวมกลุ่มในสถานที่ราชการในรูปของสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย สถานที่ราชการนี้ หมายถึง รัฐวิสาหกิจด้วย เช่น การรถไฟ การไฟฟ้า

องค์กรฝ่ายทหารในฐานะกลุ่มผลักดัน

องค์กรฝ่ายทหาร ซึ่งก็หมายถึง กองทัพนั้น ถ้าหากจะจัดตั้งในรูปของกลุ่มผลประโยชน์แล้ว ก็จะเป็นอันตรายต่อวิถีทางการเมืองมาก ทั้งนี้เนื่องจากกองทัพนั้นมีกำลังอาวุธสามารถแทรกแซงด้วยกำลัง การเปลี่ยนสถานะจากกองทัพมาเป็นกลุ่มผลักดันทางการเมืองสามารถกระทำได้ 2 วิธี

ก) การแทรกแซงด้วยกำลัง ได้แก่ กรณีกองทัพกระทำรัฐประหารยึดอำนาจ และเป็นผู้เข้าไปใช้อำนาจเสียเอง กองทัพจึงไม่อยู่ในฐานะกลุ่มผลักดันอีกต่อไป แต่ได้กลายเป็นรัฐบาลหรือผู้ใช้อำนาจรัฐเสียเอง และลักษณะการปกครองก็เป็นการปกครองแบบเผด็จการ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเป็นประจำในประเทศด้อยพัฒนา หรือในประเทศโลกที่ 3 กองทัพนี้จะหมายถึง กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ หรือตำรวจ ที่เป็นกองกำลังรักษาความสงบภายใน

ข) การบีบบังคับโดยทางการเมืองในประเทศที่ในรัฐประชาธิปไตย ส่วนใหญ่ กองทัพจะไม่เข้าแทรกกิจการทางการเมืองโดยตรง แต่จะบีบบังคับทางด้านจิตวิทยา ซึ่งจะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากมติมหาชนมากกว่าการใช้กำลังทหารโดยตรง (สุรพล ราชภัณฑารักษ์ 2539: 237-258)

2.2 กลุ่มผลประโยชน์กับการกำหนดนโยบายสาธารณะ

กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับโครงสร้างทางการเมืองของระบบการเมืองนั้นๆ กล่าวคือ ในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย กลุ่มผลประโยชน์หรือพรรคการเมืองต่างๆ จะเป็นผู้มีบทบาทในการริเริ่มนโยบายเพื่อให้รัฐสภา รัฐบาล หรือแม้แต่ข้าราชการประจำนำไปพิจารณาในอันที่จะตัดสินใจออกมาเป็นนโยบายสาธารณะ (มนตรี เจนวิทย์การ 2528: 552)

ในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบเสรีนั้น กลุ่มผลประโยชน์เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในทางการเมืองเกือบจะเท่ากับพรรคการเมือง แต่ก็มีแตกต่างในเรื่องของความมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่จะเข้าไปใช้อำนาจรัฐ คือ ผู้กุมอำนาจทางการเมือง บทบาทของพรรคการเมืองจะอยู่ที่การรณรงค์เลือกตั้ง สมาชิกเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาสูง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การจัดตั้งรัฐบาลรวมทั้งการเลือกตั้งประมุขของรัฐ ส่วนกลุ่มผลประโยชน์นั้นหาได้มีบทบาทโดยตรงในการเข้ามาใช้อำนาจรัฐเหมือนพรรคการเมือง แต่สามารถใช้อิทธิพลบีบบังคับต่อผู้ปกครองหรือกลุ่มผู้บริหารประเทศ คือ คณะรัฐบาล แต่มิได้เข้าไปดำเนินการด้วยตนเอง พรรคการเมืองจะเป็นได้เฉพาะลักษณะเดียว คือ พรรคการเมืองมีบทบาทและหน้าที่แจ้งชัดว่าเป็นพรรคการเมือง แต่กลุ่มผลประโยชน์มีหน้าที่หลักอยู่ 2 ประการ คือ การใช้อิทธิพลบีบบังคับ ผู้บริหารประเทศ และรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตน เช่น สมาคม องค์การ และกลุ่มต่างๆ ดังนั้น ในการศึกษาถึงบทบาทการดำเนินงานของกลุ่มผลประโยชน์ จึงจะมุ่งเน้นในเรื่องของพรรคการเมืองทุกระบบรวมทั้งบทบาทที่มีต่อรัฐบาล และนโยบายสาธารณะ (สุรพล ราชภัณฑารักษ์ 2539: 261)

2.3 หน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมืองมีหน้าที่ที่สำคัญ ดังนี้

1. การสร้างความสมดุลของการเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะระหว่างกลุ่มในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพราะสำหรับประชาชนในท้องถิ่น กลุ่มทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ทำให้ผู้บริหารให้ความสนใจต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมากขึ้นกว่าการที่กลุ่มผลประโยชน์ไม่มีหน้าที่และบทบาททางการเมืองเลย

2. การเป็นเครื่องมือในการช่วยทำให้ประชาชนแสดงความต้องการของตนได้ดียิ่งขึ้น และการแสดงออกถึงความต้องการดังกล่าวของกลุ่มที่มีผลประโยชน์แตกต่างกันเป็นเครื่องป้องกันมิให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งครอบงำกลุ่มอื่นหรือการกำหนดกระบวนการนโยบายแต่เพียงกลุ่มเดียว ผลประโยชน์ของกลุ่มทุกกลุ่มจึงได้รับการพิจารณาจากผู้วางนโยบายเสมอหน้ากันมากขึ้น

3. การทำหน้าที่ป้อนข้อมูลให้ซึ่งมีค่าต่อการตัดสินใจในปัญหาหรือนโยบายที่สำคัญของรัฐ ข้อมูลเหล่านี้ยังเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ประชาชนรับรู้ความเคลื่อนไหวของการบริหารบ้านเมือง กลุ่มผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะใช้ข้อมูลและสถิติในการชักจูงให้นักการเมือง ผู้บริหาร และประชาชนเห็นคล้อยตามสมเหตุผลและจุดยืนของกลุ่ม

4. สำหรับในสังคมที่มีความสลับซับซ้อน กลุ่มผลประโยชน์จะเป็นเครื่องมือทางองค์การที่สำคัญของประชาชนในการนำความต้องการและข้อเรียกร้องของกลุ่มไปสู่การพิจารณาของผู้วางนโยบาย เพราะฉะนั้นกลุ่มที่มีการจัดองค์การเป็นระเบียบมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูงย่อมได้เปรียบกลุ่มที่มีการจัดองค์การที่ไม่ดีพอ

5. ในระหว่างที่ไม่มีพรรค กลุ่มผลประโยชน์จะสามารถทำหน้าที่แทนพรรคการเมืองในการเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มที่ต้องการเรียกร้องต่อรัฐบาลได้ และในกรณีที่พรรคการเมืองมีความอ่อนแอ กลุ่มผลประโยชน์อาจทำหน้าที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชนได้ดีกว่า

6. สำหรับประเทศที่มีสถาบันนิติบัญญัติมีความสำคัญ กลุ่มผลประโยชน์จะทำหน้าที่เสมือนสภานิติบัญญัติด้วย ในลักษณะที่ว่า จะพยายามนำความรู้ความชำนาญของกลุ่มเข้าไปมีอิทธิพลเหนือการพิจารณาปัญหาที่ผ่านเข้ามาในสภา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นการพิจารณาของคณะกรรมการชุดต่างๆ ของสภา กลุ่มจะมีอิทธิพลเหนือสมัชชานิติบัญญัติด้วยการให้ความช่วยเหลือในทางการเงินและการรณรงค์เลือกตั้งด้านอื่นๆ บทบาทหน้าที่ของกลุ่มในสภานิติบัญญัติในแง่นี้มีมากในสภาองเกรสของสหรัฐอเมริกา

7. กลุ่มผลประโยชน์จะทำหน้าที่ป้องกันมิให้รัฐบาลมีอำนาจมากเกินไป กล่าวคือ จะช่วยเป็นเครื่องมือตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาลในเรื่องต่างๆ ที่กระทบผลประโยชน์ของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่รัฐได้ขยายบทบาทและหน้าที่เพิ่มมากขึ้นในกิจกรรมเศรษฐกิจและสังคมในรูปแบบของรัฐสวัสดิการ

8. กลุ่มผลประโยชน์ที่แข็งขันจะทำให้สังคมพหุนิยมดำรงอยู่ได้ เป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของเศรษฐกิจและสังคม

9. ในแง่ของพัฒนาการทางการเมือง หน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์จะทำให้ประชาชนมีบทบาทและส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น ทำให้นำไปสู่การพัฒนาการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ดังนั้น กลุ่มผลประโยชน์มีหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอดความต้องการ ข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่ผู้บริหารและผู้วางนโยบาย และเป็นกลไกสำคัญทางการปกครองและการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม(วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวรรณ, ธ โสธร ผู้ทองคำ 2550: 57-58)

2.4 บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์เป็นสถาบันทางการเมืองหนึ่งในสังคมการเมือง บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์พิจารณาใน 2 ลักษณะ คือ โครงสร้างและด้านกระบวนการ

ด้านโครงสร้าง เป็นบทบาทในการเชื่อมประสาน จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) การเชื่อมประสานในแนวตั้งหรือแนวดิ่ง (2) การเชื่อมประสานในแนวนอน

(1) การเชื่อมประสานในแนวดิ่ง (vertical co-ordination) เป็นตัวกลางในการส่งและรับนโยบาย โดยมีประชาชนเป็นผู้ส่งและพรรคการเมือง รัฐสภา รัฐบาล และระบบราชการเป็นผู้รับ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างสถาบันประชาชนกับสถาบันทางการเมืองอื่นในสังคม การเป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานระหว่างสถาบันประชาชนกับสถาบันทางการเมืองอื่นนับเป็นบทบาทที่สำคัญและจำเป็นที่สุดของกลุ่มผลประโยชน์เพราะปราศจากกลุ่มผลประโยชน์จะทำให้โอกาสและความเป็นไปได้ในการแสดงออกในความคิดเห็นของประชาชนขาดกลไกในการทำหน้าที่รับผิดชอบในด้านนี้ ในเวลาเดียวกันการผ่านนโยบายสู่ประชาชนจำเป็นต้องมีกลุ่มผลประโยชน์เป็นกลไกในการเชื่อมโยงเพื่อให้นโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

(2) การเชื่อมประสานในแนวนอน (horizontal co-ordination) เป็นการติดต่อสัมพันธ์ในระดับกลุ่มผลประโยชน์ที่มีลักษณะเป็นกลุ่มผลประโยชน์เหมือนหรืออาจเป็นระดับเดียวกัน ทั้งนี้เพราะแม้ว่ากลุ่มผลประโยชน์จะมีการดำเนินการที่เป็นอิสระต่อกัน แต่หากมีเหตุการณ์ที่สำคัญหรือมีความจำเป็นบางประการ ด้วยเหตุผลที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันหรือการมีคู่แข่งร่วมกัน ทำให้กลุ่มผลประโยชน์จำเป็นต้องร่วมกัน ตัวอย่าง ความร่วมมือของกลุ่มนิสิต นักศึกษา และกรรมการในการต่อสู้กับการปกครองแบบเผด็จการ ความร่วมมือของกลุ่มนักธุรกิจในแต่ละส่วนหรือแม้แต่ภาคอุตสาหกรรมในการเรียกร้องให้รัฐบาลกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

ในด้านกระบวนการ เป็นบทบาทในการขับเคลื่อนผลประโยชน์ที่บางส่วนออกมาเป็นนโยบายสาธารณะ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) บทบาทหน้าที่ในการนำเข้านโยบาย (2) บทบาทหน้าที่ในการประสานนโยบาย

(1) บทบาทหน้าที่ในการนำเข้ันโยบาย หรือการป้อนนโยบาย (policy) การนำเข้ันนโยบายหรือการป้อนนโยบาย คือความพยายามในการใช้อิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ผลักดันให้ผู้กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม โดยมีการกำหนดยุทธวิธีที่หลากหลาย เช่น การให้ข้อมูลข่าวสาร การจัดสรรผลประโยชน์ให้กับผู้กำหนดนโยบายทั้งทางตรงและทางอ้อม การเรียกร้องเงินขบวนให้การสนับสนุน การล็อบบี้ เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องและตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

(2) บทบาทหน้าที่ในการประสานและขานรับนโยบาย (policy co-ordination and implementer) เป็นบทบาทหน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์ วัตถุประสงค์สำคัญ คือ การทำให้ันโยบายสาธารณะที่นำมาสู่การปฏิบัติมีการดำเนินการอย่างกว้างขวาง และมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ในการประสานขานรับนโยบายสาธารณะมากกว่าการผลักดันการกำหนดนโยบายสาธารณะ กลุ่มผลประโยชน์ในลักษณะนี้เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่รัฐบาลหรือผู้กำหนดนโยบายจัดตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการสนองตอบนโยบายที่ผู้กำหนดนโยบายกำหนดขึ้นและเพื่อต่อต้านกลุ่มต่อต้านในกรณีที่มีความขัดแย้งกันขึ้น แต่การจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ของผู้กำหนดนโยบายทำให้เกิดกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระและถูกรอบงำโดยฝ่ายการเมือง ทำให้ความขัดแย้งในสังคมมีมากขึ้น ดังนั้น ในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงจะไม่มีการจัดตั้งกลุ่มในทำนองนี้ เพราะเป็นการละเมิดเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน เป็นการเพิ่มพูนความขัดแย้งและความรุนแรงให้การพัฒนาการทางการเมือง ที่สำคัญคือการเป็นอันตรายต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, ธ โสธร คู่ทองคำ 2550: 58-59)

บทบาทและพฤติกรรมของกลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมืองไทย แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1) บทบาททางการเมืองการปกครอง ตัวอย่างเช่น กลุ่มผลประโยชน์มีบทบาทในการพิทักษ์สิทธิขั้นมูลฐานบางประการ เช่น สิทธิขั้นมูลฐานที่รัฐละเลย สิทธิในการได้รับการบริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิความเท่าเทียมของคนที่มีความแตกต่างด้านเชื้อชาติและสัญชาติ ศาสนา เพศ เป็นต้น หรือความต้องการในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองหรือสังคมการเมืองบางประการ เช่น การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การละเมิดสิทธิมนุษยชน การต่อต้านการคอร์รัปชัน เป็นต้น

2) บทบาททางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มผลประโยชน์ที่มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจมักเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ พัฒนาการทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมหรือเสรีนิยมของประเทศไทยที่มากยิ่งขึ้นทำให้บทบาทของกลุ่มธุรกิจมีความสำคัญและกลายเป็นที่มาของสามกลุ่ม

ผลประโยชน์ใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญตั้งแต่ ทศวรรษที่ 2520 จนถึงปัจจุบัน คือ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาพหอการค้าแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทย แทนสภาพหอการค้าจีนที่เคยมีบทบาทในอดีต และทำให้รัฐบาลหลายชุด ดังเช่น รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรต้องให้ความสำคัญ เป็นต้น

3) บทบาททางด้านสังคม กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีความหลากหลายมุ่งเน้นการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกของกลุ่มทางด้านสังคม ตัวอย่างเช่น กลุ่มผลประโยชน์ที่เน้นการพัฒนา เช่น องค์การพัฒนาเอกชน วัตถุประสงค์สำคัญเพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของคน เช่น คนพิการ คน سالم คนไร้ที่อยู่หรือไม่มีบ้าน ชาวเขา เป็นต้น เพื่อเป็นพื้นที่ในการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของตนเอง ประโยชน์เหล่านี้จึงมีความสัมพันธ์กับงานด้านสังคม เช่น การศึกษา การสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม และปัญหาอื่นใด เช่น ด้านแรงงาน สัญชาติ เป็นต้น (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, ธ โสธร ตู้ทองคำ 2550: 86-87)

ข้อเสนอแนะที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมืองไทย ประกอบด้วย

1) กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกมากกว่าผลประโยชน์ทางสังคมหรือกลุ่มเฉพาะ (sectional groups) ที่สำคัญคือ กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มพ่อค้านักธุรกิจ กลุ่มข้าราชการ กลุ่มกรรมกร กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น ควรมีการปรับเปลี่ยนให้มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางสังคม ตามกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของสังคมตามอุดมการณ์หรือกลุ่มส่งเสริม (promotional groups) เช่น กลุ่มสังคมสงเคราะห์ กลุ่มสิทธิเสรีภาพ เป็นต้น มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคมการเมืองและมีความชอบธรรม

2) กลุ่มผลประโยชน์ควรมีการปรับปรุงในโครงสร้างองค์การภายใน ตั้งแต่ในส่วนของผู้นำองค์การที่ต้องเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำเป็นที่ยอมรับแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความร่วมมือที่นำมาสู่การสร้างพลังร่วม สมาชิกควรมีการอบรมฝึกฝนเพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและเป็นเอกภาพ การกำหนดการใช้ทรัพยากรและการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์การ เช่น การสร้างความโปร่งใส (transparency) ทางการเงิน เป็นต้น การกำหนดระเบียบปฏิบัติและกฎกติกาที่เป็นที่ยอมรับ ที่สำคัญคือการกำหนดบทบาทและพฤติกรรมของกลุ่มที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์สาธารณะมากกว่าผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มเพื่อแสวงหาความร่วมมือจากภายนอก เป็นต้น (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, ธ โสธร ตู้ทองคำ 2550: 93)

Gabriel A. Almond ได้อธิบายและเปรียบเทียบระบบการเมืองของประเทศต่างๆ ทั้งที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาได้สร้างกรอบความคิดโดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ที่ถือว่า

ระบบการเมืองทุกระบบจะต้องประกอบไปด้วยหน้าที่ต่างๆ (functions) ซึ่งระบบการเมืองจะต้องกระทำและโครงสร้างต่างๆ ของระบบการเมือง

1. **หน้าที่ของระบบการเมือง** Almond ได้เน้นความสำคัญของหน้าที่ของระบบการเมือง เป็นอันดับแรกก่อนพิจารณาโครงสร้างของระบบการเมือง กล่าวหาว่าทุกระบบการเมืองไม่ควรมีโครงสร้างหรือสถาบันการเมืองต่างกันเพียงใดก็ตาม จะทำหน้าที่เหมือนกัน กล่าวคือ ทั้งในระบบการเมืองสมัยใหม่ (modern political system) และในการเมืองแบบดั้งเดิม (traditional political system) ย่อมมีการทำหน้าที่ในการเรียกร้องผลประโยชน์ (interest articulation) เช่นเดียวกัน แต่สถาบันที่ทำหน้าที่ในการเรียกร้องผลประโยชน์จะแตกต่างกัน เช่น ในระบบการเมืองสมัยใหม่ กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ จะทำหน้าที่ในการเรียกร้องผลประโยชน์แต่ในระบบการเมืองแบบดั้งเดิมกลุ่มผลประโยชน์จะมีบทบาทในการเรียกร้องผลประโยชน์ไม่มากนัก สถาบันที่ทำหน้าที่แทนจะได้แก่ กลุ่มเครือญาติของผู้มีอำนาจทางการเมือง

Almond ได้แบ่งหน้าที่ ที่ระบบการเมืองจะต้องกระทำออกเป็น 2 ส่วนเพื่อชี้ให้เห็นถึงการทำงานและความคงอยู่ของระบบการเมือง คือ

1) *Process functions* ประกอบไปด้วย 5 หน้าที่ ภายในระบบการเมือง (political system or polity) ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็นขบวนการ (process) หน้าที่เหล่านี้เป็นหน้าที่อันจำเป็นสำหรับกระบวนการกำหนดนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติ (process functions) ในทุกระบบการเมือง หน้าที่แรก คือการเรียกร้องผลประโยชน์ (interest articulation) หน้าที่นี้เป็นหน้าที่ในการถ่ายทอดปัจจัยนำเข้า (inputs) หรือชื่อเรียกร้องต่างๆ จากนอกระบบการเมืองเข้าสู่ระบบการเมือง จากนั้นชื่อเรียกร้องต่างๆ จะได้รับการนำเข้าสู่ในการรวบรวมผลประโยชน์ (interest aggregation) ต่อมากระบวนการก็เคลื่อนไปสู่หน้าที่ในการกำหนดนโยบาย (policy making) เพื่อพิจารณาตัดสินใจเลือกในการกำหนดนโยบายแล้วนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือกลายเป็นปัจจัยนำออกของระบบการเมือง (policy implementation) และหากมีข้อโต้แย้งหรือมีการขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องมีหน้าที่ในการตัดสินความ (adjudication) หน้าที่เหล่านี้จะได้รับการปฏิบัติโดยโครงสร้างต่างๆ เช่น พรรคการเมือง สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันข้าราชการ และศาล เป็นต้น

2) *System functions* ประกอบไปด้วยหน้าที่ 3 หน้าที่ด้วยกัน อันมิได้เกี่ยวข้องกับโดยตรงต่อกระบวนการกำหนดนโยบาย แต่เป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อระบบการเมือง โดยหน้าที่ทั้ง 3 นี้ จะสอดแทรกอยู่ในระบบการเมืองตลอดทั้งระบบ หน้าที่เหล่านี้มีการกล่อมเกลางานทางการเมือง (political socialization) โครงสร้างที่นี้ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน สื่อสารมวลชน วัด เป็นต้น ซึ่งทำหน้าที่ในการพัฒนาและหล่อหลอมทัศนคติทางการเมืองของบุคคลในสังคม ส่วนการเลือกสรรทางการเมือง (political recruitment) มีหน้าที่ในการเลือกสรร

บุคคลเข้าไปทำกิจกรรม หรือดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมือง (political communication) ก็คือ การไหลเวียนของข่าวสารภายในระบบการเมืองและระหว่างระบบการเมือง กับสภาพแวดล้อม

2. โครงสร้างของระบบการเมือง โครงสร้างในที่นี้หมายถึง ชุดของบทบาทต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น ศาลจะประกอบด้วยผู้พิพากษา ทนายความ โจทก์และจำเลย ซึ่งแสดงบทบาทต่างๆ กัน แต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้น ศาลก็คือโครงสร้างชนิดหนึ่งในระบบการเมืองนั่นเอง ในอีกนัยหนึ่งโครงสร้างตามความหมายของ Almond ก็คือ สถาบันต่างๆ แต่โครงสร้างมีความหมายกว้างขวาง Almond ถือว่าทุกระบบการเมืองจะต้องมีโครงสร้างอันอาจจะแตกต่างกันหรือเหมือนกันได้

โครงสร้างในทุกระบบการเมือง อาจทำหน้าที่หลายๆ อย่างด้วยกัน (Multifunctional) อย่างไรก็ดีสำหรับระบบการเมืองสมัยใหม่ หรือสังคมที่มีการพัฒนาแล้ว โครงสร้างบางโครงสร้างได้วิวัฒนาการขึ้นมาจนมีลักษณะการทำหน้าที่เฉพาะอย่าง กล่าวคือ มีการแบ่งแยกหน้าที่กันระหว่างโครงสร้างต่างๆ อย่างชัดเจนมากกว่าระบบอื่น แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า การแบ่งแยกหน้าที่นี้จะมีลักษณะตายตัว โครงสร้างบางโครงสร้างจึงอาจทำหน้าที่นอกเหนือจากหน้าที่เฉพาะของตน เช่น กลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว ซึ่งปกติมีหน้าที่เรียกร้องผลประโยชน์ก็อาจจะเข้าไปทำหน้าที่รวบรวมผลประโยชน์และกำหนดนโยบายในระดับหนึ่ง ในขณะที่โครงสร้างซึ่งมีหน้าที่ในการรวบรวมผลประโยชน์และกำลังทำหน้าที่ตามปกติ ส่วนระบบการเมืองแบบดั้งเดิมหรือสังคมที่กำลังพัฒนา การแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างโครงสร้างต่างๆ มีลักษณะที่ไม่ชัดเจน เช่น ระบบราชการซึ่งตามปกติมีหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติกลับเข้าไปทำหน้าที่แทนกลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง และสถาบันนิติบัญญัติ โดยสิ้นเชิง คือเข้าไปทำหน้าที่ในการเรียกร้อง รวบรวมผลประโยชน์ รวมทั้งกำหนดนโยบายเสียเองตามลำดับและการทำหน้าที่อันเป็นกระบวนการของโครงสร้างต่างๆ ดังกล่าวนี้ในระบบการเมืองสมัยใหม่หรือในระบบรัฐสภามีลักษณะดังนี้ กลุ่มผลประโยชน์จะผลักดันข้อเรียกร้อง (demand) หรือประเด็นปัญหาของตนให้กลายเป็นนโยบายสาธารณะ โดยผ่านพรรคการเมืองจะทำหน้าที่ในการกลั่นกรองประเด็นปัญหาที่ผลประโยชน์เสนอขึ้นมา และในระหว่างกระบวนการกลั่นกรองนี้ กลุ่มผลประโยชน์ก็จะใช้วิธีการเร่งเร้า (advocacy) และเจรจาต่อรอง (bargaining) กับพรรคการเมือง เพื่อให้ประเด็นปัญหาของตนได้รับการผลักดันเข้าสู่คณะรัฐมนตรี หรือรัฐสภาผู้มีอำนาจในการตัดสินใจนโยบาย ทั้งระบบราชการจะมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือในการกำหนดนโยบายของสถาบันทางการเมืองเหล่านี้เท่านั้น (พฤทธิสาณ ชุมพล 2531: 58-59)

สำหรับทฤษฎี โครงสร้าง-หน้าที่ Almond ให้ความสำคัญกับหน้าที่เป็นอันดับแรก คือ ระบบการเมืองทุกระบบต่างก็มีหน้าที่อันไม่แตกต่างกัน จากนั้นจึงมาพิจารณาด้านโครงสร้างว่าได้ทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ในการศึกษาระบบการเมืองเปรียบเทียบลักษณะเช่นนี้ทำให้ไม่เกิดการยึดติดกับโครงสร้างแบบเป็นทางการเท่านั้น แต่จะพิจารณาถึงโครงสร้างอื่นๆ ในระบบการเมืองด้วย อันมีความจำเป็นและมีประโยชน์ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการเมือง ที่มีโครงสร้างหรือสถาบันทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการเมือง ซึ่งมีโครงสร้างคล้ายกันหรือเหมือนกัน เรามีความจำเป็นที่ต้องพิจารณาด้านโครงสร้างเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงพิจารณาว่าโครงสร้างดังกล่าวนี้ได้ทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดกล่าวคือ ในประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศอาจมีโครงสร้างทางการเมืองตลอดจนสถาบันทางการเมืองต่างๆ เช่น มีระบบรัฐสภา มีกลุ่มผลประโยชน์ และสภาผู้แทนราษฎร ไม่แตกต่างจากประเทศพัฒนาแล้ว แต่กระบวนการทางการเมืองและการทำหน้าที่ของโครงสร้างหรือสถาบันทางการเมืองของประเทศกำลังพัฒนาอาจใช้วิธีการหรืออยู่ในระดับที่แตกต่างจากประเทศพัฒนาแล้วเป็นอย่างมาก หรือกระทั่งล้มเหลวในการทำหน้าที่ ซึ่งส่งผลให้กระบวนการทางการเมืองล้มเหลวไปด้วย ถ้าเราเน้นหน้าที่และนำเอามาตรฐานในการทำหน้าที่ของสถาบันการเมืองของประเทศพัฒนาแล้วมาเป็นเกณฑ์กรอบงานการวิเคราะห์หันเหไป เราก็จะพยายามหันไปมองหว่าสถาบันอื่นใดบ้างหรือไม่ ที่ทำหน้าที่แทนกลุ่มผลประโยชน์หรือสภาผู้แทนราษฎรเหล่านี้ ทำให้เราละเลยการทำหน้าที่ที่เป็นจริงของสถาบันทางการเมืองดังกล่าวนี้ไป (<http://www.idis.ru.ac.th>)

2.5 การดำเนินการทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์เป็นองค์การหรือสถาบันทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย วิธีการสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์แบ่งออกเป็น (มนตรีเจนวิทย์การ 2541: 547-548)

1. การสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองที่มีแนวทางเดียวกันกับกลุ่มผลประโยชน์ให้ได้รับเลือกตั้งด้วยวิธีการในการณรงค์หาเสียง การสนับสนุนทางการเงิน เป็นต้น เพื่อได้รับการเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภาในการออกกฎหมายหรือการกำหนดนโยบาย และมีผลต่อการลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งต่อไป

2. การสร้างอิทธิพลต่อผู้กำหนดนโยบายที่สำคัญ การจัดหาข้อมูลและข่าวสาร (Information) ทั้งหลายในการวางและกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อให้รัฐบาลหรือผู้กำหนดนโยบายมีข้อมูลที่เพียงพอในการนำเสนอรัฐสภาหรือที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบ

3. การเข้าหาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับร่างกฎหมายที่สำคัญ คณะกรรมการสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น เพื่อให้ความเห็นชอบในการนำเสนอร่างกฎหมายก่อนการนำเสนอให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบในการเสนอร่างกฎหมายก่อนการนำเสนอให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบในการลงมติ

4. การช่วยจัดร่างกฎหมายหรือการจัดทำร่างกฎหมาย เพื่อให้สาระสำคัญของร่างกฎหมายตรงกับความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง เพื่อให้กฎหมายที่ออกมาตรงกับความต้องการ เพราะกฎหมายเป็นเรื่องที่มีความสลับซับซ้อนอยู่มาก ทำให้ต้องช่วยในการเร่งให้ตรงกับความต้องการมากที่สุด

5. การสร้างมติมหาชนเพื่อสนับสนุนข้อเสนอของกลุ่มที่มีการดำเนินการทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยู โททส์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และสื่อสิ่งพิมพ์ในเอกสารในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร เป็นต้น เพื่อให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างต่อเนื่องโดยมีการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม ทำให้หลายครั้งกลุ่มผลประโยชน์ต้องเป็นพันธมิตรกับหนังสือพิมพ์ และกลุ่มทุนที่ให้การสนับสนุนหรืออาจเป็นเจ้าของกิจการเสียเอง เช่น การเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ การเป็นเจ้าของบริษัทโฆษณา เป็นต้น

6. การเป็นพันธมิตรกับขบวนการทางสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินการในการสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนผลประโยชน์ของกลุ่ม เช่น สันติอโศกกับพรรคพลังธรรมในสมัยพลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นหัวหน้าพรรคพลังธรรม

7. การเป็นพันธมิตรกับพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง หรือพรรคการเมืองหลายพรรคหรือความพยายามในการเข้าไปมีบทบาทในพรรค หากพรรคการเมืองนั้นเป็นรัฐบาล ทำให้กลุ่มผลประโยชน์สามารถบรรลุเป้าหมายง่ายขึ้น

8. การใช้ความรุนแรงทางการเมืองที่สำคัญ การประท้วง การหยุดงาน การก่อการจลาจลการลอบสังหาร เป็นต้น เพื่อให้บรรลุผลที่อาจนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในที่สุด

9. การเข้าหาบุคคลที่เป็นบุคคลสำคัญทางการเมืองหรือบุคคลที่มีบทบาทสำคัญเป็นบุคคลที่มีสถานภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมสูง หรือเป็นผู้มีอิทธิพลทางการเมือง เป็นต้น

10. การใช้วิธีการที่ผิดกฎหมายในการเข้าถึงบุคคล องค์กร สถาบันที่เกี่ยวข้อง เช่น การติดสินบน การฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นต้น

วิธีการสำคัญที่สุดและได้รับการยอมรับในประเทศประชาธิปไตย คือการล็อบบี้ มักเกิดขึ้นในประเทศที่มีระบบการเมืองแบบสหรัฐอเมริกาที่เป็นการแยกอำนาจระหว่างนิติบัญญัติกับบริหารออกจากกันโดยเด็ดขาด จึงจำเป็นต้องใช้นักล็อบบี้เพื่อเชื่อมสถาบันทางการเมืองทั้งสองเข้าด้วยกัน ในการออกกฎหมาย การล็อบบี้จึงเป็นวิธีที่ใช้เทคนิคในการเข้าไปมีอิทธิพลในนโยบาย

หรือกฎหมายด้วยการส่งตัวแทนเพื่อนำข้อเรียกร้องเข้าสู่สมาชิกรัฐสภา นักล็อบบี้เป็นตัวเชื่อมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับรัฐบาลหรือสมาชิกรัฐสภา และมีการกำหนดให้มีการจดทะเบียนและแจ้งงบประมาณ ที่ใช้ในการดำเนินการ ตลอดจนมีเงินเดือนประจำ และต้องแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ตัวแทนล็อบบี้ (lobby agents) ทำหน้าที่แทนนักล็อบบี้ หรือช่วยเหลือและทำงานให้กับนักล็อบบี้ ทำหน้าที่ 3 ประการ คือ (1) การถ่ายทอดข้อมูลที่มีการเตรียมการเป็นอย่างดี (2) การเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ที่จ้างนักล็อบบี้ในการทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ให้ (3) การทำหน้าที่ในการตรวจร่างกฎหมายที่มีผลทางการเมืองต่อลูกจ้างหรือลูกค้าของกลุ่มผลประโยชน์ (มนตรี เจนวิทย์การ 2541: 549)

แนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิพล (influence) ใช้ในการศึกษาการดำเนินการทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ ความหมายของคำว่า “อิทธิพล” นั้นมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “อำนาจ” ซึ่งบางครั้งนักวิชาการหลายท่านได้ใช้คำว่า “อิทธิพลและอำนาจ” ในความหมายเดียวกัน หรือใช้ควบคู่กันไป ฉะนั้นอย่างไรก็ตามได้มีนักวิชาการท่านต่างๆ พยายามที่จะแยกความหมายของอิทธิพล อำนาจออกจากกัน เช่น ปีเตอร์ บัคริค (Peter Bacharach) และมอร์ตัน บาราดซ์ (Morton S. Baratz) ได้ให้ความหมายอำนาจว่า อำนาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เช่น ระหว่างนาย ก. และนาย ข. ซึ่งต่างก็มีความขัดแย้งกันทางคุณค่า (values) หรือแนวทางในการกระทำ และในที่สุดนาย ข. ได้ปรับเปลี่ยนคุณค่าหรือแนวทางของตนให้สอดคล้องกับความต้องการของนาย ก. ด้วยกลัวว่านาย ก. จะทำให้นาย ข. ต้องสูญเสียคุณค่าบางอย่างของตนไป ซึ่งคุณค่านี้มีค่ามากกว่าการไม่ยอมทำตามความต้องการของนาย ก. ส่วนอิทธิพล การที่นาย ก. สามารถทำให้นาย ข. เปลี่ยนแปลงการกระทำของตนโดยนาย ก. ไม่จำเป็นต้องอาศัยการข่มขู่ว่าจะลงโทษ อำนาจกับอิทธิพลจึงแตกต่างกันในแง่ที่ว่าการใช้อำนาจต้องอาศัยการข่มขู่ลงโทษ ในขณะที่อิทธิพลไม่ต้องใช้อิทธิพลก่อให้เกิดอำนาจ และในทางกลับกันอำนาจทำให้เกิดอิทธิพลด้วยเช่นกัน เช่น นาย ก. มีคุณค่าบางประการอยู่และต่อมาคุณค่านี้ได้เป็นที่ยอมรับในสังคม ทำให้นาย ข. หรือบุคคลอื่นๆ ทำตามความต้องการของนาย ก. เนื่องจากเห็นด้วยกับคุณค่าของนาย ก. นาย ก. จึงมีอิทธิพลเหนือนาย ข. ลักษณะเช่นนี้ได้ไปเสริมอำนาจให้นาย ก. ด้วย ในบางกรณี นาย ข. อาจไม่ทำตามความต้องการของนาย ก. นาย ก. ก็ใช้การข่มขู่ว่าจะลงโทษนาย ข. ได้ ซึ่งนาย ข. ก็จำเป็นต้องทำตามเนื่องจากนาย ก. ซึ่งเป็นคุณค่าของสังคมด้วยได้ครอบงำ ในทางกลับกันนาย ก. มีอำนาจเหนือคนอื่นด้วยการข่มขู่ว่าจะลงโทษกับบุคคลที่ไม่ทำตามความต้องการของนาย ก. นาย ข. เห็นว่าการขู่ลงโทษของนาย ก. นั้นเป็นการเหมาะสมแล้ว ในคุณค่าที่นาย ข. ยอมรับได้ ต่อมา นาย ข. จึงทำตามความต้องการของนาย ก. เพราะเล็งเห็นถึงประโยชน์ของคุณค่าที่นาย ก. จึงมีอิทธิพลเหนือนาย ข. ไปโดยปริยาย

ส่วน ฮาโรลด์ ลาสเวล (Harold D. Lasswell) และอับราฮัม แคปแลน (Abraham Kaplan) ได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างอำนาจและอิทธิพลว่า อำนาจเป็นความสามารถที่จะทำ
ให้บุคคลอื่นทำตามความต้องการของตน โดยการข่มขู่ว่าจะลงโทษ (severe deprivation) ถ้าไม่ทำ
ตามส่วนอิทธิพลเป็นความสามารถที่ไม่ต้องใช้การข่มขู่ว่าจะลงโทษ ดังนั้น อำนาจจึงเป็นลักษณะ
พิเศษประการหนึ่งของการใช้อิทธิพล

ในขณะที่ โรเบิร์ต ดาล (Robert A. Dahl) ได้นิยาม “อำนาจ” ว่า หมายถึง
ความสามารถของบุคคลหนึ่งที่ทำให้บุคคลอื่นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความต้องการของตน โดย
การข่มขู่บังคับด้วยวิธีต่างๆ (severe sanction) และ “อิทธิพล” หมายถึง ความสามารถของบุคคล
หนึ่งที่ทำให้บุคคลอื่นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความต้องการของตน

Dahl ยังได้แบ่งอิทธิพลเป็น 2 ประเภท คือ

1) อิทธิพลโดยชัดแจ้ง (Manifest influence)

2) อิทธิพลโดยนัย (Implicit influence)

1) อิทธิพลโดยชัดแจ้ง เกิดขึ้นในกรณีที่นาย ก. ต้องการให้เกิดผลอย่างหนึ่งขึ้น
และได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้นาย ข. ปฏิบัติการบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้เกิดผลตามที่นาย
ก.ต้องการ ก็แสดงว่านาย ก. มีอิทธิพลโดยตรงเหนือนาย ข.

2) อิทธิพลโดยนัย เกิดขึ้นในกรณีที่การปฏิบัติการของนาย ข. ดังกล่าวนั้นมิได้เกิด
จากการกระทำของนาย ก. ต่อนาย ข. โดยชัดแจ้งแต่เกิดจากการที่นาย ข. คาดการณ์ได้ถึงสิ่งที่นาย
ก. ต้องการ และได้ปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างลงไปตามที่ตนคิดว่านาย ก. ต้องการ

นอกจากนั้น Dahl ได้แยกแยะวิธีการของการใช้อิทธิพล (means of influence)
ไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. การสร้างค่านิยมเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้อิทธิพล (Trained control) หมายถึง
การที่ผู้ใช้อิทธิพล (นาย ก.) สร้างเงื่อนไขให้กับผู้ถูกใช้อิทธิพล (นาย ข.) ก่อนที่จะมีการใช้อิทธิพล
ใดๆ เกิดขึ้น และจากเงื่อนไขที่ว่านี้มีผลให้นาย ข. ปฏิบัติตาม โดยนาย ก. ไม่จำเป็นต้องข่มขู่บังคับ
ใดๆ ต่อนาย ข. ในที่นี้เครื่องมือที่ใช้ในการวางเงื่อนไขจะได้แก่ สถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน
โรงเรียน องค์กรหรือสื่อต่างๆ เป็นต้น เช่น การที่ครูสามารถใช้อิทธิพลให้นักเรียนเชื่อฟังได้โดย
ต้องการอาศัยการข่มขู่ว่าจะลงโทษ ก็เป็นเพราะครอบครัวหรือตำราเรียนได้สอนให้เด็กต้องเชื่อฟัง
ครูไว้ก่อนแล้ว

2. การโน้มน้าว (persuasion) ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ การโน้มน้าวด้วยเหตุ
(rational persuasion) และการโน้มน้าวด้วยเล่ห์กล (manipulative persuasion) การโน้มน้าวด้วย
เหตุผล คือ การที่นาย ก. สามารถทำให้นาย ข. กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยการพูดจาโน้มน้าว

ด้วยข้อมูลที่เป็นจริง ส่วนการโน้มน้าวด้วยเล่ห์กล คือ การโน้มน้าวที่ต้องการอาศัยการหลอกล่อต่างๆ นั้นเอง

3. การให้เครื่องล่อ (Inducement) คือ การที่นาย ก. ทำให้นาย ข. ทำตามความต้องการของนาย ก. ได้โดยสัญญาว่าจะให้รางวัลเป็นการตอบแทน

แม้ว่านักวิชาการเหล่านี้จะพยายามชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างในทฤษฎี ระหว่างความหมายของ อำนาจและอิทธิพล แต่ถึงที่สุดแล้วก็ยังคงใช้คำว่า “อำนาจ” และ “อิทธิพล” ในความหมายที่ไม่แตกต่างกันอยู่นั่นเอง ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากว่าในทางปฏิบัติเราไม่สามารถแยกการกระทำหนึ่งๆ ว่าเป็นแสดงนัยของการใช้อำนาจหรืออิทธิพลได้อย่างชัดเจน

การที่บุคคลหรือกลุ่มจะสามารถทำให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นกระทำหรืองดกระทำนั้นขึ้นอยู่กับทรัพยากรอำนาจหรืออิทธิพล (power or influence resources) ที่ครอบครองอยู่อันมีลักษณะดังต่อไปนี้ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2526: 462-463)

1. การเป็นเจ้าของ ได้แก่ การครอบครองปัจจัยที่อาจก่อให้เกิดอิทธิพลได้ เช่น เงินทอง ข้อมูล ความรู้ ความชำนาญ บุคลิกลักษณะดี เป็นอาทิ

2. การได้ดำรงตำแหน่งสำคัญในองค์กร เช่น ตำแหน่งในกระทรวง กองทัพ กรม ตำรวจ สมาคมต่างๆ เป็นอาทิ

3. การได้รับมอบอำนาจจากผู้อื่น เช่น การได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภา เพื่อโอกาสได้รับเลือกตั้งขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีให้จัดตั้งรัฐบาลปกครองประเทศ เป็นอาทิ

4. การเป็นเจ้าขององค์กร เช่น การเป็นเจ้าของธนาคาร ห้างร้าน โรงแรม โรงงาน ฯลฯ การเป็นเจ้าของอาจทำให้อำนาจแตกต่างกัน หากองค์กรมีขนาดใหญ่คุณสมบัติของสมาชิก ความสามัคคีกลมเกลียวของสมาชิกกระเปียบวินัย บูรณาการ วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งแตกต่างกัน

5. การขอยืมหรือใช้ปัจจัยที่บุคคลอื่นครอบครองอยู่ เช่น การที่บุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ได้มองเห็นความสำคัญในปัจจัยที่บุคคล กลุ่มหรือองค์กรอื่นมีอยู่ว่าอาจนำมาใช้เพื่อให้เกิดอิทธิพลได้จึงได้มีการขยืมหรือของปัจจัยเหล่านี้มาใช้ ปัจจัยดังกล่าวนี้ได้แก่ ความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้านต่างๆ

ทรัพยากรเหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้ว่า กลุ่มจะสามารถรวมกำลังเพื่อให้เกิดพลังในอันที่จะทำการต่อสู้เรียกร้องผลประโยชน์ได้มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ความสามารถนี้ยังขึ้นอยู่กับ การเข้าถึง (Access) ซึ่งหมายถึง การที่กิจกรรมของกลุ่มสามารถเชื่อมโยงกับกระบวนการตัดสินใจของรัฐอันจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางการเมืองและเป็นหนทางที่กลุ่มผลประโยชน์จะมีอิทธิพลเหนือนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาล หรืออีกนัยหนึ่งการเข้าถึงจะตอบคำถามว่าทำไมกลุ่ม ก.

จึงมีอิทธิพลเหนือนโยบายของรัฐบาลมากกว่ากลุ่ม ข. ซึ่งการที่กลุ่ม ก. มีอิทธิพลเหนือนโยบายรัฐบาลมากกว่ากลุ่ม ข. นั้นเป็นเพราะกลุ่ม ก. สามารถเข้าถึงกลไกของรัฐบาลได้มากกว่าใช่หรือไม่ ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาอิทธิพลของกลุ่มต่อการกำหนดนโยบายของรัฐจึงต้องศึกษาถึงวิธีการ กลยุทธ์ ตลอดจนช่องทางต่างๆ ที่กลุ่มใช้เพื่อจะเข้าถึงรัฐบาล รวมทั้งจุดเข้าถึง (Access point) (มนตรี เจนวิทย์การ 2527: 507-508)

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ากลุ่มหนึ่งกลุ่มใดจะมีทรัพยากรอำนาจหรืออิทธิพลมากเพียงใด หากไม่ได้รับการนำไปใช้ในช่องทางที่เหมาะสมแล้วก็ไม่เกิดผลกระทบต่อการตัดสินใจทางการเมือง ในขณะที่กลุ่มบางกลุ่มอาจมีทรัพยากรอำนาจน้อย แต่มีการเข้าถึงผู้ตัดสินใจทางการเมืองเป็นอย่างดี กลุ่มเช่นนั้นก็อาจประสบผลสำเร็จในการผลักดันนโยบายได้ (พฤษวิธาน ชุมพล 2531: 131) และยิ่งกลุ่มที่มีทรัพยากร อำนาจมากเท่าใด เช่น กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจด้านต่างๆ และมีความสามารถในการเข้าถึงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจนโยบายได้อย่างถูกต้อง ก็ย่อมมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐมากขึ้นเท่านั้นเช่นกัน

3. กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองเกษตรของชาวนา

ในฐานะที่กลุ่มชาวนาผลิตสินค้าเกษตรอันมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศและสามารถกำหนดให้เป็นสินค้ายุทธศาสตร์สำหรับการพัฒนาประเทศในการสร้างงานและสร้างเสถียรภาพรายได้ของอาชีพเกษตรกรไทยที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศให้กินดีอยู่ดี

แต่ข้อเท็จจริงกลับปรากฏให้เห็นว่า เกษตรกรไทยถือเป็นกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ของประเทศและได้รับการยกย่องว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ แต่กลับมีฐานะความเป็นอยู่ทางสังคมลดต่ำลง และยังพบว่ามีความยากจนเพิ่มขึ้นควบคู่ไปกับช่วงระยะเวลาการพัฒนาประเทศ จึงทำให้เกิดประเด็นปัญหาที่หลายฝ่ายเกิดข้อสงสัยว่า ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวที่สำคัญของโลก แต่ฐานะเกษตรกรในทางเศรษฐกิจกลับด้อยลงไปเมื่อเทียบกับคนในสาขาอาชีพอื่นๆ

จากสาเหตุต่างๆ ที่เกิดกับกลุ่มชาวนานั้น ผลเกิดเนื่องจากขาดความสนับสนุน การดูแลจากรัฐบาลอย่างจริงจังมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งทางสมาคมชาวนาข้าวไทย จึงคาดหวังที่จะสนับสนุนให้รัฐบาลให้การสนับสนุนและแก้ไขปัญหาให้กับชาวนาอย่างจริงจัง ดังเห็นจากปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านการผลิต

1. ความไม่มีเป็นธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์
2. ระบบการจัดสรรผลประโยชน์ในการแบ่งปันรายได้จากการค้าข้าว

3. การส่งออก

ด้านราคาข้าว

1. ปัญหาการขาดเสถียรภาพของราคาข้าว ส่งผลทำให้ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้ราคาต่ำกว่าต้นทุนการผลิต จึงทำให้เกิดปัญหาภาระหนี้สินให้กับเกษตรกรมากขึ้น

2. การกำหนดราคาข้าวขึ้นต้นยังเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เนื่องจากราคาข้าวที่กำหนดคุณภาพ ในขณะที่ยังไม่เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต จึงควรมีการปรับปรุงระบบการซื้อ-ขายข้าวตามคุณภาพเต็มรูปแบบ

3. การเสนอราคาขายข้าว

ด้านการค้า

1. ข้าว เป็นสินค้าเกษตรที่ได้รับการอุดหนุนจากภาครัฐ แต่การควบคุมพ่อค้าคนกลางค่อนข้างยากมาก

2. ระบบการจัดสรร โควตาการค้าข้าวยังคงเป็นปัญหา และอุปสรรคต่อการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับชาวเกษตรกร มีประเด็นปัญหาในการส่งออก ได้เกิดการลักลอบนำข้าวจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายภายในประเทศ

จากการที่ชาวนาได้ประสบปัญหาต่างๆ มากมาย โดยไม่มีผู้ใดยื่นมือเข้ามาช่วยแก้ไข ปัญหาได้อย่างจริงจัง จึงได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสมาคม โดยจดทะเบียนเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2553 ใช้ชื่อว่า “สมาคมชาวนาข้าวไทย” จนถึงปัจจุบันนี้มีสมาชิกของสมาคมชาวนาข้าวไทยทั้งสิ้นจำนวน 131 คน ดังนี้

1. จังหวัดนนทบุรี	กรรมการ 3 คน	สมาชิก 16 คน	รวม 19 คน
2. จังหวัดนครสวรรค์	กรรมการ 1 คน	สมาชิก - คน	รวม 1 คน
3. จังหวัดสุพรรณบุรี	กรรมการ 4 คน	สมาชิก 5 คน	รวม 9 คน
4. จังหวัดนครปฐม	กรรมการ 3 คน	สมาชิก 24 คน	รวม 27 คน
5. จังหวัดกาญจนบุรี	กรรมการ 2 คน	สมาชิก 18 คน	รวม 20 คน
6. จังหวัดฉะเชิงเทรา	กรรมการ 2 คน	สมาชิก 2 คน	รวม 4 คน
7. จังหวัดอยุธยา	กรรมการ 2 คน	สมาชิก 33 คน	รวม 35 คน
8. จังหวัดนครราชสีมา	กรรมการ 2 คน	สมาชิก - คน	รวม 2 คน
9. จังหวัดราชบุรี	กรรมการ 2 คน	สมาชิก 2 คน	รวม 4 คน
10. จังหวัดลพบุรี	กรรมการ 2 คน	สมาชิก 8 คน	รวม 10 คน

โดยกลุ่มสมาชิกของสมาคมได้ร่วมกันจัดโครงสร้างการบริหารของสมาคมและแต่งตั้งนายกสมาคมพร้อมคณะกรรมการเพื่อร่วมกันบริหารงานสมาคมดังนี้

รูปแบบโครงสร้างการบริหารสมาคมชาวนาข้าวไทย

คณะผู้บริหาร

สมาคมชาวนาข้าวไทย

นายกสมาคมฯ

นายประสิทธิ์ บุญเฉย

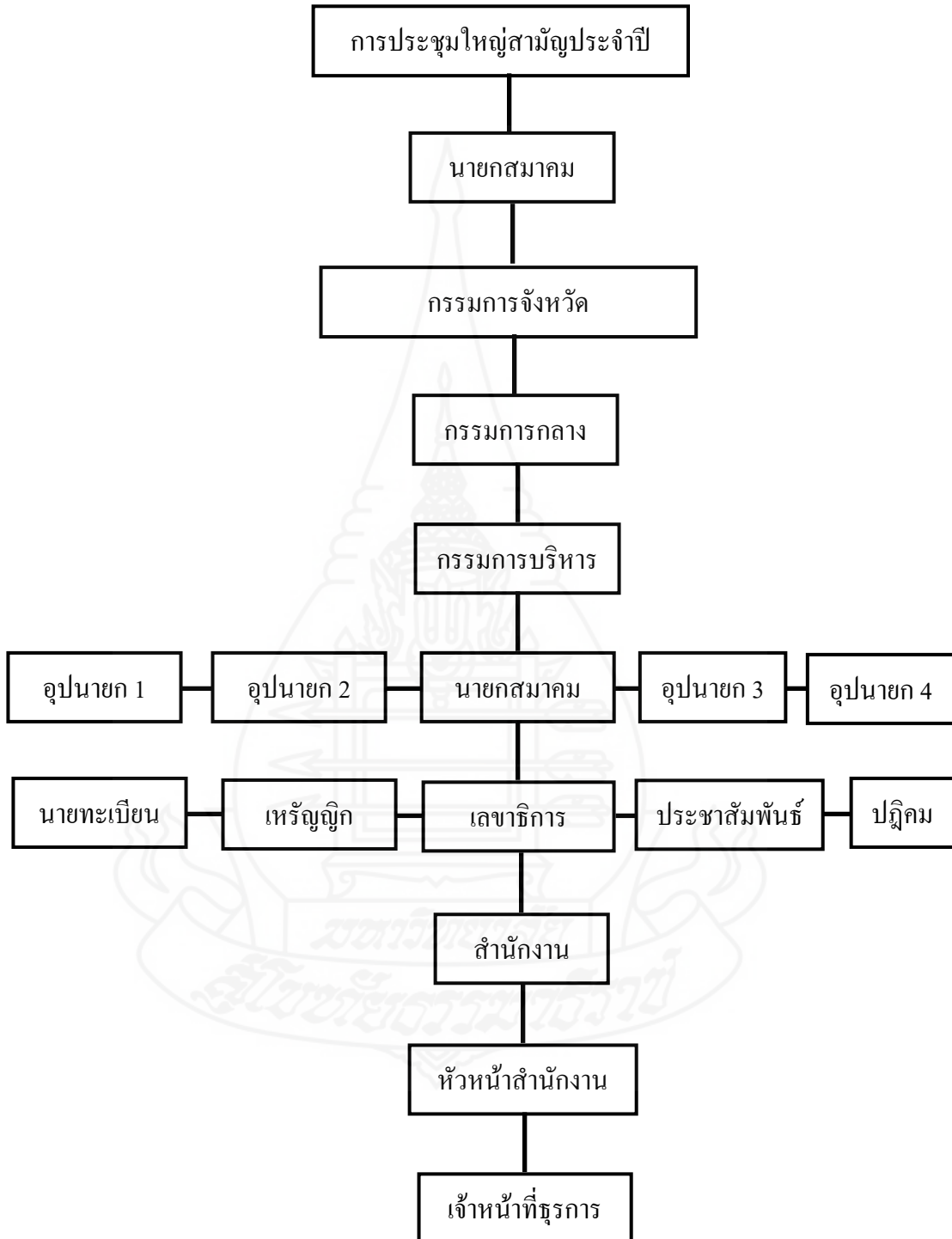
นายกกิตติมศักดิ์

นายสุวรรณ ภาวูธ

อุปนายก

นายภพ	ศรีจันทร์	นายสมศักดิ์	ฤกษ์อนันต์
นายปรารมภ์	บัวสำลี	นายชำนาญ	ชินบุตร
นายประลอง	ภิรมย์อยู่	เลขาธิการ	
นายชุมพร	ตาอยู่	ผู้ช่วยเลขาธิการ	
นายสมพร	มัญยานนท์	ผู้ช่วยเลขาธิการ	
นายเถียง	ทิศกลาง	ผู้ช่วยเลขาธิการ	
นายชุมพร	ตาอยู่	เหรัญญิก	
นายพงษ์ศิลป์	ฝั่งศิลป์	ผู้ช่วยเหรัญญิก	
นายสุภาพ	ภิรมย์พูล	ผู้ช่วยเหรัญญิก	
นายวราวุทธิ์	ชนโชคสว่าง	ประชาสัมพันธ์	
นายมานู	กาญจนคเชนทร์	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์	
นายธรรมศักดิ์	อินทะแสน	ปฏิคม	
นายสุนทร	ค้วงคำ	ผู้ช่วยปฏิคม	
นายจำเนียร	ศรีคำแห	ผู้ช่วยปฏิคม	
นายกัน	คุ้มเจริญ	ผู้ช่วยปฏิคม	
นายรังสรรค์	กาสุลงค์	นายทะเบียน	
นายไพบูลย์	อ่ากลีน	ผู้ช่วยนายทะเบียน	
นายเยาว์	มันเพชร	ผู้ช่วยนายทะเบียน	
นายปฐมภู	มากระจัน	ผู้ช่วยนายทะเบียน	

โครงสร้างการจัดการองค์กร สมาคมชาวนาข้าวไทย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อภิชัย สรสิริ (2518: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของกรรมกรในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย” พบว่ากลุ่มผลประโยชน์ของลูกจ้างกรรมกรในยุคปัจจุบันเกิดขึ้นโดยสาเหตุสืบเนื่องมาจากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2515 ซึ่งให้สิทธิแก่ลูกจ้างกรรมกรในการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่กรรมกรถูกจำกัดสิทธิด้านนี้ไปเป็นเวลา 15 ปี นับตั้งแต่สมัยปฏิวัติของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อ พ.ศ. 2501 ในระยะเวลา ก่อนการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 บทบาทกลุ่มผลประโยชน์ของกรรมกรค่อนข้างอยู่ในวงจำกัด กล่าวคือทางด้านกฎหมายลูกจ้างไม่อาจรวมตัวกันเป็นสหพันธ์ในระดับชาติได้และต้องอยู่ภายในกรอบควบคุมอย่างเข้มงวดและรัดกุมทางการปฏิบัติ ลูกจ้างส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกเพราะไม่เข้าใจในหลักการระบบสหภาพแรงงาน กลัวเสียเงินและกลัวนายจ้างไล่ออกจากงานจากการที่ลูกจ้างกรรมกรส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีนัดหยุดงานก่อนยื่นข้อเรียกร้องต่อนายจ้างอย่างแพร่หลาย แสดงให้เห็นว่ายังมีลูกจ้างเป็นจำนวนมากที่ไม่สนใจในเรื่องสมาคมลูกจ้าง แต่นิยมจัดการปัญหาแรงงานต่างๆ เองในรูปของกลุ่มอิสระที่รวมตัวกันชั่วคราว กลุ่มสมาคมลูกจ้างพยายามมีบทบาทในการจัดการศึกษาอบรมวิชาแรงงานสัมพันธ์แก่ผู้นำตัวแทนกรรมกรและด้านการเป็นตัวแทนลูกจ้างในการเจรจาไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทกับนายจ้าง ซึ่งยังไม่ค่อยมีอิทธิพลในฐานะกลุ่มผลประโยชน์นัก หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 การรวมกลุ่มในรูปแบบต่างๆ ได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในหมู่นักเรียน นิสิตนักศึกษาและประชาชนกรรมกรส่วนใหญ่ยังใช้วิธีนัดหยุดงานก่อนยื่นข้อเรียกร้อง เช่น เดิมและมีมากมายเป็นประวัติดำเนิน โดยที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจจัดการแก้ไขอะไรได้ กลุ่มกรรมกรเริ่มรวมพลังกับกลุ่มอิทธิพลอื่นๆ เช่น กลุ่มนิสิตนักศึกษา และเริ่มแสดงบทบาททางการเมืองการรวมกลุ่มกรรมกรทอผ้า ที่สนามหลวงระหว่างวันที่ 8-14 มิถุนายน 2517 นับเป็นก้าวแรกที่กรรมกรใช้วิธีการรวมพลังในรูปแบบของกลุ่มมวลชนบีบบังคับรัฐบาลให้ยินยอมตามข้อเรียกร้องเกี่ยวกับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำและข้อเรียกร้องอื่นๆ ได้สำเร็จ บทบาททางการเมืองในระยะต่อมาได้เปลี่ยนแปลงไปโดยกลุ่มกรรมกรได้เข้ามามีบทบาทร่วมกับกลุ่มอิทธิพลอื่นๆ ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของกรรมกรโดยตรง เป็นต้นว่าการต่อต้านการลงทุนจากต่างประเทศ การต่อต้านจักรวรรดินิยม การสนับสนุนข้อเรียกร้องของชาวนาเกี่ยวกับสิทธิในที่ทำกิน ฯลฯ แม้ในระยะหลังๆ กรรมกรจะมีการแสดงออกในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมหลายเรื่อง แต่พอวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มกรรมกรไทยยังไม่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้มแข็งเพียงพอในการทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับมวลกรรมกรลูกจ้างคนงาน เพราะยังมีจุดอ่อนในเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยที่จะเป็นตัวสนับสนุนความเป็นกลุ่ม

ผลประโยชน์ที่เข้มแข็ง กล่าวคือการขาดการพัฒนาการของกลุ่มที่ต่อเนื่องกันเป็นเวลา 15 ปี ทำให้กรรมกรรุ่นใหม่ ขาดความรู้เกี่ยวกับระบบสหภาพแรงงานขาดประสบการณ์ในการรวมกลุ่มต้องเริ่มต้นกันใหม่จึงมีความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่อยู่มากความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่กรรมกรยังมีไม่เพียงพอ มีเค้าแห่งความแตกแยกในระหว่างผู้นำกลุ่มซึ่งจะยังผลให้เกิดการแตกแยกสลายพลังกรรมกร การขาดความรู้ความเข้าใจในระบบสหภาพแรงงาน ทำให้ขาดความสนใจในการรวมกลุ่ม นิยมแก้ปัญหาโดยการรวมตัวชั่วคราวไม่ถาวรต่อเนื่องตามรูปแบบกลุ่มผลประโยชน์ตลอดจนความสนับสนุนจากมหาชนที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากสงสัยในบทบาทของกลุ่มกรรมกรสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีผลทำให้ความเป็นกลุ่มผลประโยชน์ไม่เข้มแข็งและมีอิทธิพลเท่าที่ควร ซึ่งจะต้องหาทางแก้ไขเป็นต้นว่าให้มีการสอนวิชาเกี่ยวกับแรงงานอันจะช่วยให้เห็นความสำคัญของระบบสหภาพแรงงานว่าเป็นประโยชน์ทั้งนายจ้างและลูกจ้าง บรรดาลูกจ้างจะได้สนใจการเข้าเป็นสมาชิกเพื่อเพิ่มพลังให้กับองค์การลูกจ้าง การส่งเสริมให้การศึกษาแก่ผู้นำคนงานได้รู้ถึงบทบาทของตนที่ควรกระทำให้มากยิ่งขึ้นจะได้นำกลุ่มไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนงานส่วนรวม ไม่เกิดความวุ่นวายขึ้นดังที่เคยเป็นมาและมีแนวโน้มว่าจะเป็นกรรมกร จะต้องพยายามรวมพลังกันไว้ไม่ให้เกิดความแตกแยกกันเอง ซึ่งจะให้ความเข้มแข็งลดน้อยลงและควรรู้เป้าหมายการดำเนินการต่างๆ ในทางที่จะให้ประโยชน์แก่กรรมกรให้มีความหมายของการเป็นกลุ่มผลประโยชน์เพื่อกรรมกรทั้งหมดยิ่งขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา

ประกายเพชร นิชานนท์ (2538: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “กลุ่มผลประโยชน์ในกระบวนการทางการเมืองไทย: ศึกษากรณีสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประปานครหลวง” พบว่ามูลเหตุในการก่อตั้งสมาคมนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประปาฯ นั้นเกิดจากการที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้ยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 และต่อมาได้ยุบเลิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจทั้งหมด รวมทั้งสหภาพแรงงานการประปาฯ นครหลวงด้วย รัฐบาลเปิดโอกาสให้พนักงานรัฐวิสาหกิจตั้งองค์กรใหม่ได้ตาม พ.ร.บ.สมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2534 พนักงานการประปาฯ นครหลวง จึงต้องก่อตั้งสมาคมฯ ขึ้นด้วยเหตุนี้ แม้พบว่าสิทธิในการรวมกลุ่มและเรียกร้องผลประโยชน์ได้ลดลงจากตอนเป็นสหภาพแรงงานหลายประการ

การศึกษาบทบาทสมาคมนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประปาฯ นั้น พบว่ามี 3 บทบาท คือ บทบาทต่อสมาชิกและฝ่ายบริหาร บทบาทต่อสังคม และบทบาททางการเมือง การศึกษาได้เน้นบทบาทในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งสมาคมนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประปาฯ ได้มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องผลประโยชน์ร่วมกับกลุ่มสมาคมนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ สหภาพแรงงานเอกชน และบางครั้งได้รับการสนับสนุนจากองค์กร

แรงงานต่างประเทศ ทำให้พลังการเคลื่อนไหวเข้มแข็ง และมีอำนาจการต่อรองสูงและประสบความสำเร็จในการเรียกร้องเสมอ

บทบาทการเรียกร้องผลประโยชน์ของสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประสานนครหลวง มีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศ จึงเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ถูกรับรู้มากเป็นพิเศษอย่างไรก็ตามกลุ่มผลประโยชน์ยังมีความจำเป็นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “บทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม กับกลุ่มผู้บริหารสมาคม กลุ่มสมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย กลุ่มชานา กลุ่มสมาชิกนักการเมืองและกลุ่มนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร คือ สมาชิกของสมาคมชานาข้าวไทยทั้งหมด จำนวน 131 คน และสมาชิกนักการเมืองท้องถิ่นกับนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้โดยคัดเลือกแบบเจาะจง จากสมาชิกของสมาคมชานาข้าวไทย สมาชิกนักการเมืองท้องถิ่นและนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 4 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 17 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) กลุ่มผู้บริหารสมาคมชานาข้าวไทย จำนวน 5 คน

(1) นายประสิทธิ์ บุญเฉย	นายกสมาคมชานาข้าวไทย
(2) นายสมศักดิ์ ฤกษ์อนันต์	อุปนายกฝ่ายเหรียญก
(3) นายประลอง ภิรมย์อยู่	เลขาธิการ
(4) นายสมพร มัณยานนท์	กรรมการ
(5) นายชุมพร ตาดอยู่	กรรมการ

2) กลุ่มสมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย จำนวน 5 คน

(1) นายเจริญ สินธุสอาด	สมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย
(2) นายอำนาจ เล็กเมือง	สมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย
(3) นางวันเพ็ญ กลิ่นอ่วม	สมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย
(4) นางประสิทธิ์ จันทร์อ่ำ	สมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย

- (5) นางประไพ ชื่นเจริญ สมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย
- 3) กลุ่มชานาสมาคมชานาข้าวไทย จำนวน 5 คน
- (1) นายชาญ ศรีม่วง กลุ่มชานาสมาคมชานาข้าวไทย
- (2) นายถวิล ศรีพุทธ กลุ่มชานาสมาคมชานาข้าวไทย
- (3) นายฉลาด ฮวดศรี กลุ่มชานาสมาคมชานาข้าวไทย
- (4) นายอภัย เขียวหวาน กลุ่มชานาสมาคมชานาข้าวไทย
- (5) นายเฉลียว โคนาค กลุ่มชานาสมาคมชานาข้าวไทย
- 4) กลุ่มสมาชิกนักรการเมือง และกลุ่มนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร จำนวน 2 คน
- (1) นายกฤษณ์ ศรีอินทร์สุทธิ์ อดีตนายองค์การบริหารส่วนตำบล
ขุนศรี จังหวัดนนทบุรี
- (2) ผอ.ทรรศนะ ลากรวย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชานา
กรมการข้าว

2. เครื่องมือในการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เพื่อช่วยในการรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้เดินทางไปในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary sources) ใช้วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยทางเอกสาร โดยใช้ข้อมูลจากผลการสัมมนาหรือประชุมทางวิชาการ บทความรายงานการวิจัยข่าวและแถลงการณ์ที่เกี่ยวข้องและอินเทอร์เน็ต

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary sources) ใช้การเก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและติดต่อประสานกับหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สมาคมชานาข้าวไทย เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสมาคมชานาข้าวไทย ได้แก่ ผู้นำและตัวแทนสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญในสมาคมชานาข้าวไทย

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิใช้การสัมภาษณ์บุคคลที่จะทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ การสัมภาษณ์ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยจะดำเนินการ ดังนี้

1) กำหนดกรอบแนวความคิดหรือประเด็นที่จะสัมภาษณ์ประมวลความคิดที่ได้จากข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการติดตามสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนตรงประเด็นของวัตถุประสงค์การศึกษา

2) กรอบแนวความคิดหรือประเด็นคำถามที่ใช้สัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ แบบที่ 1 สำหรับกลุ่มผู้บริหารสมาคมกับกลุ่มสมาชิกการเมืองและกลุ่มนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร และแบบที่ 2 สำหรับกลุ่มสมาชิกสมาคมกับกลุ่มชาวนา

3) รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์

หลังจากได้คำตอบเป็นที่น่าพอใจแล้ว ผู้วิจัยจะตรวจสอบคำตอบได้อีกครั้งว่าเป็นคำตอบที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกรจริง และเป็นความจริงที่เกิดขึ้น โดยสรุปรวบรวม ข้อคิดเห็นไว้กรณีที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างจะทำการสัมภาษณ์ซ้ำเพื่อสอบถามให้ชัดเจนอีกครั้งก่อนจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักวิชาการและระเบียบการศึกษาเชิงบรรยายพรรณนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายพรรณนา (Descriptive analysis) ที่รวบรวมข้อมูลจาก เอกสารผนวกกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 17 คน เพื่อรับรู้ถึงบทบาททางการเมืองและผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย ในฐานะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดันหรือกลุ่มอิทธิพลที่เป็นการต่อสู้เรียกร้องเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา บทบาททางการเมืองและผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาชาวไทย ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในรูปแบบการศึกษาเชิงคุณภาพ เนื้อหาสาระของบทนี้จึงเป็นผลการวิเคราะห์ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร จากแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างสำหรับกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารสมาคม กลุ่มสมาชิกสมาคม กลุ่มชานา และกลุ่มสมาชิกนักการเมืองและกลุ่มนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเชิงคุณภาพ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลได้รวบรวมข้อมูลมาจากแหล่งต่างๆ ควบคู่กัน ส่วนที่หนึ่งเป็นการวิจัยเอกสาร อาทิเช่น ผลการสัมมนาหรือประชุมทางวิชาการ บทความ รายงานการวิจัย ช่าว และแถลงการณ์ที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่สอง เป็นการเก็บข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างกับกลุ่มผู้บริหารสมาคมฯ กลุ่มสมาชิกสมาคมฯ กลุ่มชานา กลุ่มสมาชิกนักการเมือง และกลุ่มนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร โดยแบ่งเป็น 3 ตอนตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสมาคมชานาชาวไทย

- บทบาทและภาระหน้าที่

ตอนที่ 2 บทบาททางการเมืองของสมาคมชานาชาวไทย

- การใช้สิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบาย

ตอนที่ 3 ผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาชาวไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสมาคมชานาชาวไทย

บทบาทและภาระหน้าที่ การให้บริการแก่สมาชิกโดยตรง

1.1 นำเสนอปัญหาต่างๆ ของชานาให้กับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

1.2 ติดต่อประสานงานส่วนราชการต่างๆ เพื่อขอความร่วมมือ

- 1.3 ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ
- 1.4 เป็นปากเป็นเสียงให้กลุ่มชาวนา

ตอนที่ 2 บทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลวิเคราะห์เชิงบรรยายพรรณานำเสนอหา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลแยกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูล (data collection) ทุกติภูมิ (secondary data) ที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารต่างๆ เช่น เอกสารทางวิชาการ การวิจัย วารสาร หนังสือพิมพ์ บทความและอินเทอร์เน็ต

ส่วนที่ 2 การเก็บข้อมูล (data collection) ปฐมภูมิ (primary data) ที่ได้มาจากแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง โดยเน้นเป้าหมายจากผู้บริหารและตัวแทนสมาชิกสมาคมที่มีบทบาทสำคัญในสมาคมชาวนาข้าวไทย

ส่วนที่ 1 การรวบรวมข้อมูล (data Collection) ทุกติภูมิ (secondary data) ได้มาจากการค้นคว้าทางเอกสารต่างๆ โดยนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย ดังนี้

การใช้สิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบาย

รูปแบบและวิธีการใช้สิทธิพลและอำนาจของสมาคมชาวนาข้าวไทย ในการผลักดันนโยบายให้เป็นที่ไปตามความต้องการของตน โดยผ่านสถาบันของรัฐและองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง รูปแบบและวิธีการใช้อำนาจในการผลักดันนโยบายที่นำมาศึกษา คือ

1. การใช้สิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านผู้นำทางการเมืองและรัฐบาล
2. การใช้สิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านนักการเมืองและพรรคการเมือง
3. การใช้สิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านสื่อมวลชน

การใช้สิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านผู้นำทางการเมืองและรัฐบาล

สมาคมชาวนาข้าวไทย โดยนายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมฯ ได้ยื่นหนังสือขอให้รัฐบาลจ่ายเงินชดเชยโครงการประกันรายได้เกษตรกรก่อนเริ่มโครงการรับจำนำข้าวเพราะได้ลงทะเบียนและเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ซึ่งนายธีระ วงษ์สุนทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับหนังสือร้องเรียนจากนายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมชาวนาข้าวไทย ที่ยื่นทะเบียนเกษตรกรไว้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2554 ถึงปัจจุบัน ตามโครงการประกันรายได้เกษตรกรของรัฐบาลที่ผ่านมาก่อนที่รัฐบาลชุดปัจจุบันจะกลับมาใช้โครงการรับจำนำข้าว ซึ่งเกรงว่าจะไม่ได้รับ

ค่าชดเชย เพราะเกษตรกรได้เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่อเดือนสิงหาคม – กันยายนที่ผ่านมา และเห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาลชุดนี้ที่จ่ายค่าชดเชย 5,000 บาทตามสัดส่วนของแต่ละชนิดข้าว จึงขอให้นายกรัฐมนตรีพิจารณาจ่ายค่าชดเชยก่อนที่เริ่มโครงการรับจำนำข้าวในวันที่ 7 ตุลาคม 2554 (<http://www.thainews.prd.go.th>)

นายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมชาวนาข้าวไทย แจ้งว่า สมาคมฯ ได้ร่วมหารือกับสมาคมหอการค้าไทย สมาคมผู้ส่งออก สมาคมโรงสี เพื่อเตรียมเสนอรัฐบาลใหม่ให้รับรองการตั้งคณะกรรมการข้าว (บอร์ดข้าว) เพื่อมีบทบาทในการร่วมยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการข้าวทั้งระบบของไทย เพื่อเป็นตัวกำหนดทิศทางและราคาข้าวให้มีเสถียรภาพ สามารถทำให้ผู้ประกอบการข้าวทั้งระบบ ตั้งแต่ชาวนาจนถึงผู้ส่งออก มีกำไรจากการประกอบอาชีพและไม่เป็นภาระกับรัฐบาลในการรับจำนำหรือต้องใช้งบประมาณในการอุดหนุน ในช่วงเวลาที่ข้าวราคาตกต่ำ (<http://www.khaosod.co.th>)

นายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมชาวนาข้าวไทย พร้อมสมาชิกสมาคมจำนวนหนึ่งเข้ายื่นหนังสือถึง น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ที่ศูนย์บริการประชาชน สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาลเพื่อขอให้รัฐบาลช่วยเหลือชาวนาในพื้นที่ขึ้นทะเบียนโครงการประกันรายได้เกษตรกร ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2554 ถึงปัจจุบัน แต่ขณะนี้อยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงจากโครงการประกันรายได้เกษตรกรของรัฐบาลที่ผ่านมาเป็นโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาลปัจจุบัน ทำให้ชาวนาที่ร่วมโครงการประกันรายได้ฯ ไม่ได้รับประโยชน์เพราะได้เก็บเกี่ยวข้าวเดือนสิงหาคม – กันยายน จึงขอให้นายกรัฐมนตรีช่วยเหลือชาวนาในส่วนที่เก็บเกี่ยวใน 2 เดือนดังกล่าว ด้วยการจ่ายเงินชดเชยตามที่คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กขช.) ชุดเดิมอนุมัติไว้โดยนายธีระ วงศ์สมุทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งออกมารับเรื่องกล่าวว่า จะนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี (ครม.) ต่อไป (<http://www.thainews.prd.go.th>)

การใช้สิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านนักการเมืองและพรรคการเมือง

นายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมชาวนาข้าวไทย เปิดเผยว่า สำหรับนโยบายอุดหนุนชาวนาด้วยการรับจำนำข้าวชาวดันละ 15,000 บาท ของพรรคเพื่อไทยนั้น แม้จะได้ผลดีกับชาวนาแต่ยังเป็นห่วงปัญหาการส่งออกในอนาคต เนื่องจากหากราคาข้าวเปลือกอยู่ที่ตันละ 15,000 บาทโดยเมื่อแปรรูปเป็นข้าวสารจะมีราคาอยู่ที่ตันละ 20,000 – 30,000 บาท แต่ตัวกลไกราคาส่งออกไม่สามารถขยับเพดานไปถึงได้ และหากอนาคตราคาข้าวส่งออกอยู่ที่ตันละ 800 – 900 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่เวียดนามยังอยู่ที่ 600 – 700 เหรียญดอลลาร์สหรัฐจะทำให้ตลาดการส่งออกข้าวไทยเสียผลประโยชน์ อย่างไรก็ตามนายกสมาคมฯ ฝากไปยังพรรคเพื่อไทย (รัฐบาลใหม่) ว่าหากจะดำเนินนโยบายดังกล่าว ให้คำนึงถึงทั้งผู้ที่ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ใน

อนาคต และหากมีโอกาสควรมีการพูดคุยระหว่างรัฐบาล ตัวแทนเกษตรกร ตัวแทนโรงสี และผู้ส่งออก เพื่อชี้แจงถึงปัญหาและหาข้อสรุปให้ได้ประโยชน์ในทุกฝ่าย (<http://www.khaosod.co.th>)

การใช้สิทธิพลอำนาจกลุ่มผ่านนักการเมือง โดยเฉพาะสส.ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มเป็นวิธีการที่ชวาคำดำเนินการเพราะต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์ร่วมกันในเรื่องของคะแนนเสียงที่ สส.ได้จากชวาคำและชวาคำจะได้รับจาก สส. ในเรื่องผลประโยชน์จากข้าว และเห็นการดำเนินการผ่านช่องทางนักการเมืองที่เป็นตัวแทนของชวาคำช่วยเรียกร้องรัฐบาลเป็นช่องทางหนึ่งที่ได้ผล

พรรคการเมืองถือว่าเป็นสื่อกลางของการใช้สิทธิพลอำนาจอีกส่วนหนึ่งได้ และส่วนมากพรรคจะให้ความร่วมมือที่ดี เพราะพรรคการเมืองต้องการสนับสนุนในการลงคะแนนเสียงเวลาที่มีการเลือกตั้ง พรรคการเมืองต้องพยายามหาทางช่วยเหลือโดยเฉพาะถ้าประชาชนกลุ่มนั้นมีทรัพยากรทางการเมืองที่เป็นประโยชน์กับพรรค เมื่อเช่นนั้นเวลาชวาคำมีปัญหาจึงพยายามเข้าหาพรรคการเมืองโดยเฉพาะพรรคการเมืองที่มีแนวทางนโยบายให้ความช่วยเหลือกับชวาคำ

การใช้สิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านสื่อมวลชน

นายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมชวาคำชาวไทย สวดยับรัฐมนตรีมีเอี่ยวธุรกิจภาคอุตสาหกรรมเมินช่วยเกษตรกรจริงจังชี้โพรงข้าวไทยขึ้นอันดับ 1 ระดับรัฐต้องตีตลาดเชิงรุก โดยนายกสมาคมฯ กล่าวต่อศูนย์ข่าวเพื่อชุมชน สำนักข่าวอิศราภายในงาน “บีไอไอ แฟร์ 2011” ณ ริมทะเลสาบ เมืองทองธานี ระหว่างวันที่ 5-20 มกราคม 2555 ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมเปิดตัวนิทรรศการภายใต้หัวข้อ เพื่อโลก เพื่อชีวิตของบริษัทสยามคูโบต้า คอร์ปอเรชั่น จำกัด ในการคาดการณ์แนวโน้มราคาข้าวไทยในอนาคตว่า ราคาข้าวในปัจจุบันไม่มีความเป็นธรรม เนื่องจากภาครัฐยังไม่ให้ความสำคัญกับเกษตรกรมากนัก สิ่งหนึ่งที่ได้ทำก็คือ การขยายระยะเวลาจำหน่ายข้าวออกไป 3-6 เดือน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเกษตรกรที่รับผลกระทบจากภัยพิบัติน้ำท่วม ขณะที่ราคาข้าวคงไม่สามารถเรียกร้องอะไรได้ เพราะขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลแต่ละสมัย “เชื่อว่าอนาคตภาครัฐคงให้ความสำคัญกับภาคอุตสาหกรรมเหมือนเดิม เนื่องจากรัฐมนตรีหลายคนต่างมีส่วนได้ส่วนเสียในธุรกิจ แม้รัฐบาลชุดนี้จะได้ชื่อว่ามีค้ำของด้านธุรกิจการส่งออกก็ตาม หากแต่ยังคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนได้รับ เกษตรกรไทยคงแย่” ขณะที่แนวโน้มความคล่องตัวในการส่งออกข้าวไทยนั้น นายประสิทธิ์ กล่าวต่อว่า “ข้าวไทยนับเป็นข้าวที่มีคุณภาพที่ดีที่สุดในโลก แต่เวียดนามสามารถตีตลาดได้นั้น เนื่องจากการตลาดเชิงรุกที่ดี ซึ่งไทยขาดตรงจุดนี้ ดังนั้นภาครัฐจึงต้องเข้ามาจัดการเรื่องแผนการตลาดเชิงรุกแก่เกษตรกรให้เร็วที่สุด มิใช่เป็นฝ่ายตั้งรับอย่างเดียว เช่นนั้นแล้วอนาคตข้าวไทยคงเสียแชมป์แก่ต่างชาติเป็นการถาวร” นายประสิทธิ์ ยังกล่าวว่า “เกษตรกรหลายคนต่างเป็นกำลังใจให้ภาครัฐ ทั้งที่ผ่านมาก็ไม่ได้รับการเหลียวแลอย่างจริงจัง สมาคมชวาคำชาวไทย จึงได้เข้าเป็นตัวแทนเกษตรกรเรียกร้องทั้งกรณีราคาข้าว พันธุ์ข้าว แต่กลับถูกเมินเฉย ฉะนั้นทางเดียวที่

กระทำได้ขณะนี้ก็ต้องช่วยเหลือตนเอง โดยรวมพลังภาคเกษตรกรรมระดับชุมชนให้เข้มแข็ง จัดเป็นเครือข่ายดูแลตัวเอง

นางวัชรวิญญู วัฒนวิญญู อธิบดีกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ เปิดเผยว่า เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2555 กรมการค้าภายใน ได้เชิญกลุ่มที่เกี่ยวข้องเรื่องข้าว ทั้งในส่วนของสมาคมชวานา กลุ่มผู้ส่งออก กลุ่มผู้ประกอบการข้าวถุง ร่วมหารือก่อนดำเนินโครงการรับจำนำข้าวนาปรัง ในวันที่ 1 มีนาคม 2555 โดยที่ประชุมจะมีการสรุปขั้นตอน ขบวนการรับจำนำ ก่อนนำเรื่องเสนอให้กับคณะกรรมการ นโยบายข้าวแห่งชาติ (กชช.) โดยนายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมชวานาข้าวไทย กล่าวว่า โครงการรับจำนำข้าวนาปรังอยากเสนอให้ปรับเปลี่ยนขั้นตอนการรับจำนำ เนื่องจากการรับจำนำข้าวปีที่ผ่านมา พบปัญหาว่ามีโรงสีบางราย โกงความชื้น อีกทั้งเข้ามาสวมสิทธิ์ข้าวชวานาที่จดทะเบียนไว้ ขณะที่ชวานาบางรายก็ให้ความร่วมมือ ดังนั้นส่งผลให้ราคาข้าวไม่ได้ราคา ทั้งนี้จึงอยากเสนอให้การรับจำนำข้าวนาปรังที่จะถึง นอกจากจะรับจำนำข้าวทุกเมล็ดแล้วควรมีการจำกัดวงเงินในการรับจำนำ โดยอาจจะกำหนดวงเงินจำนำไว้ครัวเรือนละ 500,000 บาท ซึ่งวงเงินประมาณนี้เท่ากับนา 50ไร่ โดยเชื่อว่าจะป้องกันการสวมสิทธิ์ข้าวได้ (<http://www.nawena.com>)

นายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมชวานาข้าวไทย อัดทั้งประกัน-จำนำ เพื่อฝัน ไม่มีนโยบายพรรคใดสร้างเกษตรกรให้อยู่ดีกินดี โดยในวันที่ 16 มิถุนายน 2554 ที่สถาบันบัณฑิตธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมาคมผู้ส่งออกข้าวเศรษฐกิจ ร่วมกับ 6 สมาคมที่เกี่ยวข้องกับข้าว จัดเสวนา นโยบายข้าวว่าที่รัฐบาลใหม่ “ประกัน VS จำนำ” ใครได้-ใครเสีย? นายกอร์ปศักดิ์ สภาวสุ ประธานคณะกรรมการด้านยุทธศาสตร์พรรคประชาธิปัตย์ กล่าวว่า หลักคิดของนโยบายประกันรายได้ คือเกษตรกรเป็นกลุ่มคนน่าสงสาร ต้องกู้เงินมาลงทุน โดยไม่รู้ว่าจะได้กำไรหรือขาดทุน วิธีที่ดีที่สุดคือให้ทำประกันกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) โดยเบื้องต้นไม่ต้องเสียเบี้ยประกัน คำนวณต้นทุนทั้งหมดกับค่าขนส่งแล้วบวกเป็นกำไรเพิ่มให้ร้อยละ 10 จากเดิมร้อยละ 40 เนื่องจากข้าวของแพงขึ้น ส่วนต้นทุนค่าขนส่งก็เปลี่ยนมาคำนวณตามระยะทาง คนที่อยู่ไกลจะได้ราคาประกันสูงกว่าเพื่อความเป็นธรรมมากขึ้น นายกอร์ปศักดิ์ กล่าวว่า 2 ปีที่ผ่านมาพิสูจน์แล้วว่าทำได้จริง ใช้เงินเพียง 58,000 ล้านบาทแต่ยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรไม่ให้ขาดทุนจากการทำเกษตร เพราะมีประกันรายได้ปีละ 2 ครั้ง ซึ่งเกษตรกรสามารถรับส่วนต่างและไม่บิดเบือนกลไกตลาด และหากเดินหน้านโยบายนี้อีก 4 ปีเชื่อว่าเกษตรกรไม่มีหนี้ร้อยละ 87 ของรายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้น อาจจะมีช่องโหว่บ้าง แต่หัวใจสำคัญคือเงินถึงมือเกษตรกรทั้งหมด และที่สำคัญเราไม่ได้แะต้องข้าวแม่แต่เมล็ดเดียว ทุกโครงการมีบวกมีลบแต่ถ้าดูแลใกล้ชิดและตรวจสอบละเอียดรอบคอบขึ้น โครงการนี้จะสมบูรณ์ นายกอร์ปศักดิ์ กล่าวอีกว่า นโยบายข้าวของประชาธิปัตย์รัฐบาลต้องไม่เข้าไปยุ่งแต่มีหน้าที่แค่สนับสนุนไม่ทำให้ตลาดผิดปกติ อาจมีบ้างที่ข้าว

ล้นตลาดก็ไปหาวิธีดึงส่วนเกินออกมาอยู่ในจุดที่สมดุลไม่ใช่ไปทำเองทั้งหมด หรือเข้าไปเป็นเจ้าของปล่อยให้กลไกตลาดเดินไป ต่างกับการรับจํานําให้รัฐบาลสูญเสียรายได้ซึ่งเป็นภาษีประชาชนนับแสนล้านบาทโดยเปล่าประโยชน์ ซื้องินค้ำราคาแพงแต่กลับขายราคาถูกเกิดการคอร์รัปชันทุจริตมากมาย

ด้านนายวัฒนา เมืองสุข อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์และคณะทำงานเศรษฐกิจพรรคเพื่อไทย กล่าวว่านโยบายรับจํานําข้าว กำหนดไว้ว่าหากข้าวเปลือกเจ้าจะอยู่ที่ 15,000 บาทต่อตัน ข้าวเปลือกหอมตันละ 20,000 บาท ซึ่งราคาดังกล่าวสะท้อนและบวกต้นทุนต่างๆ ให้เกษตรกรเรียบร้อยแล้ว ต่างจากโครงการประกันรายได้ ทั้งนี้เพราะสินค้าเกษตรมีข้อจำกัดหลายอย่างเน่าเสียเร็ว ผลิตผลผลิตไม่ได้ ขณะที่กลไกตลาดที่จะเข้าไปจัดการก็ยังไม่สมบูรณ์ เพราะอำนาจการต่อรองระหว่างชาวนาและผู้รับซื้อไม่เท่ากัน หากภาครัฐไม่เข้าไปดูแลจะถูกเอาเปรียบ “ไม่มีประเทศใดในโลกที่รัฐบาลไม่เข้าไปบริหารจัดการสินค้าเกษตร โดยเฉพาะเรื่องข้าว ซึ่งเกี่ยวข้องกับคนไทย 5 ล้านครัวเรือน ผู้ผลิตสินค้าเกษตรเป็นประเภทเดียวในโลกที่กำหนดราคาเองไม่ได้จึงเป็นที่มาว่าทำไมรัฐบาลต้องเข้ามาแทรกแซง” นายวัฒนา กล่าวต่อว่า เกษตรกรที่เข้าโครงการรับจํานําข้าวจะได้เครดิตทันที ร้อยละ 70 ของปริมาณผลผลิตซึ่งคำนวณตามหลักการเดียวกับประกันรายได้และได้บัตรเครดิตไปซื้อปัจจัยการผลิต ลดปัญหาการกู้เงินนอกระบบ โดยชาวนาที่เข้าร่วมโครงการจะมีข้าวเป็นหลักประกัน ต่างจากนโยบายประชานิยมที่ปลูกไม่ปลูกจ่ายก่อน 20,000 บาทต่อไร่ แต่พรรคเพื่อไทยหากไม่ปลูกก็ไม่ได้ นโยบายนี้ไม่เอาปลาใหญ่ไปให้ แต่เป็นการสอนให้รู้จักหาและยังปิดช่องความผันผวนของราคาตลาด เพราะอย่างไรจะได้อีก 15,000 บาทแน่นอนทุกคน นายวัฒนา กล่าวด้วยว่า เชื่อว่าราคาข้าวในประเทศที่มีราคาสูงและนี่จะทำให้ผู้ส่งออกสามารถบวกราคาและทำตลาดข้าวในตลาดโลกได้สูง หากกำหนดราคาต่ำผู้นำเข้าข้าวไทยเมื่อรู้ราคาในประเทศและบวกราคาขายเพิ่มขายในตลาดโลกก็จะไม่สูงอย่างที่คิดเกษตรกรจะได้ราคาต่ำไปด้วย เช่น ประกันรายได้ แม้รัฐบาลกำหนดราคาข้าวแต่เมื่อขายในตลาดแท้จริงจะอยู่ที่ 5,000 – 8,000 บาท โดยเกษตรกรจะได้ส่วนต่าง แต่การทำตลาดต่างประเทศกลับไม่ได้สูงขึ้น ส่วนของประกันภัยพืชผลนั้นพรรคประชานิยมได้กำหนดไว้ 2,000 บาทต่อตัน แต่พรรคเพื่อไทยให้ 4,000 บาทต่อตัน “แม้จะใช้เงินภาษีการรับจํานําค่อนข้างสูง แต่ถือว่าเกษตรกรส่วนใหญ่สามารถขายสินค้าเกษตรได้ราคาที่เหมาะสม” นายประสิทธิ์ บุญเฉย นายกสมาคมชาวนาข้าวไทย กล่าวว่าไม่เห็นด้วยที่พรรคการเมืองกำหนดราคาข้าวทั้งโครงการประกันรายได้และรับจํานําค่อนข้างสูง เพราะเพื่อฝืน การกำหนดราคาสูงจะทำให้ต้นทุนสูงไปด้วย จึงมองว่าใครที่จะมาเป็นรัฐบาลน่าจะประกาศแนวทางสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพให้เกษตรกรอยู่ดีกินดี มีสังคมดีขึ้น มีการศึกษาดี มีความมั่นคง ไม่ใช่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้เพิ่ม หลังจากนี้สมาคมที่เกี่ยวข้องกับภาค

การ เกษตรจะจัดทำยุทธศาสตร์การกินคือผู้นำเสนอ หากไม่ดำเนินการก็จะทวงถาม ทั้งนี้เห็นว่าขณะนี้ยังไม่มียุทธศาสตร์สร้างเกษตรกรให้อยู่ดีกิน นายโนรี ศรีสมุทรนาคน นายกสมาคมส่งเสริมชาวนาไทย กล่าวว่า ที่ผ่านมาชาวนาเดือดร้อนออกมาเรียกร้องบนท้องถนนขอเลือกราคาข้าวที่เหมาะสม แต่ไม่เคยมีใครฟังหรือสนใจ แต่วันที่มีประกาศนโยบายแข่งขันด้านราคา ไม่น่าเชื่อว่าชาวนาจะถูกหลอกอีกหรือไม่ จะหวังได้สักกี่เปอร์เซ็นต์กับรัฐบาลใหม่ นายชูเกียรติ โอภาวงศ์ อดีตนายกสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย กล่าวว่า นโยบายของ 2 พรรคมีทั้งข้อดีและข้อเสีย แต่ใครจะมาเป็นรัฐบาลต้องไม่ทำให้ตลาดบิดเบือนหรือราคาข้าวสูงเกินจริง เพราะจะเป็นอุปสรรคต่อการส่งออก แม้ไทยจะเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก แต่มีคู่แข่งจากประเทศคู่แข่ง เช่น เวียดนาม กัมพูชา พม่า เพราะประเทศเหล่านี้เริ่มหันมาผลิตข้าวคุณภาพดี หากไทยยังคงกำหนดราคาตลาดที่บิดเบือนอาจจะแพ้ประเทศคู่แข่ง (<http://www.maticchon.co.th>)

การใช้สิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านสื่อมวลชนเป็นรูปแบบหนึ่งที่ชาวนามักนิยมใช้ เพราะคิดว่าสื่อมวลชนสามารถกระจายข่าวสารข้อมูลความเดือดร้อนของชาวนาเผยแพร่รัฐบาลทราบ รวมถึงกลไกของรัฐระดับปฏิบัติ กลไกของรัฐระดับนโยบาย ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเพื่อที่จะได้ช่วยเหลือพวกตน ซึ่งวิธีการดำเนินการนี้เป็นรูปแบบของการเปิดเผยแถลงข่าวกับสื่อมวลชนในลักษณะของความเดือดร้อนของตนให้

กลุ่มผลประโยชน์

ก่อเกิดเป็นผลมาจากปรากฏการณ์ธรรมชาติของสังคมมนุษย์ที่ต้องการหรือประสงค์ที่อยู่รวมกลุ่มไม่ว่าจะอยู่ในยุคใด สมัยใด และในสังคมใด การรวมกลุ่มนั้นถือสาเหตุที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพของสังคม สภาพเศรษฐกิจ สภาพการเมือง ในแต่ละแห่งซึ่งไม่เหมือนกัน ดังเช่นสังคมไทยมีความหลากหลาย มีความแตกต่าง ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นผลมาจากการแบ่งปันผลประโยชน์จากรัฐที่ไม่เท่าเทียมกัน ในพื้นที่ชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประสบปัญหาต่างๆ ในด้านความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพและสิทธิต่างๆ ที่ได้รับจากภาครัฐไม่เท่าที่ควร ฉะนั้นหนทางของการเรียกร้องเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่สามารถเสนอข้อเรียกร้องต่อรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติตามความต้องการ กลุ่มทางการเกษตรกรรมเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นพลังบีบบังคับอีกกลุ่มหนึ่ง แบ่งตามอาชีพก็จะได้ผู้ที่ใช้แรงงานการเกษตร ได้แก่ เกษตรกร ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวนฯ ที่อาศัยผลิตทางการเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพและเป็นสินค้าออก การจัดตั้งกลุ่มของเกษตรกรขึ้นมานั้นมีหลายรูปแบบด้วยกัน คือ เป็นกลุ่ม สมาคม และเป็นสหกรณ์ประเภทต่างๆ

กลุ่มเกษตรกรแสดงบทบาทในการรักษาผลประโยชน์ของตน โดยการรวมตัวกันตั้งขึ้นเป็นกลุ่ม สมาคม หรือเป็นองค์กร โดยใช้ลักษณะอาชีพเดียวกัน คือจากการทำการ

เกษตรกรรม โดยกำหนดความต้องการเพื่อกระตุ้นผู้กำหนดนโยบายหรือรัฐบาลให้ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องตามเจตนารมณ์ของกลุ่มการกำหนดข้อเรียกร้องนั้น เป็นการแสดงออกถึงการที่จะรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มเพื่อได้รับการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ข้าวถือเป็นพืชทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการจัดสรรผลประโยชน์

แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาวนา ก็ยังประสบปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย ในอดีตที่ผ่านมา ชาวนาต้องพบกับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ถูกเอารัดเอาเปรียบจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ชาวนาต้องล้มลุกคลุกคลานมาตลอด เกิดปัญหาหนี้สิน ปัญหาการขนส่ง ปัญหาที่สำคัญยิ่งก็คือปัญหาเรื่องราคาข้าว ซึ่งหาความมีเสถียรภาพแทบไม่ได้ โดยไม่ได้รับความเป็นธรรมในเรื่องราคาข้าว รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต่างก็พยายามแก้ปัญหา แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และยังคงกลายเป็นเครื่องมือของพรรคการเมืองในการสร้างฐานอำนาจขึ้นมาจากสถานการณ์ของปัญหาดังกล่าว ชาวนาขายข้าวให้กับโรงงานสีข้าวหรือพ่อคนกลางโดยต่างคนต่างขายกันเอง ทางโรงงานสีข้าวหรือพ่อคนกลางจึงถือโอกาสกดราคาได้ตามใจชอบ ถึงแม้ว่าทางรัฐบาลจะมีการประกันราคาข้าวแต่ก็ให้การตรวจสอบนั้นก็ไม่ไปถึงหรือข้าราชการของรัฐรู้เห็นเป็นใจกับเจ้าของโรงสีข้าวหรือพ่อคนกลาง

จากปัญหาของชาวนาไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าชาวนาไทยนั้นไม่เคยได้รับความชอบธรรม สิทธิ และผลประโยชน์ นอกจากถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่ตลอดเวลา และไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่อย่างจริงจังจากภาครัฐ ดังจะเห็นได้จากการที่เคยมีการร่าง “พรบ.ข้าวแห่งชาติ” โดยเริ่มต้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2547 โดยคณะรัฐมนตรีมีมติให้จัดตั้งสำนักงานข้าวแห่งชาติขึ้น โดยมีฐานะเทียบเท่ากรมภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นองค์กรดูแลการพัฒนาข้าวอย่างมีเอกภาพ โดยมี พ.ร.บ.ข้าวแห่งชาติเป็นกลไกในการควบคุมอย่างครบวงจรตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ข้าว ปัจจัยการผลิต การแปรรูปข้าว การแปรรูปข้าว ไปจนถึงการจัดการตลาดข้าว และรักษาความเป็นผู้นำด้านการส่งออกข้าวของโลก รวมทั้งสนับสนุนให้ชาวนามีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ และนำไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งร่าง พ.ร.บ.ข้าวแห่งชาติ ฉบับนี้ได้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ จากหลายๆ ฝ่าย ดังนี้

1. วีรพล โสภากา ชาวนาจากบุรีรัมย์ ตัวแทนสภาเครือข่ายองค์กรประชาชนแห่งประเทศไทย กล่าวว่า ร่างพ.ร.บ.ฉบับนี้จะเอื้อประโยชน์ให้บริษัทการเกษตรขนาดใหญ่ทั้งในและนอกประเทศ เพราะขณะนี้เอกชนได้ “แบ่งเค้ก” พื้นที่กันเรียบร้อยแล้ว เหลืออยู่เพียงว่าจะมีวิธีบังคับชาวนาอย่างไรให้ได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ชาวนาจากบุรีรัมย์ระบุถึงเบื้องหลังการผลักดันกฎหมายฉบับนี้ว่า กฎหมายนี้มีจุดประสงค์ชัดเจนว่ามุ่งเน้นการส่งออกเป็นหลัก โดยพันธุ์ข้าวของประเทศไทยที่มีศักยภาพในการส่งออกสูง คือข้าวหอมมะลิ ซึ่งปลูกกันมากทางภาคอีสาน ส่วนภาคกลางนั้นส่วนใหญ่ปลูกข้าวเกรดปานกลางและเกรดต่ำที่มีคู่แข่งสำคัญคือเวียดนาม และสหรัฐ ขณะ

เดียวกับบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ หรือ “ซีพี” ก็เริ่มจับธุรกิจเรื่องข้าว และมีเป้าหมายที่จะหาพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิให้ได้ 3-4 ล้านไร่ ซึ่งพื้นที่ในทุ่งกุลาร้องไห้ไม่เพียงพอ จึงอาจมีแผนการขยายมายังพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งผมไม่ได้ปฏิเสธการแก้ปัญหาของชาวนาอย่างเป็นระบบ แต่ไม่ใช่โดยวิธีนี้

2. นายเดชา ศิริภัทร จากมูลนิธิข้าวขวัญระบุว่า หัวใจสำคัญของร่าง พ.ร.บ.ข้าวแห่งชาติ คือการจัดระเบียบ (โซนนิ่ง) ข้าวทั้งระบบ ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป และการตลาด รวมทั้งให้มีการขึ้นทะเบียนชาวนา และจัดทำโซนนิ่งเพื่อปลูกข้าวในรูปของการกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งมีสภาพบังคับและลงโทษชาวนาที่ไม่ให้ความร่วมมือในการปลูกข้าว “พันธุ์ดี” ที่ราชการกำหนด นอกจากนี้ยังมีการตั้งกองทุนให้สิทธิพิเศษแก่ชาวนาและผู้ประกอบการในเขตเศรษฐกิจพิเศษนี้ ซึ่งถือว่าเป็นการไม่ยุติธรรมเพราะนำเงินภาษีงบประมาณของคนทั้งประเทศมาสนับสนุนคนเพียงกลุ่มเดียว นายเดชา กล่าวอย่างชัดเจนด้วยว่า คนไม่สามารถรับได้กับกระบวนการจัดทำร่าง พ.ร.บ.ฉบับนี้และเสนอให้ยกเลิกไป เนื่องจากร่างฉบับนี้มีคนร่างเพียงคนเดียวทำการศึกษาข้อมูลทั้งหมดแล้วเขียนกฎหมายภายใน 7 วัน โดยไม่มีการมีส่วนร่วม นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ที่มีไปแล้วครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 19 ส.ค.ที่ผ่านมา ก็มีแต่ข้าราชการและผู้ประกอบการจำนวนไม่มากนัก โดยมีชาวนาจากสมาคมชาวนาไทยไปร่วมเพียง 2 คน ซึ่งก็ไม่ได้แสดงความคิดเห็นใดในที่ประชุมและขณะนี้ทราบว่า ร่างพ.ร.บ.นี้ได้ผ่านคณะกรรมการเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อเตรียมเข้าสู่การพิจารณาของครม.แล้ว

ท้ายสุด เครือข่ายภาคการเกษตร นักวิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชน ได้ออกแถลงการณ์ขอเสนอให้มีการถอนร่าง พ.ร.บ.ข้าวแห่งชาติฉบับนี้จากการพิจารณาของครม.ก่อน และให้มีจัดทำพ.ร.บ.กันใหม่โดยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วม

จากเหตุผลดังกล่าว ชาวนาบางส่วนที่สังเกตเห็นปัญหาต่างๆ อันเกิดจากการดำเนินการอย่างไม่เป็นธรรมและ เพื่อรักษาสิทธิและผลประโยชน์ของชาวนา จึงได้รวมกันเป็นองค์กรเรียกร้องต่อสู้แทนชาวนา โดยได้ขอยกทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2553 ใช้ชื่อว่า “สมาคมชาวนาข้าวไทย” และมีที่ทำการบริหารงานส่วนกลางตั้งอยู่เลขที่ 2143/1 อาคารส่งเสริมการเกษตร เบญจสิริวิถี กรมส่งเสริมการเกษตร ถ.พหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โดย นายประสิทธิ์ บุญเฉย เป็นนายกสมาคม ซึ่งมีคณะกรรมการในสมาคมฯ ทั้งสิ้น 23 คน ดังนี้

1. นายประสิทธิ์	บุญเฉย	นายกสมาคม
2. นายสุวรรณ	คชาวุธ	นายกกิตติมศักดิ์
3. นายภพ	ศรีจันทร์	อุปนายกฝ่ายเลขาธิการ
4. นายสมศักดิ์	ฤกษ์อนันต์	อุปนายกฝ่ายเหรียญก

5. นายปรารมภ์	บัวลำลี	อุปนายกฝ่ายประชาสัมพันธ์
6. นายชำนาญ	ชินบุตร	อุปนายกฝ่ายปฏิคม
7. นายประลอง	ภิรมย์อยู่	เลขานุการ
8. นายชุมพร	ดาออยู่	ผู้ช่วยเลขานุการ
9. นายสมพร	มัณยานนท์	ผู้ช่วยเลขานุการ
10. นายเลี้ยง	ทิสกลาง	ผู้ช่วยเลขานุการ
11. นายชุมพร	ดาออยู่	เหรียญฉีก
12. นายพงษ์ศิลป์	ฝั่งศิลป์	ผู้ช่วยเหรียญฉีก
13. นายสุภาพ	ภิรมย์พูล	ผู้ช่วยเหรียญฉีก
14. นายวราวุทธิ์	ธนโชคสว่าง	ประชาสัมพันธ์
15. นายมานู	กาญจนกเชนทร์	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
16. นายธรรมศักดิ์	อินทะแสน	ปฏิคม
17. นายสุนทร	ค้วงคำ	ผู้ช่วยปฏิคม
18. นายจำเนียร	ศรีคำแหง	ผู้ช่วยปฏิคม
19. นายกัน	คุ้มเจริญ	ผู้ช่วยปฏิคม
20. นายรังสรรค์	กาสุรงค์	นายทะเบียน
21. นายไพบูลย์	อ่ากลีน	ผู้ช่วยนายทะเบียน
22. นายเยาว์	มันเพชร	ผู้ช่วยนายทะเบียน
23. นายปฐมภู	มากระจัน	ผู้ช่วยนายทะเบียน

ปัจจุบันมีกลุ่มสมาชิกในแต่ละจังหวัด ดังนี้

1. จังหวัดนนทบุรี	จำนวน 19 คน
2. จังหวัดนครสวรรค์	จำนวน 1 คน
3. จังหวัดสุพรรณบุรี	จำนวน 9 คน
4. จังหวัดนครปฐม	จำนวน 27 คน
5. จังหวัดกาญจนบุรี	จำนวน 20 คน
6. จังหวัดตะเขิงเทรา	จำนวน 4 คน
7. จังหวัดอยุธยา	จำนวน 35 คน
8. จังหวัดนครราชสีมา	จำนวน 2 คน
9. จังหวัดราชบุรี	จำนวน 4 คน
10. จังหวัดลพบุรี	จำนวน 10 คน

ชาวนาได้ร่วมกันปกป้องผลประโยชน์ของตน การรวมตัวกันและการเคลื่อนไหวของชาวนาเป็นพลังผลักดัน ที่มีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐบาลในเรื่องข้าวและมีความเป็นไปได้ที่ปัญหาของชาวนาจะแก้ไขด้วยชาวนากันเอง โดยการรวมตัวกันเป็นองค์กร หรือสมาคมฯ เพื่อปกป้องและคุ้มครองผลประโยชน์ของชาวนาได้อย่างเป็นธรรม ปัจจุบันปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชาวนาที่เป็นปัญหาสำคัญคือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ เรื่องราคาที่เป็นปัญหาใหญ่ของชาวนาที่ส่งผลกระทบต่อทางการเมือง รัฐบาลทั้งในอดีตและปัจจุบันต่างก็พยายามเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จำเป็นที่สมาคมกลุ่มชาวนาหาทางร่วมกับภาครัฐเข้าไปมีบทบาทในการแก้ปัญหา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย ในการใช้อิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบาย โดยผ่านผู้นำทางการเมืองและรัฐบาล ผ่านนักการเมืองและพรรคการเมือง ผ่านสภานิติบัญญัติ ผ่านสื่อมวลชนที่เสนอถ่ายทอดความต้องการให้รัฐกำหนดนโยบายตามต้องการ ในทางที่เป็นประโยชน์แก่ชาวนา ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน พ.ศ.2550

ส่วนที่ 2 การเก็บข้อมูล (data collection) ปฐมภูมิ (primary data) ที่ได้มาจากแบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้บริหารสมาคมชาวนาข้าวไทยและกลุ่มสมาชิกนักการเมืองและกลุ่มนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร จำนวน 25 ข้อ และแบบสัมภาษณ์ สำหรับกลุ่มตัวแทนสมาชิกสมาคมชาวนาข้าวไทยและกลุ่มชาวนา จำนวน 18 ข้อ ซึ่งจากแบบสัมภาษณ์ ทั้ง 2 แบบนั้นชี้ให้เห็นบทบาทของสมาคมชาวนาข้าวไทย นำมาสนับสนุนข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากเอกสาร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการใช้กลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม จำนวน 17 คน

กลุ่มที่ 1. กลุ่มผู้บริหารสมาคมชาวนาข้าวไทย จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 2. กลุ่มสมาชิกสมาคมชาวนาข้าวไทย จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 3. กลุ่มชาวนา จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 4. กลุ่มสมาชิกนักการเมืองและนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร จำนวน 2 คน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างรวม 17 คน ที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ทั้ง 2 แบบ มีข้อมูลดังนี้ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล 2. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ การเมือง 3. ทัศนคติความเป็นมาด้านการเมือง 4. การแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีรายได้ต่ำไม่พอในการเลี้ยงชีพโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำนาและมีอาชีพเสริมด้วยเพื่อให้พอกับค่าครองชีพในยุคปัจจุบัน และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับทางสมาคมเป็นอย่างดีเพื่อกลุ่มชาวนาไทย

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ การเมือง จากกลุ่มตัวอย่างนั้นในสภาพความเป็นอยู่นั้นใกล้เคียงกับเกษตรกรทั่วไปประกอบกับยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นส่วนใหญ่ก็ยังให้ความสนใจในการร่วมกิจกรรมกับทางสมาคมและหวังพึ่งพาสมาคมให้เป็นปากเป็นเสียงในเรื่องต่างๆ ให้แก่ตน พร้อมกับมองว่าอุปสรรคและปัญหาในการทำงานนั้นส่วนใหญ่มาจากภัยธรรมชาติ ดิน ฟ้า อากาศและปัญหา รองลงมาคือสภาพเศรษฐกิจ นโยบายของรัฐและการตลาด พร้อมกับเห็นว่ากระทรวงและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทางสมาคมฯ จะสามารถนำปัญหาให้แก้ไขได้คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตอนที่ 3 ประวัติความเป็นมาด้านการเมือง จากกลุ่มตัวอย่างนั้นมอง การจัดตั้งสมาคมฯ เป็นการก่อตั้งเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มชาวนาไทยทั่วประเทศ ซึ่งหากเป็นไปได้ต้องการให้รัฐบาลเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อสภาพความเป็นอยู่ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านการจัดการเพื่อการผลิตให้ดีขึ้นและยึดความเป็นอิสระเป็นกลางในการบริหารโดยไม่อิงการเมือง พร้อมกับเป็นองค์กรที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายการเมือง ข้าราชการและภาคเอกชน และสมาคมมีความชัดเจนมากขึ้นกว่าในอดีตมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในเรื่องของภาคเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมาคมชาวนาข้าวไทยเป็นองค์กรของชาวนาที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนของชาวนาทั่วประเทศ หากเป็นไปได้รัฐบาลและทุกฝ่ายควรให้การสนับสนุน โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณ ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้สมาคมฯ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์และควรให้เกียรติตั้งเป็นคณะกรรมการชุดต่างๆ เพื่อสะท้อนปัญหาที่แท้จริง

ตอนที่ 4 การแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย จากกลุ่มตัวอย่างนั้นเห็นว่าสมาคมยังมีบทบาททางการเมืองปานกลางและยังไม่สามารถเป็นปากเสียงให้กับกลุ่มชาวนาได้มากนัก แต่ในอนาคตหากมีการรวมตัวกันมากขึ้นก็จะเกิดความเข้มแข็งและมีพลังมากขึ้นในการเสนอแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้กับชาวนาทั่วประเทศ

ในภาพรวมเห็นว่าสมาคมชาวนาข้าวไทยนั้นเป็นตัวแทนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้กับกลุ่มชาวนา เสนอความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มชาวนาต่อภาครัฐ เสนอนโยบายการสร้าง ความมั่นคงด้านราคา ชดเชยราคาขั้นต่ำ และประกันความเสี่ยงต่างๆ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง แมลง ระบาด ทำให้เกษตรกรชาวนาไทยได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่จะมีผลต่ออาชีพของตัวเองและผลประโยชน์ของประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่ก็ยังมีกลุ่มชาวนาอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังมองไม่เห็นคุณค่าของสมาคมเท่าที่ควร

สมาคมในอนาคตจะมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการช่วยเหลือชาวนาในทุกด้านเป็นปากเป็นเสียงที่จะต่อสู้กับผลกระทบต่างๆ ทั้งจะทำงานในส่วนแผนและนโยบายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและจะสามารถกำหนดทิศทางกรอบการลงทุนเหมือนธุรกิจอื่นๆ ได้ เป็น

ผู้นำในการนำปัญหาต่างๆ ของชาวนาไปเสนอแก่ผู้มีอำนาจในการแก้ไขปัญหา เป็นตัวประสานระหว่างผู้บริหารกับชาวนานำการแจ้งข่าวในช่วงที่เกษตรกรมีปัญหา เป็นผู้ให้คำแนะนำทางวิชาการ ร่วมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรนี้มีความเข้มแข็งสามารถยืนอยู่บนลำแข้งของตัวเองได้ เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นตัว แทนของชาวนาทิ้งประเทศได้อย่างสมบูรณ์ เป็นผู้ให้การสนับสนุนของเรื่องการประชุม การจัดสัมมนา การรวบรวมเรื่องราวและปัญหาความต้องการของพี่น้องชาวนาสู่สมาคมได้อย่างรวดเร็วให้ความสำคัญในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านการแก้ไขปัญหาทางด้านผลผลิต เศรษฐกิจ ราคาข้าว ด้านปากท้องของชาวนา ด้านการพัฒนาบุคลากรของสมาคมให้มีความคิดก้าวหน้าเพื่อพัฒนาสมาคมฯ ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ด้านให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับกลุ่มชาวนา ด้านการวางแผนการกำหนด ยุทธศาสตร์และกรอบการเพาะปลูกให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดให้ชัดเจน

กลุ่มตัวอย่างทุกท่านนั้นพร้อมให้ความเชื่อถือกับสมาคมฯ ในทุกๆ ด้านที่สามารถทำได้ เพราะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ในการที่ต้องการรักษาผลประโยชน์และพัฒนากลุ่มชาวนาไทยให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ส่วนใหญ่ภาครัฐเข้ามาดูแลสมาคมชาวนาข้าวไทยในหลายๆ ด้าน เช่น การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ทางตัวแทนของกลุ่มชาวนาไทยได้นำเสนอให้คณะกรรมการต่างๆ ที่มีการประชุมสนับสนุนการให้องค์ความรู้ในการเป็นผู้นำชาวนา พัฒนาวิสัยทัศน์กรรมการสมาคมฯ ให้เป็นสมาคมที่เข้มแข็งทำงานเพื่อชาวนาโดยแท้จริง รัฐบาลไม่ควรเข้ามาควบคุมกำกับสมาคม เพราะควรให้ความเป็นอิสระและเป็นเอกเทศในด้านความคิดและการปฏิบัติงาน หากรัฐบาลจะเข้ามา ก็ควรเข้าร่วมรับฟังปัญหาต่างๆ ของชาวนาเพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหา ปัญหาของเกษตรกรโดยเฉพาะชาวนา ความยากจน ขาดอำนาจการต่อรอง เป็นผู้ถูกกดขี่มาโดยตลอด ยังไม่มีผู้รักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรจึงต้องการให้ภาครัฐให้ความสำคัญมากกว่านี้ เช่น งบประมาณในการวิจัยพันธุ์ข้าว งบประมาณข้าวได้รับงบประมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับประเทศเวียดนามเป็นเรื่องที่น่าอายน่าอาย ปัจจุบันที่ชาวนาไทยอยู่ได้เป็นเรื่องกินบุญเก่าทั้งสิ้น รัฐต้องให้ความสำคัญโดยการให้งบประมาณกรมการข้าวโดยตรงให้มากๆ มิฉะนั้นชาวนาไทยจะลำบากและล้มละลายในอาชีพทำนาข้าวในอีกไม่นาน

ในทุกๆ สมาคมควรมีการประสานงานและประชุมร่วมกัน เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพในเรื่องการส่งออก การนำเข้า และการผลิต โดยเฉพาะพี่น้องชาวนาจะได้คุ้มทุนและทำให้ผลิตภัณฑ์ของประเทศจะได้สูงค่าและมั่นคงต่อไป

ผลการวิเคราะห์บทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย

การใช้อิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านผู้นำทางการเมืองและรัฐบาล

ผู้นำสมาคมชาวนาข้าวไทย ใช้พลังความเข้มแข็งของสมาคมขับเคลื่อนความต้องการที่เป็นข้อเรียกร้องโดยมุ่งหวังให้รัฐทราบถึงปัญหาแลดำเนินการแก้ไขและเรียกร้องต่อรัฐให้ส่งเสริมสนับสนุนการนำข้าวไปผลิตส่งออกอย่างจริงจัง เพื่อที่ชาวนาจะได้รับผลประโยชน์มากขึ้น และให้ผู้นำทางการเมืองหรือรัฐบาลรับรู้และเห็นว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบกับปัญหาของชาวนาโดยตรงมาร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

การใช้อิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านนักการเมืองและพรรคการเมือง

การใช้อิทธิพลอำนาจของกลุ่มในการผลักดันนโยบายที่ผ่านนักการเมืองและพรรคการเมือง โดยสามารถใช้นักการเมืองและพรรคการเมืองเป็นสื่อกลางเพื่อนำข้อเรียกร้องของสมาคมฯ ไปสู่รัฐด้วยวิธีการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้ในระดับสูงที่มีความผูกพันกับนักการเมืองและพรรคการเมือง เช่น การที่ชาวนารวมตัวกันเสนอข้อมูลเรื่องการประกันราคาข้าว

การใช้อิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านกลไกระดับปฏิบัติ

การใช้อิทธิพลอำนาจผ่านหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารโดยตรงกับหน่วยงานราชการ ถ่ายทอดความต้องการให้ข้าราชการหรือหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบรายงานให้กระทรวงทราบเพื่อให้รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องหรือนายกรัฐมนตรีนำข้อมูลของชาวนาเข้าสู่สภา และมีมติเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีพิจารณากำหนดออกมาเป็นนโยบาย

การใช้อิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านสื่อมวลชน

การใช้อิทธิพลอำนาจเรียกร้องผ่านสื่อมวลชน เพื่อเสนอข้อเรียกร้องอีกช่องทางหนึ่งที่ได้ผล โดยสื่อได้ถ่ายทอดความต้องการกระจายความคิดเห็นของชาวนา ไปสู่สาธารณะเพื่อให้ประชาชน รัฐ องค์กร หรือสถาบันอื่นทราบ สื่อมวลชนมักจะให้ความร่วมมือช่วยเหลือด้วยดีเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาร่วมรับผิดชอบในปัญหา

จากการศึกษาบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย ได้พบว่าลักษณะหน้าที่ บทบาท การดำเนินการทางการเมือง การดำเนินกิจกรรมที่เป็นการรักษาผลประโยชน์ ส่งเสริมผลประโยชน์และการเสนอข้อเรียกร้อง พร้อมกับสภาพแวดล้อมด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ดังนี้

ลักษณะ ของสมาคมชาวนาข้าวไทย เป็นกลุ่มที่รักษาผลประโยชน์ของชาวนาและเป็นกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นมาด้วยความสมัครใจ สามารถจัดการองค์การกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและมีพลังบังคับในทางการเมืองที่เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อรัฐบาล มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการ

จัดการสายงานบริหารภายในที่เป็นระบบ จัดตั้งขึ้นโดยไม่มีเป้าหมายเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองแต่ต้องการที่จะมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจในนโยบายรัฐ

มีหน้าที่ ถ่ายทอดความต้องการและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของชาวนาไปสู่รัฐ เชื่อมระหว่างชาวนากับรัฐ และชาวนากับองค์กรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

มีบทบาท เป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างสถาบันองค์กรภาคประชาชนกับสถาบันอื่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนข้อเรียกร้องหรือความต้องการที่เป็นผลประโยชน์ของชาวนา

การดำเนินการทางการเมือง ของสมาคมชาวนาข้าวไทย ได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองท้องถิ่นที่มีแนวทางเดียวกันกับชาวนา ป้อนข้อมูลข่าวสารของชาวนาให้กับผู้กำหนดนโยบายรัฐเพื่อเข้าสู่รัฐสภาเพื่อกำหนดเป็นนโยบายรัฐ การเรียกร้องทางการเมืองใช้รูปแบบวิธีของการชักชวนและการกดดันเพื่อให้รัฐมีความสนใจในข้อเสนอ

การดำเนินกิจกรรม การใช้อิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านผู้นำทางการเมืองและนักการเมือง โดยผ่านช่องทางต่างๆ นำมาเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง เพื่อให้นโยบายที่ออกมาเป็นประโยชน์กับตนมากที่สุด โดยทางสมาคมชาวนาข้าวไทย ได้มีวิธีการเสนอข้อเรียกร้อง ดังนี้

1. การรักษาผลประโยชน์ของสมาคมชาวนาข้าวไทย

- เรียกร้องให้รัฐแก้ไขเรื่องราคาข้าว เพราะราคาข้าวที่ได้รับไม่คุ้มทุน
- เรียกร้องให้รัฐมีการประกันราคาข้าวอย่างจริงจัง
- เรียกร้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือชาวนาที่ประสบภัยหรือได้ผลกระทบจาก

ภัยธรรมชาติ

2. การส่งเสริมผลประโยชน์ของชาวนา

- การประชุมผู้บริหารของสมาคมชาวนาข้าวไทย เพื่อระดมความคิดเห็นแนวทางที่จะพัฒนาศักยภาพวิชาการ การปลูกข้าว และการประชุมหาแนวทางร่วมกับกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการเพิ่มความสามารถให้กับชาวนา

- เสนอข้อมูลเรื่องการประกันราคาข้าวให้แก่รัฐ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความมั่นคงของราคาข้าว

- เป็นพันธมิตรกับพรรคการเมืองที่มีแนวทางเดียวกัน เพื่อต้องการ การสนับสนุนสมาคมฯ ในทางการเมือง

- การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางร่วมในการพัฒนาความสามารถการผลิตและการจัดการด้านข้าวที่มีคุณภาพให้แก่ชาวนา

3. การเสนอข้อเรียกร้องต่อรัฐ สถาบันและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ดำเนินการแก้ไข ปัญหาของสมาคมชานาข้าวไทย โดยมีวิธีการ ดังนี้

- ประชุมผู้บริหารของสมาคมฯ ระดมความคิดเห็น เพื่อมีมติแนวทางในการ เรียกร้องต่อภาครัฐ สถาบัน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา
- นำประเด็นปัญหาเข้าเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่เกี่ยวข้อง
- รวมตัวเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยการชุมนุมประท้วงกดดันรัฐบาลภายใต้กรอบ ของกฎหมาย

สภาพแวดล้อมทางสังคม ปัจจุบันมีความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมที่เกิดขึ้นอยู่มาก รวมทั้งสังคมของเกษตรกรชานากับนายทุนโรงสีข้าวที่เอารัดเอาเปรียบ ซึ่งชาวนารู้สึกว่าถูกรังแก และไม่ได้รับความดูแลจากรัฐบาลเท่าที่ควร

สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวนา เนื่องจากผลผลิตข้าวออกมาแล้วราคาข้าวที่ขายไม่คุ้มต้นทุน ขณะที่ค่าใช้จ่ายในการปลูกข้าวมีต้นทุนสูงมาก เช่น ราคาน้ำมัน และบางปีก็จะประสบภัยธรรมชาติ เกิดโรคระบาด ราคาข้าวตกต่ำ

สภาพแวดล้อมทางการเมือง นโยบายรัฐที่ขาดการเอาใจใส่สนใจและเข้าใจในปัญหา ของชาวนาอย่างแท้จริง เช่น เรื่องการจำนำข้าว

ตอนที่ 3 ผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย

การที่ผู้นำสมาคมชานาข้าวไทยได้มีการแสดงบทบาททางการเมืองในนามของ สมาคมเพื่อเรียกร้องให้ทางรัฐบาล หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง อาจมีผลกระทบหากปัญหาที่นำเสนอ ไปมีส่วนทำให้ผู้ได้รับผลประโยชน์เสียผลประโยชน์ปัญหานั้น โดยที่มองเห็นง่ายๆ คือ การประกัน ราคาข้าว การจำนำข้าว ที่ทางฝ่ายชาวนาไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากหน่วยงานราชการที่ เกี่ยวข้องและได้รับมอบหมายมา

ผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย อาจมีสาเหตุ ดังนี้

ปัญหาภายใน

1) กรณีมีการยึดติดกับพรรคการเมืองใดการเมืองหนึ่ง ของผู้นำสมาคมฯ การ แสดงออกทางการเมืองก็สามารถมีผลถึงการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมด้วย หากผู้นำอยู่ ฝ่ายพรรครัฐบาลกรณีที่สมาชิกชานาเกิดความเดือดร้อนในปัญหาต่างๆ ที่ต้องเรียกร้องกับรัฐบาล ทางผู้นำอาจจะเกิดความเกรงในการที่จะนำเสนอปัญหาให้กับกลุ่มชาวนาอย่างจริงจัง

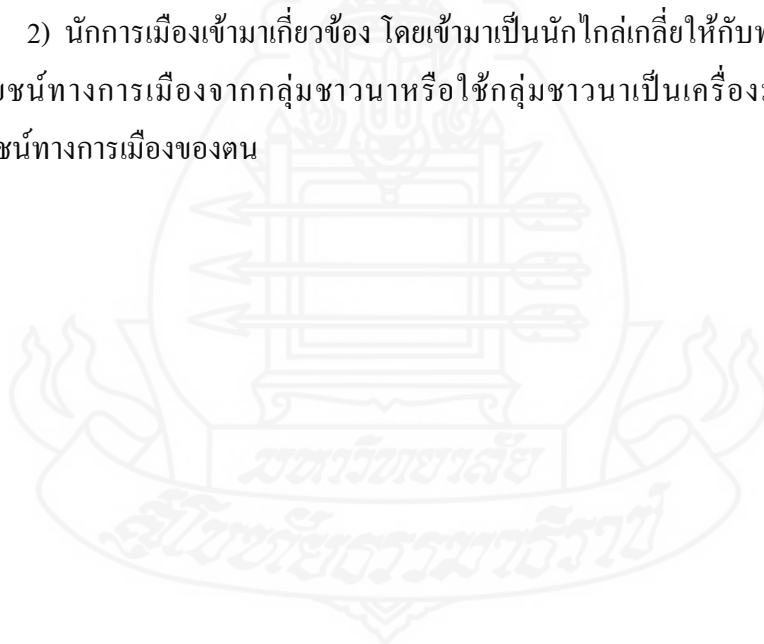
2) กรณีผู้นำสมาคมฯ ควบตำแหน่งทางการเมือง จะทำให้ยากที่จะให้แนวทางในการทำงานกับสมาคมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งบางครั้งผู้นำสมาคมฯ จะต้องแสดงบทบาททางการเมืองในฐานะนักการเมือง บางครั้งขัดแย้งกับอุดมการณ์ของสมาคมฯ ขาดจุดยืนที่ชัดเจนในการทำงานให้กับสมาคมฯ มีผลต่อบทบาททางการเมืองของสมาคม

3) องค์กรขาดความเข้มแข็ง สาเหตุมาจากความแตกแยกภายในสมาคมฯ ที่เป็นผลมาจากแนวความคิดและอุดมการณ์ที่เห็นแตกต่างของผู้นำและสมาชิกส่วนใหญ่หรือผลประโยชน์อื่นเข้ามา ขาดผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ไม่มีความเป็นหนึ่งเดียว ขาดพลังที่จะนำพาสมาคมฯ เข้าต่อสู้ในกระบวนการทางการเมือง

ปัญหาภายนอก

1) รัฐบาลเข้ามาควบคุมแทรกแซงโดยผ่านหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้กลุ่มชานาและสมาคมฯ ขาดพลังในการต่อสู้ด้วยตนเองในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ที่กลายเป็นกลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐบาล แก้ไขปัญหาไม่จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากภาครัฐบาลเสมอ ทำให้การแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมฯ ที่แท้จริงหมดไป

2) นักการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเข้ามาเป็นนักไกล่เกลี่ยให้กับทางสมาคม โดยหวังผลประโยชน์ทางการเมืองจากกลุ่มชานาหรือใช้กลุ่มชานาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองของตน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย” ผู้วิจัยได้นำเสนอ
ข้อสรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทยและการใช้อิทธิพล
อำนาจผลักดันนโยบาย

1.1.2 เพื่อศึกษาผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนา
ข้าวไทย

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย” ผู้วิจัยได้
ศึกษาวิจัยด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้กำหนดประชากร คือ สมาชิกของสมาคมชาวนาข้าวไทย
ทั้งหมด จำนวน 131 คน และสมาชิกนัการเมืองท้องถิ่นกับนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร โดย
ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการวิจัยแบบเจาะจงจากสมาชิกสมาคมชาวนา
ข้าวไทย สมาชิกนัการเมืองท้องถิ่นกับนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร โดยแบ่งออกเป็น 4
กลุ่ม จำนวน 17 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มผู้บริหารสมาคมชาวนาข้าวไทย	จำนวน 5 คน
- นายกสมาคมชาวนาข้าวไทย	จำนวน 1 คน
- อุปนายกฝ่ายเหรียญก	จำนวน 1 คน
- เลขานุการ	จำนวน 1 คน
- กรรมการ	จำนวน 1 คน
- กรรมการ	จำนวน 1 คน

2) กลุ่มสมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย	จำนวน 5 คน
- สมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย	จำนวน 5 คน
3) กลุ่มชานา	จำนวน 5 คน
- ชานาสมาชิกสมาคมชานาข้าวไทย	จำนวน 5 คน
4) กลุ่มสมาชิกนักรบการเมืองและ	จำนวน 2 คน
กลุ่มนักวิชาการด้านนโยบายการเกษตร	
- อดีตนายกองกำกับการบริหารส่วนตำบลขุนศรี	จำนวน 1 คน
จังหวัดนนทบุรี	
- ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชานา กรมการข้าว	จำนวน 1 คน

เครื่องมือวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการช่วยรวบรวมข้อมูลต่างๆ ได้เข้าไปในพื้นที่เป้าหมายและได้เข้าร่วมประชุมกับกลุ่มผู้บริหารสมาคมชานาข้าวไทย เพื่อรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จัดทำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้หลายวิธีควบคู่กันไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและตรงกับโจทย์การวิจัยอย่างแท้จริง มีแหล่งที่มาชัดเจน โดยจัดเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. จัดเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยทางเอกสาร โดยใช้ข้อมูลจากผลการสัมมนาหรือประชุมทางวิชาการ บทความรายงานการวิจัยข่าวแถลงการณ์ที่เกี่ยวข้องและอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นแบบข้อมูลทุติยภูมิ
2. จัดเก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและติดต่อประสานกับหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สมาคมชานาข้าวไทย เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสมาคมชานาข้าวไทย ได้แก่ ผู้นำและตัวแทนสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญในสมาคมชานาข้าวไทย ซึ่งเป็นแบบข้อมูลปฐมภูมิ

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิใช้การสัมภาษณ์บุคคลที่จะทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยจะดำเนินการ ดังนี้

- 1) กำหนดกรอบแนวความคิดหรือประเด็นที่จะสัมภาษณ์ประมวลความคิดที่ได้จากข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และติดตามสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนตรงประเด็นของวัตถุประสงค์การศึกษา

2) กรอบแนวความคิดหรือประเด็นคำถามที่ใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม

3) นำข้อมูลการสัมภาษณ์และการทำแบบสอบถามมาวิเคราะห์

หลังจากได้คำตอบเป็นที่น่าพอใจแล้ว ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบคำตอบอีกครั้งว่าเป็นคำตอบที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกแท้จริงและเป็นจริงตามที่เกิดขึ้น กรณีที่ความคิดเห็นที่แตกต่าง จะทำการสัมภาษณ์ซ้ำเพื่อสอบถามให้ชัดเจนอีกครั้งก่อนจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักวิชาการ และระเบียบการศึกษาเชิงบรรยายพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผนวกกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม เพื่อค้นหาบทบาททางการเมืองและผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย ในฐานะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดัน หรือกลุ่มอิทธิพลที่เป็นการต่อสู้เรียกร้องเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่าบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย ดังนี้

การใช้อิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านผู้นำทางการเมืองและรัฐบาล

ผู้นำสมาคมชานาข้าวไทย ได้มีการเรียกร้องต่อรัฐให้ส่งเสริมสนับสนุนการนำเข้าไปผลิตส่งออกอย่างจริงจัง เพื่อที่ชาวนาจะได้รับผลประโยชน์มากขึ้น และให้ผู้นำทางการเมืองหรือรัฐบาลรับรู้และเห็นว่าเป็นหน้าที่ต้องรับผิดชอบกับปัญหาของชาวนาโดยตรง มาร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

การใช้อิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายผ่านนักการเมืองและพรรคการเมือง

การที่ชาวนารวมตัวกันเสนอข้อมูลเรื่องการประกันราคาข้าว และผลการดำเนินการให้นักการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ ผู้นำทางการเมืองพร้อมด้วยข้าราชการ รับทราบข้อมูล การเสนอข้อมูลของชาวนาที่ได้ผ่านนักการเมืองและพรรคการเมือง โดยเฉพาะนักการเมืองและพรรคการเมืองที่มีแนวทางสนับสนุนกลุ่มชาวนาได้นำข้อเสนอดังกล่าวรวบรวมผลประโยชน์ เพื่อนโยบายของพรรคผลักดันเข้าสู่สภาเพื่อเป็นนโยบายรัฐ

ผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย อาจมีสาเหตุ ดังนี้

- 1) ผลกระทบกับการทำงานผ่านนักการเมืองและพรรคการเมืองในยุคนั้น มีอุดมการณ์ที่ขัดแย้งกับกลุ่มสมาชิกของสมาคมฯ
- 2) ผลกระทบบทบาทผ่านสื่อมวลชน ส่วนใหญ่สมาคมฯ ไม่ได้รับการสนใจจากสื่อมวลชนในปัญหาของกลุ่มชาวที่เกิดขึ้น
- 3) การฝ่าฝืนการเมืองแบบยึดติดของผู้นำ หากผู้นำหรือกรรมการสมาคมฯ ท่านใดมีอุดมการณ์ที่แตกต่างๆ หรือคนละฝ่าย ก็จะมีอคติต่อกัน
- 4) เกิดความคิดแตกแยกความเห็นแตกต่างภายในระหว่างผู้นำและสมาชิก ทำให้เกิดแนวทางร่วมกันไม่ได้ เป็นผลกระทบทำให้องค์กรไม่สามารถทำหน้าที่แทนชวานาได้อย่างแท้จริง
- 5) ความขัดแย้งทางการเมืองของสถานการณ์ปัจจุบัน ก่อให้เกิดรัฐบาลพยายามควบคุมการรวมตัวเคลื่อนไหวทางการเมืองของการรวมกลุ่มต่างๆ
- 6) หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและรัฐบาลเข้ามาแทรกแซง ซึ่งทำให้สมาคมฯ ขาดอิสระในการบริหารจัดการองค์กร
- 7) นักการเมืองเข้ามาแทรกแซง ทำให้สมาคมฯ เป็นเครื่องมือทางการเมือง ขาดอุดมการณ์ในการเสนอข้อเรียกร้องที่แท้จริง

2. อภิปรายผล

จากการศึกษา เรื่อง บทบาททางการเมืองของสมาคมชวานาชาวไทยนั้น โดยศึกษาด้านประวัติความเป็นมา สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่มีผลต่อการแสดงบทบาททางการเมืองและผลกระทบในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชวานาชาวไทย ดังนี้

สมาคมชวานาชาวไทยมีประวัติความเป็นมา เนื่องจากเห็นกลุ่มชวานาไทย เกิดความทุกข์ยาก ถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มนายทุน ถูกละเลยจากรัฐบาล และมีปัญหาต่างๆ ที่ไม่ค่อยได้รับการดูแลแก้ไขจากหน่วยงานรัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสมาคมชวานาชาวไทย เพื่อที่จะได้มีความเข้มแข็งมีพลังสามารถผลักดันนโยบายที่เป็นประโยชน์กับกลุ่มชวานาได้

สถานภาพแวดล้อมทางสังคม ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสมาคมทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรอื่น และนักการเมืองท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องต่างพยายามรักษาผลประโยชน์ให้ชวานามากที่สุดเพื่อชวานาจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สถานภาพทางเศรษฐกิจ การลงทุนในอาชีพทำนา มีการใช้ทุนอย่างมาก หากขายผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มต้นทุนค่าแรงที่ลงไป ก่อให้เกิดความทุกข์ยากลำบาก ชวานาจึงพยายามแก้ไข

ปัญหาดังกล่าวจากสาเหตุของปัญหาที่เป็นผลมาจากเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจกับชาวนา

สถานภาพทางการเมือง จากการพยายามนำพาตัวเองเพื่อให้เข้าสู่ในระบบการเมือง เพื่อที่จะเรียกร้องสิทธิต่างๆ ของตนจากผู้มีอำนาจรัฐ จัดการแก้ไขปัญหา ด้วยเหตุผลจากความด้อยโอกาสทางการเมืองของตน โดยการรวมตัวกันเพื่อเพิ่มพลังอำนาจการต่อรองกับรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 เปิดโอกาสเอื้อประโยชน์ในการให้สิทธิเสรีภาพในการรวมกลุ่ม การจัดตั้ง สถาบัน หรือองค์กรเพื่อแสดงบทบาททางการเมืองให้กับกลุ่มชาวนา ในการแสดงพลังเพื่อรักษาสิทธิอันชอบธรรมของผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพชาวนา ภายใต้กรอบของกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย

ตามที่ได้ศึกษาในเรื่องบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทยนั้น กลุ่มชาวนาก็ยังไม่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้มแข็ง ยังไม่สามารถทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับกลุ่มชาวนาได้เต็มที่ ไม่สามารถเข้าไปมีบทบาทนำเสนอปัญหาของกลุ่มชาวนาให้กับองค์กรของรัฐได้ทั้งหมดตามที่กลุ่มชาวนาต้องการ กลุ่มชาวนาก่อนข้างอยู่ในวงจำกัด ชาวนาส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมชาวนาข้าวไทย เพราะไม่เข้าใจในหลักการและระบบของสมาคม แม้ในระยะหลังๆ สมาคมจะมีการแสดงออกในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมหลายเรื่อง แต่พอวิเคราะห์ได้ว่าสมาคมยังไม่เข้มแข็งพอเพียงในการทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับกลุ่มชาวนา การส่งเสริมให้การศึกษาแก่ผู้นำกลุ่มได้รู้ถึงบทบาทของสมาคมชาวนาข้าวไทย ที่ควรกระทำให้มากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะได้นำกลุ่มไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อชาวนาส่วนรวมมากยิ่งขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่อ้างอิงในเรื่อง”บทบาทของกรรมกรในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย” และเรื่อง “กลุ่มผลประโยชน์ในกระบวนการทางการเมืองไทย: ศึกษากรณีสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ การประสานครหลวง” พบว่า การรวมกลุ่มกัน เพื่อทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับกลุ่ม หากไม่เข้มแข็งก็จะไม่สามารถเรียกร้องให้สิ่งที่กลุ่มของตนต้องการได้ ดังเช่นกลุ่มกรรมกรไทยยังไม่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้มแข็งพอในการทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับกรรมกร ลูกจ้าง คนงาน เพราะยังมีจุดอ่อนในเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยที่จะเป็นตัวสนับสนุนความเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้มแข็ง กล่าวคือการขาดการพัฒนาการของกลุ่ม ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบสหภาพแรงงาน ขาดประสบการณ์ในการรวมกลุ่มยังไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่กรรมกร

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย กลุ่มผลประโยชน์ยังมีความจำเป็นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้สมาคมชาวนาข้าวไทย

มีความเข้มแข็งปกป้องและทำผลประโยชน์ให้กับกลุ่มชาวนามากยิ่งขึ้น ควรที่จะศึกษาเงื่อนไของค์ประกอบและปัจจัยที่ทำให้กลุ่มผลประโยชน์ดำรงอยู่ โดยขึ้นอยู่กับพื้นฐานที่สำคัญ 4 ด้านหลัก ดังนี้

1. พื้นฐานทางด้านการเมือง เป็นพื้นฐานที่สำคัญแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ระบบการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง ในส่วนของระบบการเมือง หากเป็นระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพเท่ากับเป็นการสนับสนุนสิทธิในการรวมกลุ่มของมนุษย์อันนับเป็นพื้นฐานสำคัญของการถือกำเนิดของกลุ่มผลประโยชน์ และการมีกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย มีการต่อสู้แข่งขันอันเป็นลักษณะสำคัญของสังคมพหุนิยม และเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา ส่วนวัฒนธรรมทางการเมือง หากคนในสังคมมีความเชื่อในความเท่าเทียมกันของมนุษย์ การมองโลกในแง่ดี เป็นต้น จะนำมาสู่ความกระตือรือร้นและต้องการการมีส่วนร่วมทางการเมือง แสดงถึงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการรวมกลุ่มและระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย

2. พื้นฐานทางเศรษฐกิจ ลักษณะสำคัญของพื้นฐานทางเศรษฐกิจ คือ ระบบเศรษฐกิจ ต้องมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่สูง มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันอย่างเสรี ประชาชนมีสิทธิในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการในสังคม ระบบเศรษฐกิจที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการรวมกลุ่ม คือ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เพราะเป็นเงื่อนไขและปัจจัยสำคัญในการเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่ม ทั้งในการถือกำเนิดของกลุ่มและการดำรงอยู่และการขยายตัวของกลุ่ม ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง หากประเทศมีระบบเศรษฐกิจที่ล่าช้า การขยายตัวของเศรษฐกิจมีน้อย การผูกขาดทางเศรษฐกิจของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคมมีมาก ทำให้กลุ่มผลประโยชน์ไม่สามารถถือกำเนิดได้อย่างเต็มที่ เพราะคนในสังคมไม่เห็นความสำคัญหรือไม่อยากขัดแย้งกับกลุ่มที่มีอำนาจเดิม ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความล่าช้าหรือมีการเจริญเติบโตช้าในที่สุด

3. พื้นฐานทางสังคม พื้นฐานทางสังคมเป็นที่มาของการรวมกันหรือการถือกำเนิดของกลุ่มผลประโยชน์ เงื่อนไขและองค์ประกอบที่สำคัญของสังคม คือ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลในสังคม แนวความคิดที่มีผลต่อสิ่งเหล่านี้ที่สำคัญ คือ ทัศนคติปัจเจกชนนิยมที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อในเรื่องความเป็นมนุษย์ให้คุณค่ากับเสรีภาพ ความเสมอภาค และความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคล ทำให้มีความคิดความเชื่อในการให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม และมีการทำงานที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลทำให้การทำงานของมนุษย์ดีขึ้น มีความคิดความเชื่อในเรื่องการรวมกลุ่มว่าพลังสำคัญในการปกป้องและแสวงหาผลประโยชน์ให้กับ

คนจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรวมตัวของมนุษย์ภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญดังกล่าว ผลของการรวมกลุ่มจะออกไปในลักษณะที่แตกต่างจากกลุ่มผลประโยชน์ในความหมายที่แท้จริง ความร่วมมือของมนุษย์จะทำให้สิ่งที่มีมนุษย์แต่ละคนคาดหวังสามารถดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงได้

4. พื้นฐานทางวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง หากมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะทำให้การรวมกลุ่มมีสูงเพราะทุกคนต่างต้องการรักษาและแสวงหาผลประโยชน์ของตน และการรวมกลุ่มจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ แต่หากมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบหรือแบบไพร่ฟ้า การรวมกลุ่มจะต่ำ เพราะต่างไม่ต้องการเกี่ยวข้องหรือยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

จากการศึกษางานวิจัยในเรื่อง “บทบาทของกรรมกรในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย” และเรื่อง “กลุ่มผลประโยชน์ในกระบวนการทางการเมืองไทย: ศึกษากรณีสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจ การประปานครหลวง” ซึ่งสอดคล้องกับบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย โดยผู้บริหารของสมาคมชานาข้าวไทยควรจะศึกษาในเรื่องพื้นฐานกลุ่มผลประโยชน์ให้เข้าใจมากยิ่งขึ้นเพื่อจะได้นำมาพัฒนาสมาคมฯ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับกลุ่มชานาไทย รวมทั้งประวัติความเป็นมาของสมาคมฯ สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นกรอบกำหนดความสามารถ การใช้อิทธิพลอำนาจผลักดันนโยบายโดยผ่านรัฐ สถาบันหรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องที่เป็นบทบาททางการเมือง เพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มชานา และเข้าใจถึงปัญหาอุปสรรคในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทยจะมีผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยเหล่านี้เป็นสำคัญ

3. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย จะพบว่า บทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทยมีส่วนที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาการเมืองที่เป็นตัวแทน มีบทบาทสำคัญต่อระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เสมือนการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพื่อให้รัฐจัดสรรทรัพยากรที่มีคุณค่าให้กับสังคมอย่างเป็นธรรม

ผู้วิจัย จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มความสามารถของสมาคมชานาข้าวไทย ในการเป็นองค์กรเอกชนที่ช่วยเหลือชานา โดยมีได้หวังผลประโยชน์อื่นใดนอกจากการดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพในอาชีพชานา มีดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) สมาคมชาวนาข้าวไทย มีอิสระในการดำเนินกิจการและบริหารงานของสมาคมอย่างไม่มีแทรกแซงจากหน่วยงานอื่นใดหรือของรัฐ

หลักการเหตุผล

สมาคมชาวนาข้าวไทย เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นจากชาวนา เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาในอาชีพมีการบริหารงานภายในองค์กรที่มีสายงานการบังคับบัญชาและการจัดการอย่างมีระบบ มีพลังในการขับเคลื่อน ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพชาวนา

2) นักการเมืองไม่ควรใช้สมาคมชาวนาข้าวไทยเป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน

หลักการเหตุผล

การรวมกลุ่มของชาวนา จัดตั้งเป็นสถาบันสมาคม มีความเข้มแข็งและเป็นตัวแทนในการต่อรองปัญหาต่างๆ ของชาวนากับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อาจจะทำให้นักการเมืองบางคนเห็นประโยชน์ในทางการเมืองของตน จะพยายามเข้ามาเกี่ยวข้องในทุกๆ ด้าน โดยใช้สถานการณ์จากความเดือดร้อนของชาวนา เพื่อหวังผลการเมืองแอบแฝง

3) ผู้นำสมาคมควรใช้แนวทางประชาธิปไตย ในการบริหารควบคุมปกครองและบังคับบัญชาในสมาคมชาวนาข้าวไทย

หลักการเหตุผล

ผู้นำสมาคมเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการบริหารจัดการหรือขับเคลื่อนเรื่องต่างๆ ของสมาคม ถ้าหากผู้นำบริหารงานองค์กรในรูปแบบเผด็จการ รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ตนผู้เดียว ทำให้ชาวนามีผู้นำเป็นผู้กำหนดทิศทางแต่ผู้เดียวโดยไม่มีอำนาจอื่นใดมาคานได้ ทั้งที่ในการเมืองการปกครองประเทศเป็นระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นการขัดแย้งที่เด่นชัด ซึ่งเป็นการยากที่สมาคมฯ จะมีการพัฒนาการที่ดีขึ้น ควรเปิดรับหรือให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น เพื่อที่จะได้ทราบปัญหาข้อเท็จจริงที่หลากหลายโดยไม่มีการบิดเบือน จะได้แก้ปัญหาที่ตรงประเด็นและยังสามารถช่วยในการยอมรับการบริหารงานของผู้นำที่มีคุณภาพและมติเสียงส่วนใหญ่ ก่อให้เกิดความสามัคคีเข้มแข็งและการคงอยู่ที่ยั่งยืนถาวรเพื่อที่มีพลังอำนาจในการรักษาผลประโยชน์ให้กับชาวนา

4) ผู้นำสมาคมฯ เป็นกลางทางการเมือง เพื่อที่เป็นอิสระในการบริหารจัดการสมาคมอย่างมีคุณภาพ โดยไม่ต้องมีความโน้มเอียงหรืออคติกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

หลักการเหตุผล

ผู้นำควรมีความเป็นกลางทางการเมืองไม่ควรยึดติดกับการเมือง ควรทำหน้าที่ในการบริหารสมาคมปลอดการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำเพื่อประโยชน์ของชาวนาเป็นสำคัญจะทำให้การต่อสู้เคลื่อนไหวทางการเมืองหรือเรียกร้องเรื่องใดๆ สามารถกระทำการได้อย่างเต็มที่สมบูรณ์โดยไม่ต้องเกรงว่าความสัมพันธ์ของตนกับพรรคการเมืองจะบาดหมางใจกันกับตน หากผู้นำไม่มีความเป็นกลางทางการเมืองจะทำให้การแสดงบทบาทของสมาคมไม่เป็นไปในแนวทางที่เป็นจริง ทั้งที่ชาวนาได้รับความเดือดร้อน แต่ถูกปิดกั้นบทบาทและการแสดงออกจากผู้นำสมาคมเนื่องจากเหตุผลส่วนตัวของผู้นำ

5) สร้างการประสานงานระหว่างสมาคมชาวนาข้าวไทยกับกลุ่มชาวนา

หลักการเหตุผล

ร่วมสร้างความสัมพันธ์ประสานงานและส่งเสริมสมาคมฯ ให้ขยายไปทั่วประเทศเพื่อดำเนินการในบทบาทที่มีทิศทางเดียวกัน เป็นการเพิ่มพลังอำนาจการต่อรองในการเรียกร้องผลประโยชน์ของชาวนา สร้างความแข็งแกร่งให้กับสมาคมฯ มีแนวทางร่วมช่วยเหลือในการแก้ปัญหาทางสังคม การเมืองและ เศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นกับสมาชิก และเป็นการสร้างพัฒนาการที่ดีพร้อมกันสามารถทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาทั่วประเทศมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเหมือนกัน

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาในเรื่อง “การแทรกแซงทางการเมืองของรัฐในกลุ่มผลประโยชน์

หลักการเหตุผล

เพื่อศึกษาถึงการบริหารประเทศของรัฐว่ามีลักษณะเช่นใด และได้ทราบว่าการปกครองนั้นเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด เปิดโอกาสให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชนในการมีส่วนร่วมในการปกครองโดยการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ มีความพร้อมในการเปิดเสรีภาพให้โอกาสหรือว่ามีความหวาดระแวง เห็นว่าเป็นอุปสรรคในการใช้อำนาจรัฐ กับกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในการแสดงบทบาททำหน้าที่ของตนที่มีผลต่อการทำงานของรัฐบาล เป็นการค้นหาคำตอบจากการบริหารงานของรัฐที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์ โดยศึกษาจากพฤติกรรมในการใช้นโยบายของรัฐว่ามีการใช้อำนาจไปในทิศทางใดและความพยายามเข้าครอบงำ ควบคุมกลุ่มผลประโยชน์ในรูปแบบใดและมากน้อยเพียงใด พร้อมกับสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นมาจากการเข้าแทรกแซงของรัฐว่ามีผลเป็นอย่างไร

2) ควรมีการศึกษาในเรื่อง “การกระจายอำนาจในแหล่งชุมชนท้องถิ่น กำหนดอนาคตของตนเองในการแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

หลักการเหตุผล

เพื่อศึกษาถึงการกระจายอำนาจ กำหนดอนาคตทิศทางของการพัฒนาอยู่กับคน
ส่วนน้อยเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนน้อย แต่ต้องอยู่ภายในรัฐธรรมนูญ และดำเนินชีวิตด้วย
แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของในหลวงของเรา

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบราชสันตติวงศ์

บรรณานุกรม

- ข่าวสด (2554) “นายกสมาคมชาวนาข้าวไทยวอนรัฐจ่ายชดเชยช่วงเก็บเกี่ยว” สาระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 1 สิงหาคม 2554 จาก <http://www.khaosod.co.th>
- ข่าวอินเตอร์เน็ต (2546) “ผลการเปลี่ยนแปลงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516” สาระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 29 มิถุนายน 2555 จาก <http://www.reocities.com>
- จุมพล หนีมพานิช และฐปนรรต พรหมอินทร์ (2547) “ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองไทย” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย* หน่วยที่ 3 หน้า 12 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- ทิพย์รัตน์ (2552) “ทฤษฎีระบบ” สาระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 30 ตุลาคม 2552 จาก <http://bbznet.pukpik.com/>
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ (2545) “แนวทางการพัฒนาการเมืองไทย” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย* หน่วยที่ 15 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- แนวหน้า (2555) “แฉโรงสีทุจริตจำนำข้าวในปี นายสมาคมชาวนาจีพาลีชัยล้อมคอกป้องกันการสวมสิทธิ” สาระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555 จาก <http://www.naewna.com>
- ประกายเพชร นิษานนท์ (2538) “กลุ่มผลประโยชน์ในกระบวนการทางการเมืองไทย: ศึกษากรณีสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์การประสานครหลวง” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พรศักดิ์ ฝ่องแก้ว (2526) *การศึกษารัฐศาสตร์แนวทงอำนาจ หลักการและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์* นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พฤทธิสถาน ชุมพล (2531) *ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มนตรี เจนวิทย์การ (2517) “กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทย” *วารสารธรรมศาสตร์* 3, 2 (กุมภาพันธ์): 65
- _____ (2522) “กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทย ข้อคิดบางประการในแง่กฎหมายสาธารณะและกระบวนการเมือง” ใน *นโยบายรัฐ อะไร ทำไม่ อย่างไร* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- _____ (2527) *สังคมวิทยาการเมือง การศึกษารัฐศาสตร์แนวกลุ่ม* กรุงเทพมหานคร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- _____ (2528) “บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีต่อรัฐบาล ระบบราชการ ประชาชน และ
การพัฒนาประเทศ” เอกสารทางวิชาการหมายเลข 13 กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์
- มติชนออนไลน์ (2554) “นายกสมาคมชาวนาข้าวไทยอัดหึ่งประกัน จำนำเพื่อฝัน” สาระสังเขป
ออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 17 มิถุนายน 2554 จาก <http://www.matichon.co.th>
- ไมตรี อินทสุต (2521) “กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง: ความหมายและแนวทางการศึกษา”
รัฐศาสตร์นิเทศ 13 (มิถุนายน) : 74-75
- รังสรรค์ ชนะพรพันธ์ (2532) “การกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย บทวิเคราะห์เชิง
ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ.2525-2530” กรุงเทพมหานคร สมาคม
สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (2550, 24 สิงหาคม) *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 124
ตอนที่ 47 ก หน้า 7-28
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2551) *หลักรัฐศาสตร์* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร ซีเอ็ดดูเคชั่น
- ลิขิต ชีร์เวดิน (2545) “การเมืองการปกครองไทย” ภูมิหลังการเมืองการปกครองไทย
วรรณกรรม กาญจนสุวรรณ, เสนีย์ คำสุข และธโรธร ตู้อองคำ (2545) *ปัญหาการเมืองไทยด้าน
กระบวนการทางการเมือง* กรุงเทพมหานคร วัฒนาการพิมพ์
- วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน และธโรธร ตู้อองคำ (2550) “พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์” ใน
ประมวลสาระชุดวิชาการเมืองการปกครองไทย หน่วยที่ 12 หน้า 50-93 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขารัฐศาสตร์
- วรรณรัชต์ แพงหนู (2553) “บทบาททางการเมืองของสมาคมกลุ่มชาวไร่อ้อยเขต 7 ภายใต้
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550” *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง*
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- วลินดา สมประสงค์ (2553) “บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการ
พัฒนาการเมืองการเมืองในระบอบประชาธิปไตย” *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตร
มหาบัณฑิต แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์*
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

- สุจิต บุญบงการ (2547) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับพัฒนาการทางการเมือง” นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขารัฐศาสตร์
_____. (2547) “ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย” ใน *ปัญหาพัฒนาการ
ทางการเมืองไทย* นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขารัฐศาสตร์
- แสวง รัตนมงคลมาส และชัยอนันต์ สมุทวณิช (2514) “กลุ่มอิทธิพล กำเนิดบทบาท ผู้สร้างและ
พัฒนาต่อการเปลี่ยนแปลง” ใน *สัตว์การเมือง* หน้า 213 พระนคร ไทยวัฒนาพานิช
- สมภพ โทตระกิตย์ (2505) “กฎหมายรัฐธรรมนูญ” คำบรรยาย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย หน้า 25-28
- สังข์ พัฒโนทัย (2511) “กลุ่มอิทธิพล” ใน *ปทานุกรมศัพท์ทางการเมืองอังกฤษ-ไทย* พระนคร
การพิมพ์ หน้า 752
- สุรพล ราชภัณฑารักษ์ (2539) *พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์* พิมพ์ครั้งที่ 8
กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สำนักข่าวแห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์ (2554) “สมาคมชาวนาข้าวไทย ขอให้รัฐจ่ายเงินชดเชย
ตามโครงการประกันรายได้เกษตรกร ก่อนเริ่มโครงการรับจำนำข้าว” สาระสังเขป
ออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 20 กันยายน 2554 จาก <http://www.thainews.prd.go.th>
_____. (2554) “สมาคมชาวนาออรบ.ปุ่ จ่ายชดเชยช่วงเก็บเกี่ยว ส.ค.-ก.ย. เป็นช่วงรอยต่อ
จากประกันผู้การจำนำ” สาระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 20 กันยายน 2554
จาก <http://www.thainews.prd.go.th>
- อภิชัย สรสิริ (2518) “บทบาทของกรรมกรในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อรทัย ปิ่นแก้วมณี (2551) “ชนชั้นและรัฐในสังคมไทย ตอนที่ 2” สาระสังเขปออนไลน์
ค้นคืนวันที่ 7 พฤษภาคม 2551 จาก <http://www.firelamtung.com>
- Almond, Gabriel A. and Colesman, James S. (1960). *The Politics of Developing Areas*.
Princeton, N.J: Princeton University Press, pp. 11-13, 36-37.
- Almond, Gabriel A. and Powell, Bingham G, Jr. (1966). *Comparativer Politics*. Boston:
Little Brown.
_____. (1980). *Comparative Politics Today: A Word view* Little, Brown.
- Bachrach, Peter and Baratz, Morton S. (1963). “Decisions and Nondecisions: An Analytical
Framework” *The American Political Science Review* 57 (September),
pp.633-635, 637.

Dahl, Robert A. (1984). *Modern Political Analysis*, Englewood Cliffs, New Jersey Prentice-Hall.

Duverger, Maurice (1972). *Party Politics and Pressure Group*. Translated by Robert Wagoner, Sheffield: Nelson's University Paperback, pp. 101-102, 104-105.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสมาคมชาวนาข้าวไทย

แบบสัมภาษณ์

คำชี้แจง

- แบบสัมภาษณ์นี้สำหรับผู้บริหารสมาคมชานาข้าวไทย
- แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย ระดับปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอน จำนวน 25 ข้อ

- ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคล
- ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง
- ตอนที่ 3 ประวัติความเป็นมาด้านการเมือง
- ตอนที่ 4 การแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย

ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ในช่องว่าง และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง

ชื่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ _____ อายุ _____

ตำแหน่ง _____

ที่ _____

อยู่ _____

หมายเลขโทรศัพท์ _____

โทรศัพท์มือถือ _____

1. ท่านเป็นสมาชิกในสมาคมชานาข้าวไทย ตั้งแต่ _____
ถึง _____

2. ระดับการศึกษาของท่าน

มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

ปริญญาตรี

อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

สูงกว่าปริญญาตรี

3. ท่านมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน
☐ ต่ำกว่า 15,000 บาท	☐ 15,001 – 19,999 บาท
☐ 20,000 – 29,999 บาท	☐ 30,000 – 39,999 บาท
☐ 40,000 ขึ้นไป	☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
-
4. ท่านประกอบอาชีพอื่นด้วยหรือไม่ นอกจากการทำงาน
- ทำนองเดียว
- ประกอบอาชีพอื่นด้วย (โปรดระบุ) _____
5. ท่านเดินทางมารวมกลุ่มพบปะทำกิจกรรมกัน ที่สมาคมชานาข้าวไทย มากน้อยเพียงใด
☐ ทุกสัปดาห์	☐ ทุกเดือน
☐ 2 – 3 เดือน/ครั้ง	☐ 4 - 5 เดือน/ครั้ง
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____	

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

6. ท่านคิดว่าสังคมชนบทที่เป็นสังคมชานา ความเป็นอยู่มีความแตกต่างกับสังคมเมืองด้านใดบ้าง
- ด้านสังคม
- ด้านเศรษฐกิจ
- ด้านการเมือง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
7. ท่านคิดว่าผู้ที่มีอาชีพชานา กับเกษตรกรด้านอื่น ๆ มีชีวิตความเป็นอยู่เหมือนหรือแตกต่างกันเพียงใด
- เหมือนกัน
- ใกล้เคียงกัน
- แตกต่างกัน
- ไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

8. เกษตรกรที่มีอาชีพปลูกข้าว ส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านใดมากที่สุด
- ภัยธรรมชาติ ดิน ฟ้า อากาศ
  - เศรษฐกิจ
  - วิชาการการผลิต
  - นโยบายรัฐ
  - อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
9. สมาคมของท่านส่วนใหญ่ นำปัญหาด้านใดมาเข้าที่ประชุมเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา
- เศรษฐกิจ
  - นโยบายของรัฐ
  - วิชาการผลิต
  - ดิน ฟ้า อากาศ
  - อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
10. ในปัจจุบันหน่วยงานของรัฐ (ด้านการเกษตร) มีความสำคัญกับสมาคมของท่านเพียงใด
- น้อย
  - น้อยมาก
  - มาก
  - มากที่สุด
  - ปานกลาง
  - อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
11. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีความสำคัญกับสมาคมท่านด้านใดมากที่สุด
- เศรษฐกิจ
  - วิชาการการผลิต
  - ด้านการบริหารจัดการ
  - นโยบายรัฐ
  - อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

12. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีบทบาทและสามารถช่วยในการแก้ปัญหาให้กับสมาคม
เพียงใด
- น้อย
- น้อยมาก
- มาก
- มากที่สุด
- ปานกลาง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
13. ปัจจุบันการประชุมสัมมนาพร้อมระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับสมาคม ท่านคิดว่าได้ช่วยแก้ไข
ปัญหาให้กับสมาคมของท่านเพียงใด
- น้อย
- น้อยมาก
- มาก
- มากที่สุด
- ปานกลาง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
14. เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าร่วมประชุมกับสมาคมของท่านส่วนมากมาจากหน่วยงานใด
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กระทรวงพาณิชย์
- กระทรวงอุตสาหกรรม
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

ตอนที่ 3 ประวัติความเป็นมาด้านการเมือง

15. สมาคมของท่านได้ให้การสนับสนุนกิจการต่างๆ ของพรรคการเมืองบ้างหรือไม่
- ไม่เคย
- เป็นบางครั้ง
- เป็นประจำ
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

16. ท่านเคยเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดบ้างหรือไม่
- เป็น (โปรดระบุ) _____
- ไม่เป็นเพราะ (โปรดระบุ) _____
17. ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสมาคมของท่านมีความสัมพันธ์เป็นการส่วนตัวกับบุคคลต่อไปนี้บ้างหรือไม่ (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)
- สส.
- สว.
- รัฐมนตรี
- ข้าราชการระดับสูงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
18. สมาคมของท่านได้เคยเชิญบุคคลต่อไปนี้เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา หรือกรรมการบ้างหรือไม่ (ตอบได้มากกว่าหนึ่ง)
- สส.
- สว.
- รัฐมนตรี
- ข้าราชการระดับสูง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
19. ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสมาคมของท่านได้เคยเชิญ บุคคลในข้อ 18 มาร่วมงานเป็นเกียรติในงานของสมาคมที่จัดขึ้นเนื่องในโอกาสต่าง ๆ บ้างหรือไม่
- ไม่เคยเพราะเหตุใด _____
- เคยเพราะเหตุใด _____

ตอนที่ 4 การแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย

20. ในปัจจุบันหากเกิดปัญหาอันมีผลกระทบต่อสมาคมของท่าน องค์กรใดที่ท่านจะเข้าพบ (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)
- พรรคการเมือง
- ทำเนียบรัฐบาล
- รัฐสภา
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

21. ท่านคิดว่าในปัจจุบันองค์กรใดที่สามารถมีอิทธิพลและที่ส่งผลกระทบต่อสมาคมของท่าน (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)
- หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
- พรรคการเมือง
- รัฐสภา
- รัฐบาล
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
22. ข้อเรียกร้องที่สมาคมของท่านเสนอข้อเรียกร้อง ต่อองค์กรของรัฐส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องใด (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)
- เรื่องผลผลิต
- เรื่องการตลาด
- เรื่องราคา
- เรื่องการจัดการจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
23. ท่านคิดว่าความสำเร็จหรือล้มเหลวในการเรียกร้องผลประโยชน์ของสมาคมต่อภาครัฐเกิดจากข้อใด (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)
- ความชัดเจนของข้อเรียกร้อง
- ความเข้มแข็งของสมาคม
- นโยบายของรัฐ
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
24. การพยายามเข้ามาเกี่ยวข้องกับภาครัฐที่ท่านคิดว่าเจตนาที่แท้จริงคืออะไร
- เพื่อสนับสนุนสมาคม
- เพื่อควบคุมสมาคม
- เพื่อสร้างความชอบธรรมแก่รัฐ
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____
25. โปรดแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- _____
- _____
- _____
- _____

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ตัวแทนสมาชิกสมาคมชาวนาข้าวไทย

แบบสัมภาษณ์

คำชี้แจง

- แบบสัมภาษณ์นี้สำหรับตัวแทนสมาชิกสมาคมชานาข้าวไทยและกลุ่มชานา
- แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย ระดับปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอน จำนวน 18 ข้อ

- ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคล
- ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง
- ตอนที่ 3 ประวัติความเป็นมาด้านการเมือง
- ตอนที่ 4 การแสดงบทบาททางการเมืองของสมาคมชานาข้าวไทย

ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ในช่องว่าง และทำเครื่องหมาย ลงในช่องว่าง

ชื่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ _____ อายุ _____

ตำแหน่ง _____

ที่ _____

อยู่ _____

หมายเลขโทรศัพท์ _____

โทรศัพท์มือถือ _____

1. ท่านเป็นสมาชิกในสมาคมชานาข้าวไทย ตั้งแต่ _____

ถึง _____

2. ระดับการศึกษาของท่าน

- ประถม มัธยมหรือเทียบเท่า
 อาชีววะ ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี

3. ท่านมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- ต่ำกว่า 10,000 บาท 10,001 – 19,999 บาท
 20,000 – 29,999 บาท 30,000 – 39,999 บาท
 40,000 ขึ้นไป อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

4. ท่านประกอบอาชีพอื่นด้วยหรือไม่ นอกจากการทำงาน

- ทำนองเดียว
 ประกอบอาชีพอื่นด้วย (โปรดระบุ) _____

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

5. ท่านเดินทางมารวมกลุ่มพบปะทำกิจกรรมกัน ที่สมาคมชาวนาข้าวไทย มากน้อยเพียงใด

- ทุกสัปดาห์ ทุกเดือน
 2 – 3 เดือน/ครั้ง 4 - 5 เดือน/ครั้ง
 อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

6. ท่านคิดว่าผู้ที่มีอาชีพชาวนา กับเกษตรกรด้านอื่น ๆ มีชีวิตความเป็นอยู่เหมือนหรือแตกต่างกันเพียงใด

- เหมือนกัน
 ใกล้เคียงกัน
 แตกต่างกัน
 ไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้
 อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

7. ท่านคิดว่าผู้ที่มีอาชีพชาวนานั้น ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านใดมากที่สุด

ภัยธรรมชาติ ดิน ฟ้า อากาศ

เศรษฐกิจ

นโยบายของรัฐ

การตลาด

อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

8. ปัจจุบันนี้ความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับทางสมาคมชาวนาชาวไทย มีความสัมพันธ์ดีหรือไม่
เพียงใด

น้อยมาก

น้อย

ปานกลาง

ดี

ดีมาก

9. ท่านคิดว่าสมาคมชาวนาชาวไทย มีส่วนช่วยเหลือท่านเพียงใด

น้อย

น้อยมาก

มาก

มากที่สุด

ปานกลาง

อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านประวัตินความเป็นมาทางการเมือง

10. ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการรวมตัวกันของเกษตรกรที่มีอาชีพปลูกข้าว จัดตั้งเป็นสมาคมขึ้นเพื่อเหตุผลทางด้านใด (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

- ด้านเศรษฐกิจ
 ด้านสังคม
 ด้านการเมือง
 ด้านการจัดการเพื่อการผลิต
 อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

11. ท่านเคยขัดแย้งหรือไม่เห็นด้วยกับทางสมาคมชาวนาข้าวไทย หรือผู้นำสมาคมฯบ้างหรือไม่ หากขัดแย้งเป็นเรื่องอะไร

- ไม่เคยมีความขัดแย้ง
 เคยมีความขัดแย้ง (โปรดระบุเรื่อง) _____

12. หากท่านเคยมีความขัดแย้ง ตามข้อ 11 ท่านใช้วิธีการใดในการแก้ไข

(โปรดอธิบาย) _____
 _____
 _____

13. ท่านเคยมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้นำของสมาคมชาวนาข้าวไทย บ้างหรือไม่

- ไม่มี
 มี (โปรดอธิบายลักษณะความสัมพันธ์) _____
 _____

ตอนที่ 4 ปัจจัยด้านบทบาททางการเมืองของสมาคมชาวนาข้าวไทย

14. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการรวมตัวของชาวนา จัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อสร้างพลังและความเข้มแข็งให้กับอาชีพชาวนาเพื่อต่อรองกับอำนาจรัฐ

เห็นด้วย (โปรดอธิบาย) _____

_____

ไม่เห็นด้วย (โปรดอธิบาย) _____

_____

15. ท่านคิดว่าการเสนอข้อเรียกร้องผลประโยชน์ของสมาคมชาวนาข้าวไทย ต่อภาครัฐนั้นมีความมากน้อยเพียงใด

น้อยมาก

น้อย

ปานกลาง

มาก

มากที่สุด

16. ท่านคิดว่าข้อเรียกร้องของสมาคมชาวนาข้าวไทย ส่วนใหญ่มีการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาวนามากน้อยเพียงใด

น้อยมาก

น้อย

ปานกลาง

มาก

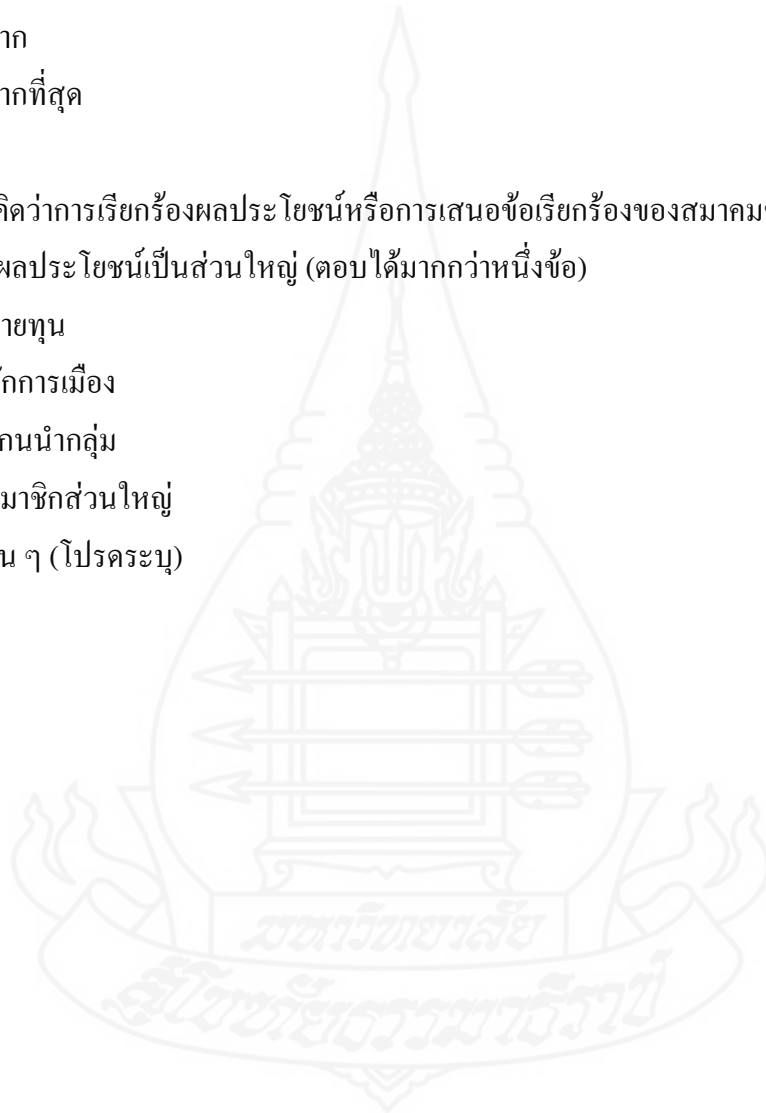
มากที่สุด

17. การรวมตัวกันของกลุ่มตัวแทนสมาชิกสมาคมฯและกลุ่มชานา นั้นมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด

- น้อยมาก
- น้อย
- ปานกลาง
- มาก
- มากที่สุด

18. ท่านคิดว่าการเรียกร้องผลประโยชน์หรือการเสนอข้อเรียกร้องของสมาคมชานาชาวไทยนั้นใครได้รับผลประโยชน์เป็นส่วนใหญ่ (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

- นายทุน
- นักการเมือง
- แกนนำกลุ่ม
- สมาชิกส่วนใหญ่
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายรัชกฤต รุ่งแสงชนธร
วัน เดือน ปีเกิด	20 พฤศจิกายน 2508
สถานที่เกิด	อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก
ประวัติการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
สถานที่ทำงาน	สมาคมอดีตนักฟุตบอลทีมชาติไทยและเพื่อน 59/849 หมู่ 3 เมืองทองธานี ตำบลคลองเกลือ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
ตำแหน่ง	เลขาธิการสมาคมฯ

